



У нумары:

«Кнігі Беларусі-2007»

Вандроўка па Міжнароднай мінскай выставе-кірмашы

Стр. 2

«Сечка-7»

Андрэя Федарэнкі

«Развагі»

Міхася Южыка

Стр. 9

Што ж такое наша гасціннасць на самай справе?

З нататніка пісьменніка Івана Карэнды

Стр. 12

«Мая Беларусь»

Агульнарэспубліканскі конкурс сачыненняў сярод школьнікаў, студэнтаў і моладзі краіны

Стр. 13

Яшчэ

адна загадка

Лёсавызначальная зорка паэта, празаіка і крытыка Міхася Стральцова

Стр. 15

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

Для індывідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 4500 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 5800 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Льготная падпіска: 1 месяц — 4700 руб.
Падпісны індэкс — 63880



Танец: рух і ўзлёт

Маладзёжны фест брэйк-данса (1987), Усесаюзны фестываль папулярнага танца «Белы сабака» (1990), IFMC (з 1992) — усё гэта этапы станаўлення аднаго з самых прэстыжных харэаграфічных форумаў — Міжнароднага фестывалю сучаснай харэаграфіі, які прайшоў у Віцебску ў дзевятнаццаты раз.

Імідж легенды

У параўнанні са шматлікімі фестамі «contemporary dance» на постсавецкай прасторы IFMC здзіўляе стабільнасцю свайго існавання. Найстарэйшы форум такога кшталту на тэрыторыі СНД (у расійскім данскантэксце «выбух» фестывальнага руху адбыўся ў 1997), ён набыў статус «фестывалю-легенды». Далучыцца да яго — вялікі гонар як для пачаткоўцаў, так і для майстроў харэаграфіі.

Вытокі легенды — у пачатку XX ст., перыядзе слаўтага «віцебскага рэнесансу», калі горад зрабіўся адным з культурных цэнтраў Еўропы, своеасаблівай творчай лабараторыяй для апрабавання ідэй авангарда. Сёння IFMC мае свае традыцыі, непаўторнае аблічча. Імідж віцебскага фестывалю і яго асаблівае месца на «танцавальнай карце свету» вызначаецца тым, што тут перадусім апяняецца твор у сукупнасці ўсіх кампанентаў: вобразнага і мастацка-канцэптualaнага вырашэнняў,

пастановачных прыёмаў і майстэрства выканальніцкай інтэрпрэтацыі, сінтэзу музыкі і харэаграфіі.

Дзейныя асобы

Праграма паяці дзён чарговага фесту ўключае канцэрт гасцявых калектываў, фотавыставы, практычныя і тэарэтычныя майстар-класы, прэс-канферэнцыі, конкурсныя туры і ганараванне лаўрэатаў. Міжнародны статус спаборніцтва засведчылі 26 калектываў-удзельнікаў з 10-ці краін свету, а таксама інтэрнацыянальны склад журы (на чале з Валянцінам Елізар'евым) і экспертнага савету, куды ўвайшлі прадстаўнікі Расіі, Беларусі, Літвы, Польшчы, Германіі, Кітая. Адзначу тых, без каго гэтае цудоўнае свята творчасці не адбылося б: Міністэрства культуры і Нацыянальны акадэмічны тэатр балета Беларусі, абласныя і гарадскія ўлады і, вядома ж, ініцыятара і няўменнага арганізатара фестывалю — Марыну Раманоўскую.

Скачок вышэй за неба

Яркай падзеяй у панараме IFMC стала выступленне гасцявых калектываў. Уразіла прэм'ера данс-спектакля «Вышэй за неба» екацярынбургскага «Эксцэнтрык-балета» Сяргея Смірнова. Яго творы «Голас» і «Выход», упершыню паказаныя на 16-м фестывалю і адзначаныя яго вышэйшымі ўзнагародамі (I прэмія і прэмія імя Я. Панфілава), для многіх з'явіліся адкрыццём новага і самабытнага майстра. Прыярытэт танца, непрыхаваная экспрэсія, спалучаная з мінімалізмам у выкарыстанні пастановачных прыёмаў, глыбінная, ментальная сувязь з рускай культурай, змяшанне эксцэнтрычнай буфанады і драматызму ў вобразна-эмацыйным вырашэнні твораў — вызначальныя рысы творчага почырку С. Смірнова, двойчы лаўрэата «Залатой маскі».

(Працяг на стар. 11)

На здымку: сізна з аднаактовага балета «Бывай, паверхня!» групы сучаснай харэаграфіі «ТАД», адзначанай спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва 2006 года.

Фота Ю. Будзько

Сустрэча ў Інстытуце літаратуры

Адбылася сустрэча супрацоўнікаў Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы НАН РБ са старшынёй Саюза пісьменнікаў Беларусі, сенатарам, старшынёй Пастаяннай камісіі па міжнародных справах і нацыянальнай бяспецы, вядомым аўтарам шматлікіх кніг, найперш дэтэктыўнага жанру, Мікалаем Чаргіным.

Супрацоўнікі навуковай установы з цікавасцю выслухалі разважанні пісьменніка і парламентарыя пра сучасны літаратурны працэс і міжнародную сітуацыю. Было, як заўсёды, шмат пытанняў. У тым ліку пра сённяшняе няпростыя адносіны ў галіне энергетыкі з Расіяй, і ў той жа час пра паглыбленне інтэграцыйных працэсаў з гэтай братай краінай у іншых галінах грамадскай і дзяржаўнай дзейнасці.

Напрыканцы шануюны госць адказаў на шматлікія пытанні з залы. Асабліва беларускіх літаратурназнаўцаў турбавала: супрацоўніцтва Саюза пісьменнікаў з Інстытутам літаратуры, прыняцце закона па развіцці навукі ў Рэспубліцы Беларусь, праблемы міжнацыянальных зносін, а таксама пытанне ўжытку і выкладання беларускай мовы ў навучальных установах... Мікалай Іванавіч на ўсе пытанні даў разгорнутыя, шчырыя і, што важна, аптымістычныя адказы, чым па-добраму ўцешыў шырокую літаратурназнаўчую публіку. Словам, развітанне атрымалася гэткім жа цёплым, як і прыязнай была сама сустрэча з вядомым у краіне палітыкам і літаратарам.

Ул. інф.

Беларускі Напалеон

11 лютага 1807 года ў маёнтку Варацэвічы Пінскага ваяводства Мінскай губерні — зараз Іванавіцкай раён Брэсцкай вобласці — нарадзіўся мастак, кампазітар, піяніст, пісьменнік Напалеон Орда. З нагоды 200-годдзя з дня нараджэння гэтай славутай асобы ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі адбылася выстаўка-прэзентацыя “Напалеон, якім ганарыцца Беларусь”.

Малонкі Напалеона Орды лепш за любую гістарычную хроніку распавядаюць пра Беларусь XIX стагоддзя — пра яе архітэктурныя збудаванні — велічныя храмы, замкі, што дагэтуль захоўваюць у сабе легенды і паданні зямлі нашай. У 1856 годзе ў мастака нарадзілася ідэя стварыць мастацкую энцыклапедыю гістарычных мясцін. Больш за дзесяць гадоў, да самай смерці, ішло ажыццяўленне гэтай задумы.

Вядома, што мастацкая скарбніца Напалеона Орды налічвае больш як 2000 малюнкаў. Да нашага часу захавалася прыкладна палова з іх. Арыгіналы твораў знаходзяцца ў Варшаве, Львове, Вальні, Мінску.

Трыма літаграфіямі з малюнкаў Н. Орды валодае ЦНБ імя Якуба Коласа. Гэтыя шэдэўры, разам з кнігамі і навуковымі матэрыяламі, якія распавядаюць пра жыццё і дзейнасць нашага славутага земляка, былі прадстаўлены на выстаўцы.

На імпрэзе выступілі пачэсныя госці: Старшыня Камітэта па нацыянальных пытаннях ЮНЕСКА Уладзімір Шчасны і вядомы літаратурназнавец, навуковы супрацоўнік Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы НАН Беларусі Язэп Янушкевіч.

Наталія ЯКАВЕНКА

Кніга збірае сяброў

3 7 па 11 лютага ў Нацыянальным выставачным цэнтры «БелЭКСПА» адбылася XIV Мінская міжнародная кніжная выстава-кірмаш «Кнігі Беларусі-2007»



На ўрачыстым адкрыцці форуму міністр інфармацыі Уладзімір Русакевіч, шчыра павітаўшы ўдзельнікаў выставы-кірмашы, сярод якіх былі прадстаўнікі ўрада, парламента, сферы інфармацыі, зазначыў: “Мы прысутнічаем на значным культурным мерапрыемстве: тут больш як 600 удзельнікаў, сярод іх прадстаўнікі Арменіі, Ізраіля, Індыі, Кубы, Малдовы, Славеніі, ЗША, Украіны, Францыі, Славакіі, ФРГ, Літвы, Расіі, Польшчы, Чэхіі, Кітая”.

Мікалай Чаргінец, старшыня грамадскага аб’яднання “Саюз пісьменнікаў Беларусі”, падкрэсліў: “Кніга з’яўляецца тым мастом, які можа аб’яднаць ідэі і народы. І вельмі добра, што тут ёсць творы сяброў Саюза пісьменнікаў Беларусі — яны ўяўляюць сабою сапраўдную скарбніцу мудрасці. Кніга заўсёды была, ёсць і будзе крыніцай ведаў, натхнення, сродкам зносін паміж людзьмі ўсіх нацыянальнасцяў”.

Форум прайшоў з вялікай колькасцю ўдзельнікаў, былі канферэнцыі, “круглыя сталы”, сустрэчы. У экспазіцыі Украіны — ганаровага гасця выставы — навінкі звыш 100 выдавецтваў — больш за паўтары тысячы найменняў кніг. Шмат перакладной літаратуры, арыгінальныя назвы. Два варыянты “Тараса Шевченка. Кобзар”: ма-

ленькі, амаль кішэнны асобнічак і ўншальны памерамі прэзентабельны “Кобзар”, таксама “Максім Богдановіч. Стратим-лебідь”, і даведнік для гісторыкаў “Киево-могілянска акадэмія”, і кнігі з навуковымі даследаваннямі альбо мастацкім асэнсаваннем агульнага болю — “Чорнобыль”. У другі,



“школьны” дзень выставы, тут прэзентавалі перакладзеную на ўкраінскую мову “Новую зямлю” Якуба Коласа, выдданую за сродкі з дзяржаўнага бюджэту. Між іншым, штогадовы кнігаварот Украіны сягае за мільярд грыўнаў — гэта звыш 200 мільёнаў долараў.

“Яе вялікасць кніга — толькі на першым месцы” — значыць на адкрыцці выставы міністр культуры Уладзімір Матвейчук, скіраваўшы ўвагу на праблемы і здабыткі нацыянальных кнігасховішчаў. На кірмашы сярод іншых былі “бібліятэчны” дзень, дні студэнта і школьніка.

З першага ж дня распачаліся і шматлікія прэзентацыі. На стэндзе выдавецтва “Мастацкая літаратура” з удзелам саветніка пэла Індыі адбылася прэзентацыя кнігі Рабіндраната Тагора “Гітанджалі”. “Вельмі прыемна ведаць, што выдавецтва “Мастацкая літаратура” падрыхтавала два варыянты яго перакладу на рускую і англійскую мовы. Мы будзем рады развіваць нашы адносіны: гэта выдатная ідэя, калі пісьменнікі, творцы могуць быць перакладзены на іншую мову, як і беларускія пісьменнікі на мову англійскую або якую іншую нацыянальную”, — зазначыў прадстаўнік пасольства.

Кніга паэзіі “Маці, мама, матуля...” надала лірычнага настрою: размова ішла з удзелам Р. Баравіковай, Н. Гальпяровіча, В. Шніпа ды іншых твораў.

Зацікавілі наведвальнікаў і асобнічак з серыі “Жыццё зна-

камітых людзей Беларусі” — “Ростислав Янковский. Артист”.

— Выдаём кнігі пра тых людзей, чыміі справамі, натхненнем, талентам ганарыцца Беларусь, — зазначыў галоўны рэдактар выдавецтва “Мастацкая літаратура” В. Праўдзін.



Прэзентацыі разгортуваліся на розных пляцоўках.

Частка праекта, якім займаўся доўгі час А. Карлюкевіч, увасобілася ў кнізе “Мы — вместе”. Пра яе раскаваў сам аўтар — уладальнік прэміі Прэзідэнта Беларусі “За духоўнае адраджэнне” 2006 г. і героі нарысаў, што ўвайшлі ў кнігу.

Выдавецкія праграмы ўрада Масквы ўражвалі разнастайнасцю — тут і “Гарадское кнігавыданне дзецям”, і “Масква ў літаратуры, мастацтве, плакаце і фотамастацтве”, і “Новыя выданні гарадской праграмы 2006—2007 гг.”...

“Кніга збірае сяброў” — такую назву меў выніковы дзень выставы-кірмашы. А ўсяго за 5 дзён тут правялі звыш 200 розных мерапрыемстваў.

Субота сталася на вуліцы Янкі Купалы, 27 днём студэнта, а 11 лютага, у нядзелю, падвялі вынікі 10-га Рэспубліканскага конкурса “Мастак і кніга”, уручылі дыпламы лепшым экпанентам — на XIV Мінскім міжнародным выставе-кірмашы “Кнігі Беларусі-2007”.

Цяпер выдаўцы рыхтуюцца да чарговых форумаў: 22-25 лютага 8-ы Вільнюскі міжнародны кірмаш, у маі — Міжнародны кніжны кірмаш у Кіеве.

Ірына ТУЛУПАВА

На здымках: старшыня Дзяржаўнага камітэта тэлебачання і радыёвяшчання Украіны Эдуард Пруцік і старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец адкрываюць выставу; міністр інфармацыі Уладзімір Русакевіч з кнігай Якуба Коласа “Новая зямля”, выдданай на ўкраінскай мове; на выставе.

Фота Кастуся Дробава



Кніг, што выддана ў Украіне цягам 2005 — 2006 гадоў, на выставе было прадстаўлена 1,5 тысячы. Асабліваю ўвагу прыцягвалі тыя выданні, што ўжо атрымлівалі прызы на міжнародных прэзентацыях, а гэта кнігі выдавецтва “Лібідь”, “Этнакультурная мозаіка” ды “Майстра”, “Украінскі летапіс” у двух тамах. Зборнік “Народзе мой...”, выхад якога на беларускай мове наша “Мастацкая літаратура” прымеркавала да 153-годдзя Івана Франка.

— Цягам апошніх гадоў Украіна прысутнічала на міжнародных выставах — але, на жаль, мы прадстаўлялі не вельмі вялікую колькасць кніг, — кажа прэзідэнт Украінскай асацыяцыі кнігавыдаўцаў Аляксандр Афонін. — Сёння сітуацыя мяняецца. Пачынаем выбірацца з той вялікай ямы, у якую трапіла кнігавыдавецкая справа ва Украіне ў 1990-я.

Не проста суседзі

Сёлета Украіна была запрошана ў якасці ганаровага гасця для ўдзелу адразу ў дзвюх буйных кніжных выставах. “Кнігі Беларусі-2007” украінскія выдаўцы называюць “генеральнай рэпетыцыяй” перад удзелам у 52-й Міжнароднай выставе-кірмашы, якая пройдзе 17—21 мая ў Варшаве. Аднак значнасць мінскага форуму, па словах прадстаўнікоў украінскай дэлегацыі, ніякім чынам не змяншаецца.

Паводле Аляксандра Васільевіча, падзенне вытворчасці кніг, якое працягвалася ажно да 1999 года — не толькі праблема Украіны. Адсутнасць кнігі рабіла нашыя народы ўсё менш пазнавальнымі адзін для аднаго.

— Сёння мы павінны вярнуць кнігі нашым народам, павінны ўзмацніць абмен, каб больш выданняў украінскіх аўтараў з’яўляліся ў бібліятэках Беларусі, і ў сваю чаргу ўсё больш беларускіх аўтараў ведалі ва Украіне.

Адзін з першых маштабных крокаў дзеля гэтага — перадача больш ста навуковых і мастацкіх кніг украінскіх выдавецтваў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Адметна, што, акрамя славурых украінскіх класікаў, фонды нашай скарбніцы ведаў папоўніліся і творамі сучасных украінскіх пісьменнікаў.

“Іскрынка” экспазіцыі — пераклад “Новай зямлі” Якуба Коласа на ўкраінскую мову. Працяг супрацоўніцтва па выданні беларускіх кніг у Кіеве і наадварот, украінскіх у Мінску, прадугледжаны сумесным планам мерапрыемстваў Міністэрства інфармацыі Беларусі і Дзяржаўнага камітэта тэлебачання і радыёвяшчання Украіны на 2007 год, які быў падпісаны ў першы дзень выставы.

Саветнік па пытаннях гуманітарнай палітыкі Пасольства Украіны ў Беларусі Алесь Юрчанка адзначыла вялікую цікаў-

насць, якая ёсць у Беларусі да ўкраінскай паэзіі.

— Хацелася б звярнуць увагу на тое, што двухбаковыя зносіны паміж Беларуссю і Украінай грунтуюцца не толькі на эканамічных пытаннях, але і на пытаннях культуры, — падкрэсліла саветнік украінскага Пасольства.

Беларускія літаратары маюць вялікія задумы па перакладзе ўкраінскай літаратуры, і ўжо сёння ў Пасольстве ёсць восем кніг перакладаў, гатовых да друку. У Кіеве спадзяюцца, што цягам 2007 года змогуць тыя масты сяброўства, любові і разумення, якія былі ў мінулым. Дзеля таго, каб Украіна і Беларусь і надалей заставаліся не проста сумежнымі краінамі, але краінамі-сябрамі, а іх народы — братаўскімі.

Мікалай АНІШЧАНКА

Фота Кастуся Дробава

Нацыянальная стратэгія развіцця

У Рэспубліканскай навукова-тэхнічнай бібліятэцы (РНТБ) у навуковым кафэ па ўстойлівым развіцці (УР) адбылася прэзентацыя другога выдання “Стратэгіі ўстойлівага развіцця Дзісенскага краю”.

На мерапрыемстве прысутнічалі дэлегацыі з усіх абласных цэнтраў Беларусі і Дзісенскага краю на чале са старшынёй гарадскога Савета Вольгай Мароз, прадстаўнікі пасольстваў, дзяржаўных устаноў і фондаў нашай краіны, работнікі бібліятэк і прэса.



Ва ўступным слове намеснік старшыні Дзяржаўнага камітэта па навуцы і тэхналогіям Рэспублікі Беларусь Ігар Войтаў адзначыў, што пятнаццаць год таму пад эгідай ААН прайшла Міжнародная канферэнцыя па навакольнаму асяроддзі і развіцці ў Рыю-дэ-Жанейра, дзе была прынята праграма ўстойлівага развіцця “Павестка на XXI стагоддзе”. Пад УР разумелася такое развіццё, пры якім задавальненне патрэб цяперашняга пакалення адбываецца без уціску тых жа магчымасцей для будучых пакаленняў. Паступова гэта ідэя пачала ахопліваць увесь свет, і ў шматлікіх краінах былі створаны нацыянальныя органы, адказныя за пытанні ўстойлівага развіцця (камісіі пры кіраўніках дзяржаў, пры ўрадах), а таксама распрацаваны нацыянальныя стратэгіі УР. На канферэнцыі падкрэслівалася, што значныя поспехі за мінулае дзесяцігоддзе дасягнуты ў галіне распрацоўкі мясцовых стратэгіяў устойлівага развіцця. Менавіта мясцовыя павесткі на XXI стагоддзе

могуць стаць механізмам рэалізацыі глабальнай задачы пераходу да прыродасумяшчальнага існавання чалавецтва.

У 2004-м у нашай краіне прынята другая Нацыянальная стратэгія ўстойлівага эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь на перыяд да 2020 года, якую ўхвалілі Нацыянальная камісія па УР ды Прэзідыум Савета Міністраў Беларусі. Вялікая ўвага ў ёй нададзена асабліва важным прагнознага перыяду, далейшай рэалізацыі “Павесткі дня на XXI стагоддзе”, гарманізаваных сацыяльнага, эканамічнага і экалагічнага развіцця як раўназначных узаемадапаўняльных складнікаў у адзіным сбалансаваным комплексе “чалавек — навакольнае асяроддзе — эканоміка”. Таксама стратэгія прадвызначае шляхі трансфармацыі беларускага грамадства, якія трэба дэталізаваць у планавых і прагнозных дакументах краіны і якія дзейнічаюць у больш вузкіх часовых прамежках ці маюць галіны характар. Такія планы зацвярджаюцца

Прэзідэнтам або Саветам Міністраў РБ. Сярод іх — “Асноўныя кірункі сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь на перыяд да 2010 года”, “Праграма сацыяльна-эканамічнага развіцця РБ”, “Комплексны прагноз навукова-тэхнічнага прагрэсу да 2020 года”, “Праграма развіцця прамысловага комплексу Беларусі да 2015 года” ды інш. Трэці Усебеларускі нацыянальны сход адобрыў асноўныя палажэнні праграмы сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны на 2006 — 2010 гады і павярдзіў неабходнасць пераходу на інавацыйны шлях развіцця.

У маі 2004-га ў рамках Міжнароднай акцыі “Тыдзень устойлівага развіцця ў Рэспубліцы Беларусь” на базе Інфармацыйнага цэнтру РНТБ адкрылі Бібліятэку па ўстойлівым развіцці (зараз такія філіі ёсць у кожным з абласных цэнтраў).

Раіса Сухарукава, дырэктар РНТБ, азнаёміла прысутных з базай дадзеных па УР і планами ўстановы на будучыню.

Кіраўнік дэпартамента грамадскай інфармацыі прадстаўніцтва ААН у нашай краіне Віктар Радзівіноўскі распавёў пра супрацоўніцтва і інфармацыйную падтрымку работы ААН у сферы ўстойлівага развіцця.

Астрыд Зам, дырэктар Мінскага міжнароднага адукацыйнага цэнтру імя Яганеса Рау, кіраўнік Праграмы падтрымкі Беларусі Федэральным урадам Германіі падкрэсліла, што за пяць год беларуска-нямецкага супрацоўніцтва рэалізаваны тры этапы Праграмы падтрымкі, а чацвёрты, разлічаны на два гады, распачнецца сёлета ў красавіку.

Адказная за навуковае і тэхнічнае супрацоўніцтва Пасольства Францыі ў нашай краіне Сінція Рэо расказала пра сталяы стасункі пасольства ў галіне экалогіі з Бярэзінскім запаведнікам. А выканаўчы дырэктар Міжнароднага гуманітарна-асветніцкага фонду “Жывое партнёрства” Алег Сівагракаў — пра ход работы па ўстойлівым развіцці на мясцовым узроўні...

Пасля адбылася прэзентацыя другога выдання (першае пабачыла свет у 2005-м) “Стратэгіі ўстойліва-



га развіцця Дзісенскага краю”. У кнізе акрэсліваецца стратэгія УР (Мясцовая павестка на XXI стагоддзе) Дзісенскага гарадскога Савета і суседніх сельскіх Саветаў (Зауцьёўскага, Нікалаёўскага, Перабродскага ды Язненскага) Мірскага раёна Віцебскай вобласці. У выданні абагульняюцца матэрыялы работы групы мясцовых жыхароў, а таксама айчынных і замежных экспертаў па аналізе сацыяльна-эканоміка-экалагічнай сітуацыі ў Дзісенскім краі, па выпрацоўцы перспектываўнага бачання ўстойлівага развіцця мясцовай суполкі, утрымліваюцца кірункі і канкрэтныя мерапрыемствы па рэалізацыі мэт стратэгіі.

У другім выданні ўдакладнены некаторыя статыстычныя дадзеныя, унесены новыя турыстычныя маршруты, дапоўнены пералік адрасоў агракультурных сядзіб Дзісенскага краю. Кніга ўтрымлівае шмат разнастайнай інфармацыі і фотаздымкі пра багату гісторыю і прыроду Дзісеншчыны, пра месцы турызму ды адпачынку.

Да слова, гэта выданне будзе цікавым і карысным для спецыялістаў мясцовых выканаўчых органаў, дэпутатаў, прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый, якія працуюць у сферы развіцця мясцовых суполак, і можа быць выкарыстана ў якасці вучэбна-метадычнага матэрыялу студэнтамі, а таксама як турыстычны даведнік.

В. КАВАЛЁЎ

На здымках: В. Радзівіноўскі, глава дэпартамента грамадскай інфармацыі Прадстаўніцтва ААН у Беларусі; А. Сівагракаў, выканаўчы дырэктар Міжнароднага гуманітарна-асветніцкага фонду “Жывое партнёрства”.

Фота К. Дробава

Ушанаванне класікаў

Кіраўнік нашай краіны 29 студзеня падпісаў Указ “Аб мерапрыемствах, прысвечаных святкаванню 125-годдзя з дня нараджэння народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа”.

Як паведаміла прэс-служба кіраўніка дзяржавы, рашэнне прынята з мэтай арганізацыі шырокамашабнага святкавання юбілею класікаў беларускай літаратуры.

Дакументам зацверджаны склад рэспубліканскага аргкамітэта па падрыхтоўцы і правядзенні святкавання 125-годдзя Янкі Купалы і Якуба Коласа і план мерапрыемстваў юбілею.

Што гэта значыць для нашай краіны, літаратуры і вас асабіста?

На гэта пытанне адказваюць:

Галоўны рэдактар часопіса “Малодосць” Раіса БАРАВІКОВА:

— *Перш за ўсё тое, што ў свеце ёсць незалежная краіна Беларусь, у якой і свой гістарычны шлях, і свой шлях духоўна-культурны. Аднавілі, ёсць і свая літаратура, дзе нашы Песняры, нашы класікі Янка Купала і Якуб Колас сваім геніем, сваім магутным талентам адкрылі ўсяму свету нашу Беларусь і нашу мову...*

Таму падпісанне такога Указа Прэзідэнтам успрымаю не толькі як ушанаванне Вялікіх Імёнаў, а як і ахову нашай духоўна-культурнай адметнасці.

Думаю, што і для сучаснай беларускай літаратуры гэта азначае многае, таму што мы ўсе — беларускія пісьменнікі — ад Купалавай “Жалейкі” і Коласавай “Новай зямлі”, мы ўсе — ад Іх...

Што ж да асабістага, дык я спадзяюся, што наша нацыянальная літаратура і надалей будзе падтрымлівацца дзяржавай, бо гэтага яна варта.

Галоўны рэдактар часопіса “Нёман” Ніна ЧАЙКА:

— *Для мяне Янка Купала, перш за ўсё, — гэта ўсе ягоныя паэмы. Я не ведаю, што ў іх такога: быццам бы нескладаны сюжэт, немудрагелістыя сітуацыі, а чытаеш — не адбываецца.*

Галоўны рэдактар расійскага часопіса “Наш современник” Станіслаў Куняеў, з якім мы ўжо доўгі час плённа супрацоўнічаем, будзе рабіць пераклад на рускую мову “Новай зямлі” Якуба Коласа. У нашым жа часопісе мы будзем друкаваць грунтоўны артыкул па тэсталагіі Янкі Купалы, дакладней, у трэцім нумары выдання — канцэптуальная праца Тэрэзы Голуб: “Янка Купала і Якуб Колас. Некаторыя вынікі тэсталагічнай работы”. Я лічу, што гэтай тэмы ў нас яшчэ не было ні ў “Польмі”, ні ў “Малодосці”, а тым больш, у “Нёмане”.

Намеснік галоўнага рэдактара часопіса “Нёман”, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхась ПАЗНЯКОЎ:

— *Вельмі ганарова і прыемна, што кіраўнік краіны надае вялікую ўвагу (так і павінна быць) юбілею класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа. Іх творчасць, іх жыццё цалкам аднавідае служэнню свайму народу, свайму дзяржаве.*

У асобах Купалы і Коласа не толькі гісторыя нацыянальнай літаратуры, не толькі вялікія набыткі нашай культуры, але і тое, што служыць для нас — сённяшніх літаратараў ды чытачоў і будучых пісьменнікаў — высокім духоўным арыенцірам, падказкай, як патрэбна жыць, каб аднавідаць часу і служыць свайму народу, свайму роднай Беларусі.

Увага Прэзідэнта да гэтых юбілеяў яшчэ раз падкрэслівае, што вышэйшае кіраўніцтва дзяржавы непакоіцца пра развіццё літаратуры ў нашай краіне, развіццё літаратуры працуе, надае значную ўвагу ролі пісьменніка ў жыцці грамадства і дзяржавы.

Мінскае гарадское аддзяленне СПБ робіць многае, каб аўтарытэт Песняроў сярод новых, юных пакаленняў быў такі ж магутны, як і сярод старэйшых пакаленняў, людзей нашага веку.

В. К.

Адкрытыя для супрацоўніцтва

У Мінскай абласной арганізацыі БРСМ стартаваў інфармацыйны праект “Кропка на карце” на 2007 год. Асноўная мэта праекта — як мага шырэй і рознабакова паказаць жыццё моладзі ў сельскай мясцовасці.

Людзей, якія пражываюць у невялічкіх гарадах ды мястэчках, характарызуе, у першую чаргу, яскравасць, шчырасць, добразычлівасць і самабытнасць, блізкасць да прыроды, гісторыі і традыцый сваёй малой радзімы, што ў спалучэнні дае натхненне для творчасці і заняткаў лобімай справай. Жыццё моладзі ў глыбінцы, цікавыя асобы, гістарычныя і краязнаўчыя славуці, маладзёжныя ініцыятывы і практыкі — усё гэта можа стаць адметнымі тэмамі для чытачоў шматлікіх газет ды часопісаў.

У інфармацыйны праект уваходзіць тэматычны план на год разнастайных публікацый пра таленавітых людзей і юнацкіх лідэраў, пра асабістыя ўдалыя праграмы, маладзёжныя клубы, аматарскія аб’яднанні і навучных устаноў, на прадпрыемствах і г.д.

Распрацаваныя тэмы прапанаваны раённым камітэтам БРСМ накіроўваюцца ў абласныя, рэспубліканскія маладзёжныя СМІ для сумеснай работы. Такім чынам, на працягу года карэспандэнты розных выданняў, якія выяжджаюць у рэгіёны Міншчыны, могуць звярнуцца ў любы раённы камітэт БРСМ па зацікавіўшы іх тэме, дзе дапамогуць арганізаваць сустрэчу або пасадзейнічаюць у напісанні матэрыялу. Адным словам, прапануецца цеснае супрацоўніцтва з усімі жадаючымі.

В.К.

Якуб Колас і Нясвіж

У 1898 годзе Нясвіжская настаўніцкая семінарыя яшчэ не магла і ўявіць, што прыехаўшы з суседняй Стаўбцоўшчыны 16-гадовы юнак Кастусь Міцкевіч стане ў будучым

народным паэтам Беларусі Якубам Коласам і сама яна такім чынам увайдзе ў гісторыю айчыннай літаратуры. Не ведала семінарыя і таго, што яе навучэнцы разам з К. Міцкевічам збяруць пазней настаўніцкі з’езд, які высачаць царскія ахоўнікі і арыштуюць змоўшчыкаў, а яго ўдзельнікі стануць прататыпамі хрэстаматыйнай коласаўскай трылогіі “На ростанях”.

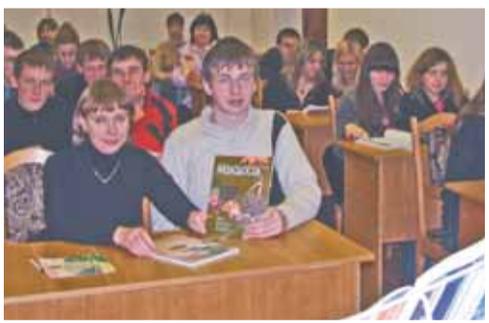
Менавіта ў семінарыі будучы класік беларускай літаратуры шырока пазнаёміўся з творчасцю А. Пушкіна, М. Лермантава, М. Някрасава, М. Кальцова, І. Тургенева, М. Гоголя, Л. Талстога, А. Міцкевіча, Т. Шаўчэнкі.

Кнігі са збору бібліятэкі Нясвіжскай настаўніцкай семінарыі, іншыя цікавыя дакументы, звязаныя з вучобай у ёй пісьменніка, і яго асабістыя рэчы з фондаў сталічнага музея і склалі аснову экспазіцыі выстаўкі “Пад небам Коласа: Нясвіж у жыцці паэта”, якая адкрылася нядаўна ў мясцовай мастацкай галерэі. Шырока прадстаўлены тут і карціны мастакоў, прысвечаныя сьліннаму сыну зямлі беларускай. Сярод іх — работы У. Стальмашонка, Я. Ціхановіча, У. Сулкоўска, А. Гурскага, В. Валынца і іншых майстроў выяўленчага мастацтва.

Адкрыў жа выстаўку старшыня Нясвіжскага райвыканкама Ігар Макара. Цёпла сустрэлі прысутныя сына Якуба Коласа Міхася Канстанцінавіча, які скасаў некалькі слоў пра бацьку і натхнёна прачытаў урывак з паэмы “Новая зямля”. Затым выступілі іншыя госці з Мінска — дырэктар Літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа Зінаіда Камароўская, лаўрэаты Дзяржаўнай прэміі Беларусі Анатоль Вярцінскі і Генрых Далідовіч, паэты Навум Гальпяровіч і Анатоль Зэкаў.

Выстаўка “Пад небам Коласа: Нясвіж у жыцці паэта” будзе адкрыта для ўсіх жадаючы наведваць яе да 4 сакавіка.

Анатоль ЗАРЭЦКІ



3 павагай да мастацкага слова

Часта можна пачуць, што сучасная моладзь не цікавіцца літаратурай, а калі і чытае, то, найперш, шырока разрэкламаную бульварную кніжную прадукцыю. У пэўнай ступені, з гэтым можна пагадзіцца, але, разам з тым, такое становішча ў прыгожым пісьменстве гаворыць пра адно: і сур’ёзнай літаратуры (пры ўмове, вядома, што гэта чытэльныя, цікавыя творы) патрэбна сур’ёзная рэклама, якая, несумненна, пашырыць кола яе чытачоў.

Менавіта пра апошнія здабыткі беларускай прозы і паэзіі, у тым ліку, і той, што змешчана на старонках часопіса “Малодосць”, была прысвечана сустрэча паэта, намесніка галоўнага рэдактара гэтага выдання Алеся Бадака са старшакласнікамі, чытачамі дзіцячай бібліятэкі №7 г. Мінска. Сустрэча, якая яшчэ раз засведчыла: чытацкі патэнцыял у нашай краіне вельмі вялікі. І ў шэрагах патэнцыяльных чытачоў нямала моладзі, якая і сёння цікавіцца літаратурным жыццём краіны і з павагай адносіцца да мастацкага слова.

Алесь МАЛІНОЎСКІ

Фота аўтара.

Пад знакам народнай творчасці

Магілёўскі куфэрак



Здаецца, кожны з нас у дзяцінстве бачыў у бабулі ў вёсцы разнастайныя куфэрачкі, у якіх мясцілася мноства разнастайных дзівакаватых рэчаў. Прыгожыя каралі, яркія насавачкі, зусім незразумелья рэчы звышнатуральнага паходжання. З цягам часу ў куфэрачку знаходзіліся новыя аддзяленні, з якіх можна было дастаць шмат новага, невядомага...

Культура — таксама своеасаблівы куфэрак, у якім хапае нязведаных аддзяленняў, што захоўваюць у сабе дасягненні майстроў танцаў, спеваў, слова... Спасцігнуць таямніцы куфэрку магілёўскай культуры карэспандэнт “ЛіМ” дапамог начальнік упраўлення культуры Магілёўскага аблвыканкама Анатоль Сінкавец.

“Полацкая ветка” Багданам Лемам.

Але самым запамінальным можа лічыцца мерапрыемства з сімвалічнай назвай “Багацце духоўнае — злата дзяржавы”, прысвечанае Дню беларускага пісьменства-2006. Падчас яго адбылося ўрачыстае ўручэнне членскіх білетаў маладым пісьменнікам, якое прайшло пры ўдзеле старшыні Магілёўскага абласнога аддзялення СПБ Уладзіміра Дуктава.

Не абышлі ўвагай магілёўскія літаратары і тэму Года Маці. Летась ёй была прысвечана вечарына з удзелам членаў літаратурнага аб’яднання “Магістраль”.

Увосень Шклоў прыме на сябе пачэсную місію правядзення Дня беларускага пісьменства і X Міжнароднага музычнага фестывалю “Залаты шлягер у Магілёве”. Вядома ж, нас чакаюць новыя тэатральныя пастаноўкі, фестывалі прафесійнага і самадзейнага мастацтва...

Але не толькі ў Магілёве актыўна, так бы мовіць, кіпіць пісьменніцкае жыццё. Нельга не адзначыць працу раённага літаратурнага клуба “Вянок Дрыбіншчыны”. Дарэчы, вядомы беларускі пісьменнік Сцяпан Гаўрусёў якраз з тых мясцін...

Знакамітыя пісьменнікі-землякі — яшчэ адна падстава для літаратурных вечарын. Менавіта Аркадзію Куляшова ды Івану Чыгрынаву былі прысвечаны сустрэчы з удзелам выкладчыкаў і студэнтаў Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.Куляшова, удавы І.Чыгрынава і інш.

Сёлета запланавана святкаванне дня нараджэння Алеся Письмянкова, якому ў 2007-м споўнілася 60 год. Плануецца прэзентацыя новай кнігі пра пісьменніка...

Развіццю бібліятэк Магілёўшчыны актыўна дапамагае дзяржава. На камплектаванне фондаў з абласнога бюджэту было выдаткавана 578 млн. беларускіх рублёў. У сярэднім кожная бібліятэка атрымала 300 асобнікаў новых кніг. Працягваецца аднаўленне абсталявання: сёлета будзе камп’ютэрызавана 28 бібліятэк у аграгарадках. Зараз па дарогах Асіповіцкага раёна ездзіць перасоўная бібліятэка-аўтобус з усім неабходным абсталяваннем, каб задаволіць патрабаванні чытачоў самых аддаленых вёсчак.

Праца бібліятэк Магілёўшчыны адзначана граматамі Міністэрства культуры за перамогу ў XIV туры рэспубліканскага конкурсу “Бібліятэка — асяродак нацыянальнай культуры”, імі ўзнагароджаны Асіповіцкая цэнтральная бібліятэка і Кучарынская сельская бібліятэка Шклоўскай ЦБС. Спецыяльнай прэміяй Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь узнагароджана Крычаўская цэнтральная бібліятэка...

Фестывалі на-магілёўску

Развіццё фестывальнага руху на Беларусі — яшчэ адна вострая тэма. Як заўважыў Анатоль Сінкавец, жанравая разнастайнасць,

высокі ўзровень арганізацыі такіх мерапрыемстваў, з улікам густаў і запягтаў глядачоў дазволілі абласным фестывалем Магілёўшчыны не патрапіць пад скарачэнне згодна з даручэннем Міністэрства культуры краіны аб упарадкаванні фестывальнай дзейнасці.

Мінулы год запомніўся жыхарам і гасцям Магілёўшчыны не адной цікавай тэатральнай падзеяй. Так, на сцэне Магілёўскага абласнога тэатра стартаваў першы Міжнародны маладзёжны тэатральны форум “М.арт.кантакт”, у межах якога прайшло 10 спектакляў з пяці краін-удзельніц.

Адбыўся X Міжнародны пле-

нацтаты год запар праходзіць у Магілёве.

Цікавым падаецца фестываль сямейнай творчасці “Сюзор’е талентаў”, які прапісаўся ў гарадскім пасёлку Глуск. Многія сямейныя калектывы змаглі прадэманстраваць свае здольнасці на сцэне, падчас выстаў народнай творчасці, а таксама паўдзельнічаць у свяце рыбалова. Беларуская юшка і подых творчасці спрыяюць не толькі развіццю талентаў, але і ўзмацняюць сямейныя зносіны...

Яшчэ адзін незвычайны фестываль, які немагчыма абмінуць у нашым расповедзе, — “Народная прыпеўка”, што праходзіць у Слаўгарадзе раз у два гады. Месца правядзення свята прыпевак абрана невыпадкова. Слаўгарадскія мясціны апаленыя, чарнобыльскай бядою, а таму тутэйшым людзям патрэбна культурная падтрымка. Фестываль карыстаецца папулярнасцю, у ім удзельнічаюць больш як 200 выканаўцаў задорных спеваў.

Як бачна, фестывальнае жыццё Магілёўшчыны надзвычай багатае, кожная падзея патрабуе асабістага апаведання...

Сувязі будучы мацнець!

Анатоль Сінкавец не першы, хто адзначае: “Нягледзячы на павароты сучаснай гісторыі культурныя сувязі Расіі і Беларусі не паслабляюцца!” Найбольш моцныя кантакты з расіянамі ў прыгранічных раёнах. Трывалыя культурныя масты сяброўства



тэма — аўтэнтычны фальклор беларускага Прыдняпроўя. Напярэдадні самага першага такога свята вялася вялікая праца фалькларыстаў з Нацыянальнай акадэміі навук рэспублікі, Беларускага дзяржаўнага інстытута праблем культуры ды іншых. Тады, у 1996-м у фестывалі ўзялі ўдзел каля 30 калектываў з Беларусі і Украіны. За гады “Вянок сяброўства” разросся: яго “прымяралі” прадстаўнікі Турцыі, Казахстана, Балгарыі, Германіі і многіх іншых краін.

Яркая падзея ў культурным і духоўным жыцці вобласці — фестываль духоўнай музыкі “Магутны Божа”, які вось ужо чатыр-

дыплом I-й ступені на фестывалі дзіцячага і юнацкага мастацтва “Казачны карнавал” (г. Львоў, Украіна).

Таксама шчыльныя культурныя сувязі ў Магілёўскай вобласці наладжаны з Малдовай, Польшчай, Літвой, Латвіяй, Кыргызстанам, Турцыяй ...

Архітэктурная скарбонка

На тэрыторыі Магілёўскай вобласці знаходзіцца больш як 3 тыс. помнікаў архітэктурны, археалогіі, гісторыі і мастацтва, з іх 684 уключаны ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў краіны.

Як адзначае Анатоль Сінкавец, большасць помнікаў архітэктурны знаходзіцца ў здавальняючым стане, які падтрымліваецца іх уласнікамі і гаспадарамі. Аднак некаторым з будынкаў патрэбны рамонт. У мінулым годзе на аднаўленчыя работы выдзялялася з абласнога бюджэту каля 2,1 млрд. рублёў. Асабліва ўвага надаецца рэканструкцыі будынка былога Палаца князя Пацёмкіна ў Крычаве і Мемарыяльнай капліцы ў гонар перамогі рускіх войскаў над шведамі ў 1708 г. (в. Лясная Слаўгарадскага раёна). Сёлета запланавана канчаткова добраўпарадкаваць палац, у якім размешчана аддзел ЗАГСа і мясцовы гісторыка-краязнаўчы музей. А на базе канюшняў плануецца зрабіць дзіцячую конна-спартыўную школу. На вырашэнне гэтых задач з рэспубліканскага бюджэту вылучана 7,3 млрд. рублёў. Таксама на аднаўленне вышэйгаданага Мемарыяльнай капліцы сёлета пойдзе 72 млн. рублёў...

Не забытыя магілёўскія ўладзі і мясціны баявой славы: у 2006 годзе адрамантавана і добраўпарадкавана 215 воінскіх помнікаў, створана 24 новыя мемарыяльныя знакі ў месцах пахавання. На гэта з разнастайных крыніц затрачана 86 млн. рублёў.

Міністэрства культуры краіны падтрымала хадайніцтва Магілёўскага аблвыканкама аб уключэнні ў спісы рэспубліканскай інвестыцыйнай праграмы мерапрыемстваў па рэканструкцыі палацава-паркавага комплексу ў п.Жылічы Кіраўскага раёна. Сёлета плануецца пачаць работу над праектна-сметнай дакументацыяй...

Планы на сёлета

“Гэты год будзе другім у пцігадовай галіновай праграме “Захавання і развіцця культуры Магілёўскай вобласці,” — адзначае Анатоль Сінкавец. — У вобласці працягнуцца інфарматызацыя культурнай галіны, аптымізацыя цэнтралізаванага папаўнення бібліятэчных фондаў.

Таксама вобласць будзе прымаць актыўны ўдзел у святкаванні 125-годдзя з дня нараджэння класікаў беларускай літаратуры Янкі Купалы і Якуба Коласа. Увосень Шклоў прыме на сябе пачэсную місію правядзення Дня беларускага пісьменства і X Міжнароднага музычнага фестывалю “Залаты шлягер у Магілёве”. Вядома ж, нас чакаюць новыя тэатральныя пастаноўкі, фестывалі прафесійнага і самадзейнага мастацтва...

Застаецца толькі ад рэдакцыі “ЛіМ” пажадаць магіляўчанам здзяйснення ўсіх задумак і планаў на ніве адраджэння і развіцця нацыянальнай культуры.

Сяргей ДУБОВІК

На фота: Анатоль Сінкавец; Палац князя Пацёмкіна ў Крычаве

Побач з пісьменнікамі

Актыўнае супрацоўніцтва наладжана паміж абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі (СПБ) і бібліятэкамі Магілёўшчыны, а таксама разнастайнымі навучальнымі ўстановамі. Творчыя сустрэчы з майстрамі слова ды літаратурныя імпрэзы тут — нярэдкасць. Сярод іншых — прэзентацыя кнігі “Успаміны клімаўчан-остарбайтэраў”, вечары памяці паэта-франтавіка В. Карпечанкі, этнографіка-фалькларыста Ф. Шэйна; сустрэча ў бабруйскай цэнтральнай бібліятэцы імя М. Горкага з пісьменнікам, членам Беларускага літаратурнага саюза

Паразуме́нне — знойдзем!

Якіх вынікаў дамаглася ў мінулым годзе Расія ў зносінах з краінамі СНД і ў цэлым на Еўрапейскім накірунку? Дамо слова вядомым расійскім палітолагам. Андрэй Мігранян, старшыня навуковага савета Інстытута краін СНД: "... У Расіі вельмі розная палітыка ў адносінах да краін СНД...можна адназначна паставіць добрую адзнаку стасункам з краінамі Цэнтральнай Азіі і Украінай. Ніжэй тройкі заслужоўвае палітыка ў адносінах да краін Закаўказзя. Незразумелая сітуацыя з Беларуссю. Вядома, хацелася б ведаць ці ёсць у Расіі стратэгічная мэта аб'яднання ці проста хочацца ўзяць "Белтрансгаз"..."

новости": "Гаворачы пра магчымае павышэнне цаны на газ, Аляксандр Рыгоравіч значыць, што нягледзячы на тое, што такое павышэнне балоча ўдарыць па эканоміцы Рэспублікі, яно не здатна будзе выбіць краіну з каліяны будаўніцтва трывалых адносін з Расіяй".

В. Чыстаполаў, газета "Марыйская правда" (Рэспубліка Марый Эл): "Нам у Расіі з пачатку рэформ убываюць у голаў, што сацыялістычны шлях развіцця грамадства тупіковы, што толькі прыватная ўласнасць на сродкі вытворчасці можа садзейнічаць развіццю эканомікі. Усе астатняе — заганае. Але абвальная прыватызацыя зрабіла ў нас шчаслівымі і багатымі толькі невялікую кучку насельніцтва велізарнай краіны. У Беларусі пайшлі па іншым шляху. Стварылі мадэль, не

Т. Яўтушэнка, газета "Волгоградская правда": "Нацыянальная бібліятэка Рэспублікі Беларусь у Мінску выклікала такі вялікі інтарэс ва ўсіх, што пасля афішыйнай экскурсіі вечарам шмат хто адправіўся да ўнікальнага збудавання яшчэ раз..."

І. Горлаў, газета "Молодой коммунар", Воронеж: "Краіна за кароткі тэрмін выйшла ў лідэры сярод постсавецкіх і нават еўрапейскіх дзяржаў па вытворчасці сельгаспрадуктаў на душу насельніцтва. Сёння Беларусь выпускае на экспарт малака, яйкі, а не газ і нафту, як Расія..."

А. Залюцін, газета "Вести", Калуга: "І што асабліва ўражвала — высокая ступень талерантнасці. Насельніцтва краіны па нацыянальным складзе неаднароднае: беларусы, палякі, літоўцы, рускія, украінцы, яўрэі. Грамадства шматканфесійнае. Праваслаўныя храмы суседнічаюць з каталіцкімі касцёламі, мусульманскімі мячэтымі і яўрэйскімі сінагогамі. Усе жывуць мірна і дружна. За апошнія гады не было ніводнага канфлікту на рэлігійнай і нацыянальнай глебе."

Няўжо нашы расійскія сябры хадзілі па беларускай зямлі, не знімаючы з вачэй ружовых акуліяраў? Не, гэта не так.

А. Шаптуноў, газета "Архангельск": "Іншы раз падаецца, што беларусы сапраўды пабудавалі сацыялізм, крыху пакрыўшы яго еўрапейскім лакам. Аднак у мясцовых рэстаранах музыканты граюць тую ж пашліціну, што і ў падобных установах Расіі..."

Алена Вінаградца з газеты "Южный Урал" (Арэнбург) задала пытанне на "склікую" тэму і вось што потым напісала: "На пытанне, як яны працуюць з апазіцыйнымі СМІ (а ў Гродненскай вобласці з 20 тэлеканалаў 7 прыватных), намеснік старшыні аблвыканкама М. Бірукова, усміхнуўшыся, адказала: дык яны вельмі часта паказваюць на нашы памылкі. Дапамагаюць, значыць."

Своеасаблівы маніторынг грамадскай думкі расіян (адзін журналіст са сваім камунікатывым патэнцыялам варты добрага тузіна "людзей з вуліцы") намі праведзены. Расійская рэгіянальная прэса, калі яна не разбэшчана алігархамі і не зацокана каманднымі вокрыкамі губернатараў,

па сутнасці выказвае абагуленую думку ўсёй расійскай глыбінкі. Яна, гэта думка, яўна на карысьць Беларусі. Пістарычная памяць простых расіян не такая здрава, як у некаторых крамлёўскіх сідняў. Людзі помняць і пра Чарнобыль. Пра тую семдзесят працэнтаў атрутных радыёнуклідаў, што паляць да гэтага часу беларускую зямлю. Чарнобыльская атамная станцыя не для адных беларусаў узводзілася. Калі так, то чаму астатнія краіны былога Савецкага Саюза (цяпер СНД) не выдаткоўваюць адпаведныя сумы на мінімізацыю наступстваў трагедыі? Вязём маральную рахубу далей. Ядзерная зброя. Хіба ж, Беларусь не заслугоўвала мець яе ў сваіх сховах? Трэцяе, што глыбока ўсведамляюць расіяне, разважаючы пра беларуска-расійскія стасункі, гэта, безумоўна, іх упэўненасць у брацкай надзейнасці беларусаў. Па Мінску ніколі не стануць маршыраваць былыя эсэсаўцы, тут ніколі не перайначыць Пушкіна на Гарматніка...

Зробім высновы. Вернемся да пачатку артыкула. Да тых "тры з плюсам ці чатыры з мінусам", пастаўленых (не нам!) знешняй палітыцы Расіі ў адносінах з суседзямі блізкага замежжа і на Еўрапейскім накірунку ў цэлым. Расіі, безумоўна, хочацца мець "підёрку". Пакуль не атрымліваецца. Магчыма, таму, што абганяючы час, пачала пазіцыянаваць сябе як звышдзяржава. На мой погляд, з імперскасію спышыць не варта. Два з паловай мільёны хворых на сухоты. Яшчэ больш наркаманаў. Каля сарака пяці тысяч расіян гіне штогод на дарогах. Дэмаграфічная сітуацыя блізкая да катастрофы. А карупцыя? Трыццаць чатыры (!) працэнтаў злычынстваў, звязаных з карупцыяй, выпадваюць на супрацоўнікаў...праваахоўных органаў. У такой сітуацыі ўзнікае спакса, шмат у чым апраўданая, хуткага вырашэння той ці іншай праблемы. Напрыклад, дабіцца спакою і прадказальнасці па ўсім перыметры расійскай граніцы. Мэта добрая. Аднак сродкі для яе дасягнення Масква выбірае часам надзвычай рызыкаваныя.

Нам непатрэбна інфармацыйная вайна з Расіяй. Гэтага нельга рабіць ні пры якіх газавых ці нафтавых абвастрэннях. Затое інфармацыйнае суправаджэнне сваёй уласнай палітыкі (і не толькі на ўсходнім накірунку) мы павінны ўдасканальваць штодзённа.

Масква, гэта яшчэ што? Сёння крыху разышліся, заўтра сядземся. Формула паразумення знойдзем абавязкова.

Куды складаней стане, калі паспрабуем разгоруць свае сілы дэмакраты ў Вашынгтоне. Не трэба быць вялікім аналітыкам, каб спрагнаваць на бліжэйшыя два-тры гады новую, але без шалёнай гонкі ўзбурэнняў, "халодную вайну". Зноў паміж Захадам і Усходам. Пры асобным стаўленні да Расіі з боку Германіі. Вялікія грошы пацякуць не на адкрыцця ваенных авантуры, на кшталт, Ірака ці Афганістана, а на розныя "няўрадавыя арганізацыі", "хельсінскія камітэты", "хартыі", фонды і г.д. Тут хоць верць круць ці круць верць, але мы, беларусы, зноў будзем сядзець у адным "акопе" з Расіяй.

Вячаслаў ДАШКЕВІЧ

Канстанцін Затулін, дэпутат Дзяржаўнай Думы РФ, дырэктар Інстытута краін СНД: "У 2006 годзе Расія працягвала набіраць сілы, выздаўліваць пасля страшных наступстваў 1991 года і далейшага ліхалешся... Па ўсім перыметры граніцы у СНД Расія рабіла прапановы (па газу), ад якіх суседзям было цяжка адмовіцца. Нам яўна не хапіла публічна выказанага шкадавання наконт непазбежнай падвышкі цэн на энергараэсурсы..."

Юры Півавараў, акадэмік, дырэктар Інстытута навуковай інфармацыі па грамадскіх навуках РАН: "Лічу, што знешняя палітыка Расіі на Еўрапейскім накірунку заслужоўвае адзнаку "здавальняюча". Тыя магчымасці, якія на сёння ў Расіі ёсць, на мой погляд, і не дазваляюць ёй атрымаць адзнаку "выдатна" ці нават "добра".

Што маем? Тры з плюсам ці чатыры з мінусам. Не вельмі. Падкрэслім, што так думаюць дзеячы, блізкія да крамлёўскіх калідораў. Ім цяжка быць цалкам аб'ектыўнымі. Для А. Міграняна, бацьчы, Беларусь нібы ў тумане плавае... Для паўнаты карціны варта паслухаць менш ангажаваных прадстаўнікоў расійскага грамадства.

У летах нашых верасні Пасольствам Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі і альянсам кіраўнікоў рэгіянальных СМІ Расіі праводзіўся прэс-тур па Беларусі, чацвёрты па ліку.

Шкада што беларускія мас-медыя практычна праігнаравалі шматлікія публікацыі і выступленні сваіх расійскіх калег. Адпаведных каментарыяў на гэты конт у беларускім друку, на тэлебачанні і радыё, здаецца, не было. Яшчэ адна выдатная магчымасць для ўмацавання агульнай інфармацыйнай прасторы дзвюх нашых краін, а, значыць, палітычнага і проста чалавечага паразумення паміж грамадзянамі Саюзнай дзяржавы, была ўпущана. Пра якую народную дыпламатыю (альватарнага сувязь — найпершая ўмова яе дзейнасці) можна пасля гэтага гаварыць. Адна справа, калі беларускія

журналісты самі вызджаюць за межы сваёй рэспублікі і збіраюць водгукі, развагі і меркаванні пра беларускія сацыяльна-эканамічныя і культурныя стасункі (так быў створаны на першым тэлеканале фільм "Беларусь. Погляд звонку" і зусім іншае, калі замежныя госці свае ўражанні ад Беларусі змяшчаюць у друку ўласных краін. Вы чыталі ў нашых газетах выказванні, скажам, украінскіх журналістаў? Што яны апублікавалі ў сваіх выданнях, вярнуўшыся з Беларусі? Канечне, паблукваючы па Інтэрнеце, можна сёе-тое вылавіць.

Нам непатрэбна інфармацыйная вайна з Расіяй. Гэтага нельга рабіць ні пры якіх газавых ці нафтавых абвастрэннях. Затое інфармацыйнае суправаджэнне сваёй уласнай палітыкі і не толькі на ўсходнім накірунку мы павінны ўдасканальваць штодзённа.

Наша газета літаратурна-мастацкая, стаіць нібыта ў баку ад вялікай палітыкі, тым не менш, паспрабуем у межах сваіх сіл выправіць становішча. Хоць і са спазненнем.

Дык пра што пісалі, наведваючы Беларусь, журналісты з расійскіх рэгіёнаў?

Т. Мар'іна, газета "Санкт-Петербургские новости". Назва артыкула больш чым характэрная і гаворыць сама за сябе: "Беларусь не будзе губерняй".

В. Даннікаў, газета "Белгородская правда": "...Пасля агляду зборачнай вытворчасці нас вывелі на агромністую пляцоўку, дзе былі выстаўлены дзесяткі ўзораў трактараў маркі "Беларусь". Заўважу, што за савецкім часам тут выпускалі дзве мадэлі — МТЗ-80 і МТЗ-82, добра вядомыя ў Расіі. Сёння трактарабудавнікі выпускаюць больш 50 мадэляў, сотні мадыфікацый з магутнасцю ад 6 да 350 конскіх сіл. Трактары з маркі "Беларусь" ідуць у 126 краін свету..."

Т. Акіньшына, "Белгородские

сумяшчальную з той, якую прапануювалі ўладары свету праз Міжнародны валютны фонд..."

З. Касаткіна, газета "Красноярский рабочий": "— У нас ішлі тыя ж разбуральныя працэсы на пачатку і ў сярэдзіне 90-х. Але мы спыніліся і рабочых не звальнялі, — тлумачыў генеральны дырэктар "Гроднахімвалакно" Канстанцін Паўлавіч Маянаў. — А пераадолелі крызіс дзякуючы таму, што кіраўніцтва рэспублікі пайшло шляхам стварэння канцэрнаў і груп прадпрыемстваў, сярод якіх найбольш моцныя і ўстойлівыя "падчапілі" на буксір слабейшых. Нас, напрыклад, выцягнулі прадпрыемствы вялікай хіміі, такія, як "Гроднаазот". Ды і самі мы не сядзелі склаўшы рукі. Калі прамысловыя спажыўцы нашай прадукцыі не змаглі яе купіць, трапіўшы ў крызісны стан, мы наладзілі выпуск жгутавых тканінаў для кілімаў і кілімавага пакрыцця і за кошт гэтага выжылі. А ў вас у Расіі адкрылі ўнутраны рынак для імпортных бельгійскіх кілімаў. Што і ўдарыла па вашым вытворцы..."

Сам-насам з прыродай

Як вядома, у прыроды няма кепскага надвор'я. Яна і сапраўды непаўторная ў любы час. Зімой захапляе снег, які зіхаціць на сонцы ці кружыць шыкоўны танец. Вясной — нараджэнне, якое не можна не зачароўваць. Летам — сонца, ад якога хочацца схавання ў прахалоду дрэў ці ў зорную ноч. У восені сумная прыгажосць, але менавіта яна натхняе паэтаў на аптымістычныя вершы, кампазітараў на выдатную музыку, мастакоў на цудоўныя карціны. І няма той пары года, таго стану прыроды, які б не дапамагаў адчуць, што чалавек гаспадар на Зямлі, што нам аднаўляць на планеце рай, тварыць светлую будучыню насуперак усім праявам зла. Суразмоўцы Зміцера АРЦЮХА разважаюць над гэтым.

Раіса БАРАВІКОВА, пісьменніца, галоўны рэдактар часопіса "Маладоць"

— Я не магу сказаць, што ў мяне ёсць любімая пара года. Я іх усе люблю. Але хацелася б адзначыць вясну (з сярэдзіны красавіка да сярэдзіны мая) і восень (з канца верасня да канца кастрычніка). Падабаецца дажджлівае надвор'е. Тады лёгка думаецца, а пасля дажджу лёгка дыхаецца. Не люблю зіму, бо яна не дазваляе корпацца ў зямлі, размаўляць з раслінамі на сваім агародзе. Мы з мужам купілі сядзібу на Уздзеншчыне — там я і люблю застацца сам-насам з прыродай. Сядзіба для мяне — райскае месца,

такое ж, як Бялыніцкі раён Магілёўскай вобласці, дзе жыве мая матуля.

Юлія ШПЛЕЎСКАЯ, актрыса Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы

— Найбольш люблю вясну ці лета, хаця нарадзілася зімой. Раней не любіла восень, бо здавалася, што ўсё памірае назаўсёды і ў новым годзе не народзіцца такім жа характэрным. З узрастам зразумела, што памылялася. У прыродзе ж усё запланавана грамадна. Яна — гармонія, якую, на жаль, не кожны чалавек разумее. Але зараз такі час. Хутка ўсё стане на свае месцы.

Змена пораў года — гэта адпачынак ці то ад халаду, ці то ад спекі. Прырода клапоціцца пра чалавека, любіць яго. А ці кожны чалавек можа адказаць ёй тым жа?

Яшчэ я люблю дачу. Магу там быць у любы час. На прыродзе душа і цела адпачываюць, набіраюцца светлай энергіяй, якая дапамагае змагацца з непатрэбнай мітуснёй.

Ірына ДАРАФЕЕВА, спявачка

— Беларусь багатая на прыгожыя мясціны і добрых людзей. У гэтым я пераконваюся штодзень. Выступленні ва ўсіх кутках нашай краіны для мяне і праца і адпачынак. Жыццё — гэта ж няспыны рухавік, які павінен штохвілінна працаваць. Я люблю бываць побач з вадой. Не важна, гэта рака, возера ці мора. Галоўнае, каб надвор'е было спякотным. Да вяды і спякоты я прывыкла з дзяцінства. Памятаю як бацькі бралі мяне на прыроду. Мы разбівалі палаткі, кожную раніцу з мамай бегалі, потым лавілі рыбу і варылі юшку. Дарэчы, рыбалка нашае сямейнае захапленне. Любімая пара года — лета, бо толькі летам я магу адчуць гарачае дыханне сонца, якога так не хапае зімой.

Людміла МУРЫСЕВА, падарожніца

— Беларуская прырода сапраўды маляўнічая. Я была шмат у якіх кутках планеты, але такіх пейзажаў, як на радзіме, нідзе не бачыла. Праўда, мяне засмучае, што беларусы не любяць сваю краіну так, як любяць, напрыклад, сваю зямлю на Сейшэльскіх астравах. Я нядаўна наведала іх. Гэта райскае месца ў

Індыйскім акіяне. Там такая чысціня! Жывёлы, насякомаыя, птушкі, рыбы не баяцца чалавека. Жывуць у згодзе з ім. А ў нас?.. У мяне на Нарачы дача і кожны раз, калі я прыязджаю туды, сутыкаюся з непрыемнай з'явай. Бегаю маляўнічых Блакітных азёр ля вёскі Вайшкуні распралілі і зараз там узводзяць сучасныя катэджы, гасцініцу на 50 месцаў. Нешта перакрываюць, па-варварску высякаюць, вынішчаюць запаведнік. Гэтае ўмяшальніцтва ў прыроду парушыць экалагічнае становішча ў раёне возера Булдук, знікнуць "хаткі" баброў, расліны, занесеныя ў Чырвоную кнігу. Хацелася б, каб мы з большай любоўю ставіліся да прыроды і не парушалі яе гармонію.

Вадзім АНТАНЮК, мастак

— Прыемна прачынацца раніцай, калі толькі ўзыходзіць сонца. І прыемна вечарам, калі яно хаваецца. Аж дух захоплівае! Адрозніваецца столькі адценняў, фарбаў. Так і хочацца ўсю гэтую энергію перанесці альбо на палатно, альбо вылепіць з гліны ў выглядзе чайніка, сервіза. А памятаю я бачыў два сонцы. Было гэта, калі служыў у арміі ў канцы лістапада. З'ява доўжылася хвілін 20. Потым адно з сонцаў пачало згасаць. Наогул, я чалавек, які любіць жарты, бо з імі лягчэй жыць. Люблю лета і восень. У гэты час мне найбольш камфортна. Са станаў надвор'я падабаецца дождж, бо з ім лягчэй працаваць. Упэўнены, што планета наша — цудоўны і райскі сад. Толькі трэба заўважыць і адчуць гэта.

СТАЛЫЯ КЛОПАТЫ ДЗІЦЯЧАЙ ЛІТАРАТУРЫ

Быць ці не быць?

“Важнейшым з мастацтваў для нас з’яўляецца сінема-тограф!” — было заяўлена на пачатку мінулага стагоддзя. Вялікая ўпэўненасць у тым, што кіно з цягам часу выцісне літаратуру з жыцця чалавека, напэўна, была звязана з навізнай гэтага вынаходніцтва, а ўсё новае, як вядома, спараджае ўпэўненасць у карэнных зменах. Але пра роцтву пра хуткі скон прыгожага пісьменства так і не суджана было ажыццявіцца: літаратура не толькі не знікла, але і працягвае існаваць і развівацца.

Так, яна жыве, але ў яким стане знаходзіцца? Што зараз адбываецца з беларускай літаратурай? Чаму з кожным днём увагі да яе ўсё меншае? Чаму, як толькі па праграме пачынаюць праходзіць аб’ёмны твор, кшталту “На ростанях” ці “Людзей на балое”, па класе абавязкова прабягае незадаволенасць шэпт: “Зноў нешта чытаць задалі! Прыйдзецца цягнуцца ў бібліятэку па кніжку... А мо ўзяць у перакладзе ці, яшчэ лепей, у скарачэнні!..” Узнікае пытанне: а чаму, уласна кажучы, чытанне на беларускай мове выклікае столькі незадаволенасці? Тут жа прыгадваецца ўжо не раз чуты адказ: трэба было з дзіцінства прывучаць малых да роднай літаратуры. Ды як прывучыць дзіця да яе, калі яму нецікава? Гэта вельмі цяжка зрабіць, але тут і заключаецца майстэрства пісьменніка: умець зацікавіць, зацягнуць у прыдуманую свет прыгодаў, незвычайнасцяў. Не кожнаму гэта ўдаецца, а дакладней — толькі адзінаму. Вось чаму няма і цікавасці да дзіцячай літаратуры — ды проста няма чым цікавіцца! “Дзіцячая беларуская літаратура?.. Нешта даўно я ўжо не бачыў у кнігарнях такой з’явы!..” — адказалі мне на пытанне мае аднагодкі.

“Але, — падумала я, — напэўняюць жа чымсьці падручнік беларускай літаратуры для пачатковых класаў. Няўжо ж напэўненне гэтае настолькі благое?”. Ды, напрыклад, падручнік для трэцяга класа аказаўся даволі прыгожым, жываірадасным, з каляровымі малюнкамі і вельмі прыемнай назвай — “Праменьчык”. Змест таксама аказаўся даволі цікавым — мне нават самой захацелася прачытаць некаторыя вершы, байкі і апавяданні. Але было адно, што адразу кідалася ў вочы: праз колькі старонак паўтараліся адны і тыя ж імёны — Дзержынскі-Каліна-Вітка-Верас-Барадулін-Іпатава. Так, сапраўдны майстры беларускага слова, але ж чаму толькі яны? Можна, і ў гэтым ёсць адказ на пытанне, які лёс чакае беларускую дзіцячую літаратуру: літаратура існуе перш за ўсё тады, калі нехта яе стварае. А калі не стане такіх творцаў? Адказ відавочны...

Шчыра кажучы, згаданы падручнік мне спадабаўся. А калі справа не ў падручніках для зусім маленькіх, дык у чым? Адказ я атрымала, калі разгарнула “Родную літаратуру” для пятага класа. Гэта было падобна да нейкіх прабліскаў: сярод яшчэ цяжкага для ўспрымання ў такім узросце Караткевіча, досыць вялікіх тэкстаў ды інш. раптам праскоквалі прыгодніцкія апавяданні — тое, што трэба даць дзіцяці, каб зацікавіць яго роднай літаратурай. Наколькі памятаю сябе ў такім узросце, мне не вельмі цікава было чытаць апавяданні пра дзіцяці, якія жылі на год трыццаць-сорак, а то і болей, раней за мяне, пра тое, як яны сябравалі з партызанамі ды салдатамі. Хацелася ўбачыць свайго аднагодку, пазнаць у ім сябе, свае дзеянні, учынкi, думкі, мары! Хацелася стаць на яго месца!

Вось хто б здолеў выратаваць дзіцячую беларускую літаратуру! Менавіта сучасны герой, герой-падлетак, які б зацікавіў дзіцяці, прымусяў адарвацца ад манітора камп’ютэраў! Як яшчэ можна патлумачыць поспех ужо сусветна вядомага Гары Потэра? Хіба там, у Англіі, не такія ж дзеці, якім абы ў “стралялікі” пагуляць? Ім таксама літаратура да гэўнага часу зусім не патрэбная. Але ж нечым жа прывабіў іх гэты хлопчык у круглых акуларах, некаж жа ён заваяваў дзіцячую любоў не толькі Англіі, але ўсяго свету! Як ён гэта зрабіў? Усё проста — ён такі ж, як і маленькі чытач, ён перажывае такія ж пачуцці і прыгоды, што выдумляюць сабе дзеці! Ён такі ж самы, як і яны. Ён размаўляе на адной мове з імі!

І беларускай літаратуры патрэбны такія ж вобразы, які б зацікавіў дзіцяці, чыё з’яўленне чакалі б з вялікім нецярпеннем і нястрымным жаданнем даведацца: а што ж будзе далей? Герой. Нездарма ён мае такое гордае імя: ён здзіўляе падзвігі, праходзіць праз неверагодныя выпрабаванні, вырастоўвае. Ён — ратаўнік дзіцячай літаратуры!

Але герой зрабіў бы толькі палову справы, другая палова застанецца за бацькамі. Як бы гэта не калотла вочы, але большасць дзіцяці дашкольнага ды й — навошта хітраваць! — малодшага школьнага ўзросту амаль не разумеюць беларускай мовы: не прывучаны да яе. А калі гаворка ідзе пра лёс менавіта БЕЛАРУСКАЙ літаратуры, значыць, і стварачца яна будзе на беларускай мове. Бацькам лягчэй купіць свайму дзіцяці рускамоўную кніжку, зразумелую і ім самім, і іх малым, чым кніжку ў непрыквашнай вокладцы на беларускай мове. Многае залежыць ад саміх матуль і татаў, якія ў першую чаргу прывіваюць дзіцяці любоў да свайго, да роднага.

Атрымалася, што, адштурхоўваючыся ад аднаго, мы прыйшлі да абсалютна нечаканага: ці будзе існаваць беларуская дзіцячая літаратура, безумоўна, залежыць ад таго, хто і як піша, ад якасці друку, ад падручнікаў. Але ў першую чаргу гэтае ўраўненне будзе вырашана пра наяўнасці двух складнікаў: сучаснага героя, падобнага да сваіх маленькіх чытачоў, і жадання людзей прыняць яго ў свой свет. Чытач вырашае ўсё. Менавіта тое, які прысуд вынесе ён, абумовіць развіццё альбо поўнае знікненне дзіцячай беларускай літаратуры. Як вядома, попыт спараджае прапанову — калі будзе патрэба, то будзе і літаратура. Застаецца толькі спадзявацца, што ў выніку рашэння ўраўнення мы атрымаем трэцяе невіднае са знакам “+”, што будзе значыць працяг жыцця беларускай дзіцячай літаратуры.

Таяцяна АНІКЕЕНКА,
вучаніца 11 класа СШ № 71 г. Мінска

Можна колькі заўгодна гаварыць пра тое, што для дзіцяці неабходна пісаць гэтаксама добра, як і для дарослых, толькі яшчэ лепш. Можна заклікаць слынных майстроў (як гэта назіралася нядаўна) брацца за напісанне твораў для падростаючага пакалення. Аднак усе намаганні застаюцца марнымі, калі забываць пра тое, што дзіцячым пісьменнікам стаць нельга. У тым сэнсе, што тут мала аднаго жадання, неабходна яшчэ і прызнанне. Нават калі ты цудоўна зарэкамендаваў сябе ў “дарослай” літаратуры, яшчэ не значыць, што лёгка “перакваліфікавацца” ў дзіцячага пісьменніка.

Гасцінец, які вядзе да дзіцячых сэрцаў



Пры жаданні можна прывесці прыклады, калі такое пашырэнне аўтарамі сваіх творчых абсягаў нічога значнага не дало. Мне ж хочацца паразважаць пра творчасць Уладзіміра Мацвееўкі і Міхася Пазнякова.

Уладзімір Мацвееўка “чысты” дзіцячы пісьменнік. Канечне, піша ён і асобныя творы, з якімі з цікавасцю знаёміцца і дарослыя, але перад усім у ягонай творчасці відавочна арыентацыя найперш на дзіцячую аўдыторыю. Хоць у сваёй новай кнізе “Дабранач” ён спадзяецца на тое, што на напісанае ім звернуць увагу не толькі хлопчыкі і дзяўчынкі, пра што і сведчыць у невяліччай прадмове: “Гэта кніжка адрасавана як маленькім дзецям, так і іх бацькам, бабулям і дзядулям. Бо калі дзеткі вельмі любяць слухаць перад сном калячкі і казкі, то бацькі з задавальненнем спяваюць альбо чытаюць сваім маленькім любімцам”. Кніжка ж сапраўды варта таго, каб з ёй пазнаёміцца. Прадстаўлены ў ёй і казкі, і калячкі, і вершы, і прастагаворкі, і перакруткі.

Балюча стала ад усведамлення, што ў час майго маленства не было такіх займальных, арыгінальных твораў. А яшчэ пашкадаваў, што дзеці мае падраслі, а ўнікаў — яшчэ трэба дачакацца. Калі такая радасць здарылася, дык абавязкова прачытаю ім кніжку У. Мацвееўкі “Дабранач”. Як і іншыя ягоныя зборнікі, што ёсць у мяне з даравальнымі аўтарскімі надпісамі. Не сумняваюся, што ўнукі застануцца задаволенымі, бо што ні твор у ёй, дык абавязкова адметны, па-майстэрску напісаны. Дзе з гумарам, адзе і з падтэкстам. Уладзімір Іванавіч разумее, што апошнія ў творах для дзіцяці таксама важна, бо абуджае дзіцячую фантазію, спрыяе паскарэнню развіцця іхнага мыслення, пашырае круггляд. Немагаварна і тое, што У. Мацвееўка ўмее лёгка заінтрыгаваць свайго слухача ці чытача, у чым запэўнівае і верш-уступ да казак:

*Нарадзіўся ў лесе Зайка,
На ім ішранька майка,
Шэры хвосцік, лапы, пяты,
Як у маці альбо таты,
Рос той Зайка незвычайным
І цікаўным і адчайным...*

Заканмернае аўтарскае жаданне, каб дзеткі даведаліся пра ўсе гэтыя прыгоды персанажа, якога паспелі палюбіць і па творах іншых пісьменнікаў, прынамсі, па цудоўных казках і вершах Віктара Гардзея, героем шмат якіх з’яўляецца Зай:

*Хто жадае знаць пра Зайку,
Ненаседу-загадайку,
Кніжку ўбок не адкладайце —
Казачкі хутчэй чытайце.*

Казкі ж у кніжцы розныя. І не толькі пра аднаго Зайку, аб чым, у прыватнасці, сведчыць ужо назва твораў: “Чаму Авадзень плача”, “Як Чарапашка домік прыдбала”, “Як рыбкі рыбака абхітрылі”, “У птушынай школе”, “Рак і Грак”, “Чаму ў Боці чырвоныя ногі і дзюба”. У аснове іх сюжэтаў — выпадкі нечакання, прыгоды дзіўныя. Аднак усё ж у казках У. Мацвееўкі найбольш пашанцавала Зайку. Пра яго пісьменнік расказвае так шчыра, з гэткай фантазіяй, што касавокага нельга не палюбіць.

Утвўнена адчувае сябе У. Мацвееўка і ў жанры верша, удаюцца яму калячкі, цікавымі атрымаліся прастагаворкі (заўважце: гэта аўтарскае вызначэнне жанру, у іншых аўтараў ды і ў фальклору таксама звычайна сустракаюцца скоргаворкі). А з перакруткамі і ўвогуле сутыкацца не даводзілася. Магчыма яны інакш называліся. Перакруткі У. Мацвееўкі, як і ягоныя прастагаворкі, безумоўна, паспрыяюць лепшаму засваенню хлопчыкамі і дзяўчынкамі роднай мовы, а тым, у каго ёсць пэўныя праблемы з правільным вымаўленнем, дапамогуць пазбавіцца іх. Хоць бы гэтая перакрутка: “Папугай // Панкратаў // Панкрата // Пакратаў. // Пакратаў // Панкрата // Панкратаў // Папугай”.

Як няцяжка заўважыць, У. Мацвееўка ў сваёй творчасці — традыцыяналіст. Тычыцца гэта не толькі зместу ягоных твораў, а і іх вобразнага напэўнення. У яго не напэўнае ускладнёнае рыфмаў, няма і метафараў, у якіх, з-за рэбусаваці, цяжка дайсці да сэнсу. Але яго дзіцячы паэзія добра запатрабавана хлопчыкамі і дзяўчынкамі. А запатрабавана таму, што ёсць у ёй немалаважная якасць: пісьменнік не падрабляецца пад дзіцяці, ён проста глядзіць на акаляючы свет іхнімі вачыма.

Гэткімі ж якасцямі вызначаецца і творчасць Міхася Пазнякова, які ў адрозненне ад У. Мацвееўкі выступае і як “дарослы” паэт. Але ён паспеў ужо выдасць не адну кніжку паэзіі для дзіцяці, кожная з якіх запатрабаваная, у чым я сам неаднойчы ўпэўніваўся, выступаючы перад школьнікамі.

Праўда, кніга “Вавёрчына хатка” (яе, як і “Дабранач” У. Мацвееўкі, выпусціла

выдавецтва “Мастацкая літаратура”) — не паэтычная, а празічная, што цікава ўжо само па сабе, бо ад аўтараў, якія пішуць адметныя паэтычныя творы, у гэтым жанры заўсёды чакаеш чагосьці новага. Нездарма ж існуе паняцце: проза паэта. Але маю цікавасць да новай кнігі М. Пазнякова “падрагэў” у няменшай ступені і тым, што побач з казкамі ў зборніку прадстаўлены апавяданні, — жанр у сучаснай дзіцячай літаратуры, які адчувае сябе не зусім упэўнена. З аднаго боку, натыкаецца на старыя, заезджаныя сюжэты. З другога — прысутнічае празмернае жаданне аўтараў якія слаба ведаюць жыццё сённяшніх дзіцяці, паўстаюць перад імі сучаснымі, і таму яны пачынаюць “падрабляцца” пад іх, забываючы, што дзеці адчуваюць фальш хутчэй, чым дарослыя.

Сюжэт апавядання М. Пазнякова “Алеска”, якім адкрываецца ягоная кніжка, не скажыць, каб вызначыў навізную. Герой-апавядальнік твора, дабраючыся ў родную вёску, выпадкова сустракаецца “з дзяўчынкай з літровою слоікам у руках”. Ды столькі ў гэтым апавяданні цеплыні, задушэўнасці, што яно не адпускае ад сябе і чытаецца на адным дыханні.

Уважлівакі бацьшы перад сабой адкрытую, у чымсьці наўняую вясковую дзяўчынку.

Спакаля тваё сэрца напэўняецца цеплынёй ад усведамлення таго, што ёсць яшчэ на зямлі такія чыстыя істоты. Разам з тым з’яўляецца і гаркавы прысмак: бацька Алескі г’е, а мама ад перажыванняў захварэла. Але, дзякуючы таму, як хораша расказвае пра Алеску пісьменнік, нараджаецца і спадзяванне на тое, што ўсё ж у яе жыцці павінана быць шчасце.

А вось у апавяданні “Дзівачка” — сюжэт самы сучасны, узяты з сённяшняга жыцця гарадскіх школьнікаў. Але, як у “Алесцы”, паэтычнае ўспрыманне свету таксама сутыкаецца з жорсткай прозай жыцця. Героіна твора трэціякласніца Наташка, якая дапамагае старому суседу па паверху, зрэдку купляючы яму малако і хлеб, не хоча браць у Сяргея Пятровіча падызку за шэфства над ім, як гэта патрабуе куратар іхняга класа дзевяцікласніца Віка Каралёва. Маўляў, гэта дазволіць заняць у спаборніцтве першае месца і паехаць на экскурсію. Наташка спытаецца на працу да дачкі свайго суседа, каб расказаць, як жыве яе бацька. І ў гэты момант у пакой уваходзіць Віка, як высвятляецца, унучка нямоглага старога.

Абодва апавяданні напісаны па-майстэрску. У іх, як і ў наступных — “Сыноч”, “Шпачынае гніздо”, “Каля раўчучка”, у аснове сюжэта якіх пакладзены не асабліва значныя факты, але іх дастаткова, каб ненавізліва паразважаць пра такія важныя паняцці, як дабро, сумленнасць, адкрытасць. Прачытаўшы ж апавяданні “Цукеркі” і “Клён”, у якіх відавочна аўтабіяграфічная аснова, сённяшнія хлопчыкі і дзяўчынкі даведваюцца пра жыццё сваіх палітычных равеснікаў, а гэта, несумненна, паслужыць для іх маральным урокам — тым, якога не атрымаеш, чытаючы нават самыя дасканалыя падручнікі.

Што тычыцца казак “Чорныя буслы”, “Серабрыстыя чайкі”, “Чырвоныя каршунны”, “Белая чапля”, дык у аснове іх пакладзены фальклорныя сюжэты — прыём у дзіцячай літаратуры распаўсюджаны. Дастаткова сказаць, што такім шляхам у многіх сваіх казках ішоў Максім Танк. З сучасных аўтараў плённа працуе ў гэтым накірунку В. Лукша. М. Пазнякова таксама ўдала пераадолявае супраціўленне матэрыялу, уносячы нешта сваё, і ад гэтага ягоныя казкі толькі выйграюць. Але асабліва ўдаліся яму ўласна аўтарскія — “Вавёрчына хатка” і “Зайчык”, у якіх шмат светлай чысціні. Яны па-сапраўднаму лірычныя.

Ужо гэтых дзвюх кніг дастаткова, каб пераканацца, што беларуская дзіцячая літаратура не толькі не страчвае сваіх пазіцый, але і ўпэўнена выходзіць на новыя абсягі. Пісьменнікі ж, якія бачыць сваё прызнанне ў служэнні ёй, працуюць творча, актыўна. На падыходзе ва У. Мацвееўкі і М. Пазнякова новыя кнігі. У. Мацвееўка назваў сваю арыгінальна — “Гасціначка”. Гэта мае сімвалічны сэнс для дзіцячай літаратуры: яна не збочвае з гасцінца, што вядзе да сэрцаў хлопчыкаў і дзяўчынак.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Класік сербскай літаратуры нашага часу

Напрыканцы мінулага года адзначыў сваё 85-годдзе ДОБРЫША ЧОСІЧ — найаўтарытэцтвейшы сербскі пісьменнік і грамадскі дзеяч канца XX — пачатку XXI стагоддзяў. Яго ўжо даўно і на правае лічаць класікам.

Вывясцяючыся абумоўленасць такога — згодзімся, вельмі рэдкага — прызнання, улічым перш за ўсё агульны плён творчасці гэтага пісьменніка: у 2004—2005 гг. белградскае выдавецтва “Філіп Вішніч” выпусціла 25-томны збор яго “Выбраных твораў”, і аснове гэтага выдання склалі раманы «Сонца далёка», «Казка», «Карані», «Падзелы», «Час смерці», «Час зла», «Грэшнік» «Адступнік», «Вернік», «Час уладзь».

Але колькасць паказчыкі ўспры-

маюцца не заўсёды адназначна. Таму спынімся на змесце. А ўжо па ім няцяжка заўважыць, што раманы Д. Чосіча маюць пэўную цыклічнасць, утвараюць адпаведную сістэму. У выніку ж яны складаюць неймавернага маштабу — падобнага больш няма ў літаратуры Сербіі ды, відаць, і большасці краін свету — эпічнае палатно. У творчасці Добрышы Чосіча лінія гістарычных выпрабаванняў — скразны пункцір, утвораны самымі трагічнымі лёсавызначальнымі момантамі. Перадумовы трагедыі, праявы іх непасрэдна ў здзіўленні, а таксама вынікі-наступствы пры гэтым асэнсоўваюцца з максімальна магчымай аб’ектыўнасцю, якую абумоўлівае не абываюцца, а бескапрамісна праўдзівасць

ды імкненне да сапраўднай гістарычнай справядлівасці. Д. Чосічу нязменна ўласціва імкненне яго мага глыбей спазнаць дэялектыку гістарычных працэсаў, пранікнуць у сутнасць усіх значных падзей, выявіць канкрэтна-гістарычны тып людзей — перш за ўсё тых, хто “у сутыкненні і непаразуменні з Гісторыяй...”

Прычым Чосічавы творы выключна моцныя па ўздзеянні на розум і душу чытача. Прычынай таму наступнае: “Мая сама-свядомасць выкрэшталізавалася ў перакананне: усё, што адбылося ў маім жыцці, а не стала раманам, тое і не адбылося; усё, што стала раманам, не са мною адбылося”.

Іван ЧАРОТА



Ёсць асобы, чый след у гісторыі пазначаны пэўным здабыткам у той альбо іншай галіне. І здараецца, што пісьменніка помняць за пэўны твор. Навукоўца — за канкрэтнае адкрыццё. Гісторыка — за летапіс тае альбо іншай вайны ці за жыццёпіс пэўнай гістарычнай асобы. Канструктара — за вядомую мадэль машыны, самалёта і г. д. Аляксандр Карлавіч Ельскі, якога У. Казбярук і К. Цвірка ў прадмове да тома “Выбранага” ў серыі “Беларускі кнігазбор” справядліва назвалі “апантаным будзіцелем нацыі ў другой палове XIX — пачатку XX стагоддзя”, увайшоў у гісторыю іматэграннай і, як часам падаецца, неверагодна іматэбярэжнай працай па стварэнні партрэта Беларусі ў розных гісторыка-літаратурных ракурсах.

Спадчына гаспадары Замосця

Гісторыя, фальклор, этнаграфія, мова, усемагчымая акаляючая даследчыка інфармацыя былі інструментарыем Аляксандра Ельскага, яго фарбамі і пэндзлямі. Нельга не пагадзіцца з аўтарамі прадмовы, што наш славыты суайчыннік “усёй сваёй... дзейнасцю імкнуўся да аднаго: раскрыць перад светам эстэтычнае харавство і веліч культуры беларускага народа, яго нацыянальную самабытнасць і слаўную мінуўшчыну”.

Доўгі час літаратурная спадчына гаспадары музея і бібліятэкі ў пухавіцкім Замосці была па-за ўвагай выдаўцоў. “Беларускі кнігазбор” томам выбранага артыкулаў, эпістэларыя выпраўляе даўнюю памылку.

Як складзена кніга? Перш-наперш увазе чытача прадстаўлены раздзел “Краязнаўства”. У перакладзе Наталлі Мазоўкі падзелены наступныя артыкулы: — “Беларусь” (быў у свой час надрукаваны ў “Wielka Encyklopedia Powszchna Piustrowana” — Варшава, 1892 год), “Пра бібліятэку святой памяці Юльяна Бергеля, пастара ў Слуцку” (“Biblioteka Warszawska”, том 1 — 1890 год), “Гістарычныя звесткі пра радзівілаўскую ткальню паясоў у Слуцку” (упершыню — асобнае выданне па-польску ў Кракаве ў 1894 годзе), “Нясвіж Радзівілаў чвэрць стагоддзя назад і сёння”. У раздзеле “Жыццёпісы” (ізноў жа перакладчыкам з’яўляецца Наталлі Мазоўка) — партрэты Яна Ваньковіча, графа Эмерыка Чапскага, Дамініка Ходзькі, Казіміра Пясэцкага, Рафала Слізена, Францішка Главацкага, Дамініка Манюшкі, Ганны Цюндзівіцкай. “Гарады і мястэчкі” (пераклад Н. Мазоўкі) уключае нарысы пра Мінск, Пінск, Тураў, Заслаўе, Слуцк, Наваградак, Нясвіж, Койданава, Клецк, Карэлічы, Мір, Шчорсы, Лагойск, Лагішын, Зембін, Ракаў. У раздзеле “Мова, літаратура” — наступныя артыкулы: “Пра беларускую гаворку”, “Адам Міцкевіч на Беларусі”, “Дадатковыя каляндарныя матэрыялы па беларускай літаратуры”, “Пра Беларусь”, “Беларуская літаратура і бібліяграфія”, “Беларуская мова”. Перакладчыкі — Г. Кісялёў, Н. Мазоўка, У. Казбярук. “Літаратурна-мастацкая творчасць” — гэта знаёмства з паэтычнымі творами “Віндуку Дуніну-Марцінкевічу” і “Сынок”, а таксама брашурай “Нашы перасяленцы”.

“З перакладаў” — урывак з “Пана Тадэвуша” Адама Міцкевіча. У эпістэларным раздзеле — лісты, адрасаваныя Яну Карловічу і Юзафу Крашэўскаму. Перакладчыкі — Геннадзь Кісялёў. Завяршае том выбранага “Далатак” з успамінамі дачкі Аляксандра Карлавіча — Аляксандры Глогер (яны перакладзены У. Казбяруком і К. Цвіркам) і пляменніка Уладзіслава Ельскага (перакладчыца — І. Марачкіна).

Як бачыце, том “Выбранага” дае дастаткова поўнае ўяўленне пра энцыклапедыста з Замосця. А каментарыі і прадмова дапамагаюць чытачу маладасведчанаму пазнаёміцца і з біяграфіяй Ельскага — жыццёвай і творчай. Як, дарэчы, працуе на знаёмства з Ельскім, часам, у якім ён жыў, і прадстаўлены збор фотаздымкаў. Гэта — першае такое багатае ілюстрацыйнае знаёмства з Ельскім і Ельскімі. У кнізе выкарыстаны фотайлюстрацыі з калекцыі Ірыны Марачкінай і Ларысы Доўнар. Словам, том, выданы накладам, праўда, усяго ў 1200 асобнікаў, па самым вялікім рахунку прэтэндуе на тое, каб мы маглі назваць яго выхад падзей як для беларускага краязнаўства, так і для беларускага кнігадрукавання ў цэлым. Хаця, як слухна заўважыў на адной з канферэнцый дасведчаны ў творчасці А. Ельскага Адам Мальдзіс, спадчыну гаспадары Замосця можна выдаваць зборам твораў як мінімум у 15 тамоў. Што ж, будзем лічыць, што пачатак пакладзены.

Няма ніякіх сумненняў, што “Выбранае” Аляксандра Ельскага стане настольнай кнігай для многіх навукоўцаў, якія так ці іначай займаюцца беларусістыкай. А мне вельмі хацелася б, каб на новы фаліант “Беларускага кнігазбору” звярнулі ўвагу на месцах — у беларускай правінцыі, якая заўсёды была чуйнай да краязнаўчых навінак, і, безумоўна, якая сама сілкавала і працягвае сілкаваць краязнаўчую прастору Беларусі. Возьмем, напрыклад, з кнігі А. Ельскага раздзел “Гарады і мястэчкі”. Знаёмства з гісторыка-дакументальнымі хронікамі гарадоў і раёнаў “Памяць” паказвае, што на тытанічную работу краязнаўца па апісанні паселішчаў Беларусі, работу аўтарытэтную,

самую што ні ёсць грунтоўную, з рэдкім выключэннем, забыліся. А ў тых выпадках, калі пра населеныя пункты тае ці іншай старонкі пісалі навукоўцы з Мінска, проста наўмысна абышлі ўвагай. Нават у багатай на гістарычныя спасылкі, населенай мноствам дат і імёнаў хроніцы Валожынскага раёна ў нарысе “З гісторыі паселішчаў” не прыведзены, не працываваны ёмісты, лаканічны артыкул А. Ельскага “Ракаў”. Хаця, мяркуючы па змесце напісанага Г. Брэгерам летапісу валожынскіх паселішчаў, аўтар перад намі паўстае надрыхтаваны, дасведчаны. Няма ніякіх сумненняў, што “плячо” Аляксандра Карлавіча Ельскага толькі б і падтрымала яго. Тым болей, што ў артыкуле, змешчаным у “Памяці”, паміж гадамі 1582 і 1843 у расповедзе пра Ракаў атрымалася “прагаліна”. Якраз бы да месца была чытатая альбо поўная публікацыя напісанага Ельскім. Як, прыкладам, і гэтая інфармацыя: “Пасля другога падзелу Рэчы Паспалітай у 1794 годзе на Сангушкаў Ракаў быў накладзены секвестр, і імператрыца Кацярына перадала яго разам з маёнткам Ілья (сёння ў Вілейскім павеце) графу Мікалаю Салтыкову, фельдмаршалу расійскай арміі. Пасля ўступлення Салтыковым у правы ўладання ракаўскімі землямі Тамаш Свентажэцкі, падстолі мсціслаўскі, уладальнік суседніх Крывічоў, узбудзіў у 1798 годзе супраць яго справу пра межы,

змененыя ў час паводкі рэчкай Палачанкай або Пральняй. Абодва бакі ўчынялі беззаконнасць, пакуль нарэшце 21 сакавіка 1800 года не было заключана пагадненне, паводле якога Свентажэцкі адмовіўся ад прэтэнзій на луг, які ўтварыўся дзякуючы новаму рэчышчу рачулікі, а ракаўскі ўладальнік саступіў на карысць Крывічоў млын, празваны Барком, разам з гаццю на рэчцы Віснозе. Ракаў, аднак, нядоўга заставаўся ў руках Салтыкова, бо ў 1804 годзе ён прадаў яго разам з Ільёй Ваўжынцу Здзяхоўскаму па 120 рублёў “за кожную рэвізскую душу”. Здзяхоўскі, прадашы Ільё ў 1806 годзе Юзафу Валадковічу, маршалку мінскаму, Ракаў пакінуў за сабой; і з гэтага часу ўжо чацвёртае пакаленне Здзяхоўскіх валодае ім. Тут каля 1860 года нарадзіўся Марыян Здзяхоўскі, філолаг і публіцыст. Ракаўскія ўладанні з фальваркам Паморшчына, якімі выдатна кіруе Эдмунд Здзяхоўскі, уключаюць апрацаваныя землі; млыны, вінакурня, лесасіпільня, арэнда і віны водкуп у мястэчку прыносяць значны даход; лесу і лугоў у дастатку; развіваецца агародніцтва”.

Многія падрабязнасці побыту — асабліва невялікіх па сённяшнім часе — паселішчаў, калі і не згублены, то ўзнаўленне іх патрабуе новай даследчыцкай працы. Спадчына А. Ельскага — глыбокая крыніца ведаў пра гарады і мястэчкі Беларусі. Навошта ж пакідаць ужо аднойчы зробленае па-за ўвагай? Ці не лепей, узбагаціўшы ранейшыя публікацыі каментарыямі, данесці даўно знойдзены інфармацыю да сучасніка? Ці не лепей, узбагаціўшы ранейшыя публікацыі каментарыямі, данесці даўно знойдзены інфармацыю да сучасніка?

Многія падрабязнасці побыту — асабліва невялікіх па сённяшнім часе — паселішчаў, калі і не згублены, то ўзнаўленне іх патрабуе новай даследчыцкай працы. Спадчына А. Ельскага — глыбокая крыніца ведаў пра гарады і мястэчкі Беларусі. Навошта ж пакідаць ужо аднойчы зробленае па-за ўвагай? Ці не лепей, узбагаціўшы ранейшыя публікацыі каментарыямі, данесці даўно знойдзены інфармацыю да сучасніка?

Многія падрабязнасці побыту — асабліва невялікіх па сённяшнім часе — паселішчаў, калі і не згублены, то ўзнаўленне іх патрабуе новай даследчыцкай працы. Спадчына А. Ельскага — глыбокая крыніца ведаў пра гарады і мястэчкі Беларусі. Навошта ж пакідаць ужо аднойчы зробленае па-за ўвагай? Ці не лепей, узбагаціўшы ранейшыя публікацыі каментарыямі, данесці даўно знойдзены інфармацыю да сучасніка?

Многія падрабязнасці побыту — асабліва невялікіх па сённяшнім часе — паселішчаў, калі і не згублены, то ўзнаўленне іх патрабуе новай даследчыцкай працы. Спадчына А. Ельскага — глыбокая крыніца ведаў пра гарады і мястэчкі Беларусі. Навошта ж пакідаць ужо аднойчы зробленае па-за ўвагай? Ці не лепей, узбагаціўшы ранейшыя публікацыі каментарыямі, данесці даўно знойдзены інфармацыю да сучасніка?

Многія падрабязнасці побыту — асабліва невялікіх па сённяшнім часе — паселішчаў, калі і не згублены, то ўзнаўленне іх патрабуе новай даследчыцкай працы. Спадчына А. Ельскага — глыбокая крыніца ведаў пра гарады і мястэчкі Беларусі. Навошта ж пакідаць ужо аднойчы зробленае па-за ўвагай? Ці не лепей, узбагаціўшы ранейшыя публікацыі каментарыямі, данесці даўно знойдзены інфармацыю да сучасніка?

«Каханне сто сорок порций...»



Аўтар зборніка найперш вядомы чытачам у інастасі барда. Не адзін раз можна было чуць ягоныя спевы як у межах роднай Вілейшчыны, так і на абыякавых усёй Беларусі ды нават Польшчы. А вось зараз Наркевіч вырашыў умацавацца яшчэ і ў беларускай літаратуры, перадусім у паэзіі.

Паэтычны зборнік “Сваё неба” — гэта — частка старых вершаў і частка новых, калі так можна сказаць, бо да новага адношу тое, што пісалася на працягу апошніх пяці гадоў — кажа паэт. Не абышлося і без песень, надрукаваных у якасці вершаў. Зборнік адкрывае верш “Будзе. Будзе. Верую”. Парадасальна, бо песня на гэтыя словы Алесем на канцэртах выконваецца пераважна апошняй, нібы падводзячы вынік усяму папярэдняму. Шмат вершаў — гэта грамадзянская лірыка.

Зырка паэтычнасць, грамадзянскасць вершаў некалькі абцяжарвае зборнік. Выкананне такіх тэкстаў пад акампанементам гітары ўспрымаецца куды лягчэй, чым пры чытанні. Калі яшчэ з імпэтам чытаеш “Будзе. Будзе. Верую”, то далей імпэт паціху згасае.

Заслугоўвае аднак тое, што ў вершах Наркевіча нельга ўбачыць Купалу, Рэзанаву ці таго ж Хадановіча. То бок, паэт не падпадае пад уплыў ніводнага са сваіх калег. Напісанае ім — гэта яго думкі, можа, і вядомыя ўжо іншым. Але аўтар ішоў да ўсяго гэтага сам. У чым можа “папракнуць” паэта, дык гэта тое, што “спакусіўся” ён на радкі філасофскія.

Навучыцца нікога не вучыць. О, гэта найвялікшая дасканаласць. У жыцці столькі настаўнікаў, Крытыкаў, дарадцаў, насялядоўнікаў... А канстытуцыі і інструкцыі, Распараджэнняў, палажэнняў, Кодэксаў, указаў, прыказаў, Абавязкаў, забабонаў, купонаў, Пропускаў, допуску і статутаў, Ліцэнзій, сертыфікатаў — Здаецца, што аж занадта.

Нельга не сказаць і пра закаханага Наркевіча. У сваім узросце ён яшчэ не “абцяжараны” сямейным жыццём. У некаторых радках можна ўбачыць пятнаццацігадовага паэта, сарамлівага ды “залепага”,

Я не хаджу — толькі лётаю
альбо гуляю.
Я не гляджу ўдалычынь —
я ўдыхаю яе альбо п’ю.
Я не кажу пра каханне,
бо слоў тых не маю.
Я пра каханне ледзь чутна
табе прапую.

А іншы раз паўстае сапраўдны рамантык.

Але, падары сабе Сонца.
Надзею да скону несці.
Каханне сто сорок порций.
Каб есці, есці і есці.

Зборнік Алеся Наркевіча будзе каштоўны хіба што для прыхільнікаў беларусчыны. Таму казач пра вялікі попыт на кнігу не даводзіцца. Некалькі беларускі спявак і паэт Уладзімір Гуткоўскі на пытанне “Чаму ваш зборнік “И, как всегда, бродягу кормит шпага” рускамоўны?”, адказаў: “Таму што беларускае не набываецца”. Спадзяюся, сітуацыя з часам будзе змяняцца да лепшага.

Мікола МІРШЧЫНА

Алег САЛТУК

Між Дзвіной і Сафіяй



Гэтая кніжка полацкіх літаратараў — не першая, і ёсць спадзяванне, што не апошняя, бо тут, дзе нарадзілася святая асветніца і заступніца усёй нашай зямлі, жылі і жыюць творчыя людзей. І народзяцца яшчэ, і працягнуць тыя традыцыі, якія былі закладзены калісьці шырока вядомымі сёння пісьменнікамі.

Тут працавала і шчыравала філія “Маладняка” пры непасрэдным удзеле вышэй пералічаных беларускіх пісьменнікаў, праводзілася вялікая работа з маладымі літаратарамі, якая працягваецца і сёння, дзякуючы ўжо новай суполцы, кіраўніком якой з’яўляецца член Саюза пісьменнікаў Беларусі Мікалаі Балдоўскі. А ў свой час арганізавалі творчы працэс палачан Валянцін Лукша, Навум Гальпяровіч, Іван Стадольнік.

На працягу апошняга дзесятка гадоў наддзвінцы выдалі новыя кнігі, шмат друкаваліся ў перыёдыцы. Іхняя творчасць улілася ў кнігу “Там, дзе вежы Сафіі” (Палаччына літаратурная), пра якую паруціўся ўсяісны Н. Гальпяровіч. Чаму б і іншым раёнам не паклапаціцца пра выданне такой партрэннай і надзённай кніжкі для прапаганды сваёй мовы і спадчыны. Пра сказанае павінна задумацца выдавецтва “Мастацкая літаратура”, выпускаючы не наскаком такія кнігі, а пад пастанянай рубрыкай, і лічыць іх не менш сацыяльна значнымі, чым іншыя прапагандысцкія праспекты і альбомы.

Зноў вяртаюся непасрэдна да альманаха, у якім прадстаўлены цікавыя на мой погляд імёны: Надзея Салодкая, на словы якой пішацца музыка, ды і вершы яе душэўныя, зямныя, Змітрок Куніцкі, Вячаслаў Атрахімовіч, Анатоль Васільеў, Валерыя Радзюшкіна, якіх ужо можна рэкамендаваць на прыём у наш творчы саюз.

Правільна зазначана ў прадмове да зборніка, што далёка не ўсе яго аўтары стануць прафесійнымі літаратарамі, многія з іх далёка ўжо не маладзены, як і выданыя ім ладны, змястоўны альманах вершаў і прозы. Але яны ахвотна сустракаюцца са сваімі землякамі, ладзяць творчыя вечарыны, атрымліваючы пры гэтым і для сябе значны творчы настрой.

Пра недахопы казач не буду, хоць яны ў альманаху ёсць. Хіба толькі пра самае істотнае: такім кніжкам патрэбен рэдактар-прафесіянал, паважаны ў літаратурных колах чалавек і не з аўтараў самога альманаха, бо гэта прынцыпова. Рэдагуючы такую кніжку, рэдактар падыходзіў бы да яе аўтараў не па прынцыпе — кожны палец свой, а адсейваў бы нязначнае, а часам і відавочна графаманскае, зыходзячы з высокіх патрабаванняў да напісанага.

А каб чытачу стала больш зразумелым, што такое Полацкае народнае літаратурнае аб’яднанне “Наддзвінне”, азірнёмся крыху на яго гісторыю.

Дык вось, першы нумар альманаха з аднайменнай назвай выйшаў недзе ў 1926 годзе. У ім пабачылі свет вершы цяперашняга класіка айчынай літаратуры Пётруся Броўкі, друкаваліся Анатоль Астрэйка, Тарас Хадкевіч, Ян Скрыган, Андрэй Александровіч...

Сяргей МАКАРЭВІЧ



Мікола
ШАБОВІЧ



Дзень закаханых. Радаснае свята.
Што ж тэлефон маўчыць,
як той нямы?
А мо каханне наша не распята?
А мо яго яшчэ ўваскрэсім мы?

Дзяўчынцы, што клічуць Марынка

1

Там, дзе хвалямі лашчыцца Нарач,
Дзе на небе — ні хмаркі-хмурынкі,
Ёсць дзяўчынка, што клічуць Марынка,
Аб якой мае даўнія мары.

Мы спаткаліся так рамантычна
Пасярод вераснёўскай сябрыны.
— Як завуць Вас?
— Назвалі Марынай...
— Не страчаў я такіх сімпатычных...

Не забуду начы прахалоду
І кавярні цікаўныя вочы,
Што гатовы лобог сурочыць,
Хто ў нароцкую прыйдзе гасподу...

Я вясною спаткаў цябе зноўку.
Ты ў чырвоным была, нібы сонца.
Мы з табой танцавалі бясконца.
Я кранаў твае шчокі і броўкі.

І сціскалася сэрца да болю,
Што так хутка імчацца хвілінкі,
Што назаўтра не ўбачу Марынкі,
Што, магчыма, не ўбачу ніколі...

Дні за днямі ляцяць безупынку,
Ды надзея жыве трапяткая:
“Я спаткаю цябе, я спаткаю,
О дзяўчынка, што клічуць Марынка!”

2

Салодкай жарсці каралева,
Пяшчотнай Нарачы сястра,
Мой верш запознена-збалелы
Ляціць насуперак вятрам

Да воч тваіх, пяшчоты поўных,
Да вуснаў, стомленых журбой.
Мне сніцца тварык твой цудоўны,
Які не засціў лістабой.

Мне сніцца слоў тваіх таемнасць, —
Прызнанне споведзь матылька, —
Як мары-мрой на ўзаемнасць
Твая адводзіла рука.

Ды што там мары-спадзяванні! —
Ты несвабоднаю была,
І ўжо мелодыя расстання
Над намі хмаркаю плыла...

І ўсё ж насуперак залевам,
І ўсё ж насуперак вятрам —
Ты й сёння жарсці каралева,
Пяшчотнай Нарачы сястра.

3

Цябе, відаць, не мог я не спаткаць
На той нароцкай старане гасціннай.
Сказала ты: “Я буду Вас чакаць,
Вы прыедзьце ў нашыя мясіны...”

Мне помніць доўга тыя словы-мёд,
Ад іх душа і цела маладзелі
І думкі мройна мкнуліся ў палёт
І на Зямлю вяртацца не хацелі...

Мне з гэтай казкай хочацца пажыць,
Якую ты сягоння падарыла.
І не бяда, што хутка час бяжыць, —
Адно б мяне ты толькі не забыла.

* * *

Ты найсалодкае жаданне,
Спакусы спеўная струна.
З табой быць бы мне да рання,
Пяшчотыць-лашчыць давідна.

Хмялець ад блізкасці дыхання
І вабнай спеласці грудзей
І словы шчырыя кахання
Шаптаць, не трацячы надзей,

Што ўсё абудзеца, магчыма,
Пра што мае ўсе мары-сны,
О найсалодкая жанчына,
Пралеска першая вясны!

* * *

На паўдарозе да нявернасці,
Паміж няздрадаю і здрадай
У прадчуванні эфемернасці
Наспех прыдуманай балады

Мы супыніліся абачліва,
Не дачакаўшыся адчаю.
Непрабачальнае прабачылі
Рукамі, вуснамі, вачамі —

Два рамантычныя вандроўнікі
З балады Страсці і Пажады.
Не, не былі мы палюбоўнікі,
Хоць сэрцы кленчылі спагады,

Хоць столькі светлага маячыла,
Такія ваблілі далечы.
На жаль, нічога не зыначылі
Два пацалункі у цямнечы

На паўдарозе да нявернасці,
Паміж няздрадаю і здрадай
У прадчуванні эфемернасці
Наспех прыдуманай балады.



Кацярына
ПАПОВА

* * *

Кветак гэтулькі ў храме...
Удыхаю таемны іх водар.
Выдыхаю: “Святая Тройца,
Толькі Ты дапаможаш у скрусе
Захаваць тую дзіўную песню,
Што з мінулых вякоў далятае,
Нас Хрыстовым цяплом сагравае.

Толькі Ты дапаможаш, Божа,
Захаваць тую моцную веру,
Што ў тварэннях сына Кірылы,
Да дзяцей і ўнукаў данесці
Славу мілай зямлі бацькоўскай:
Яна ў “Словах” яго і ў “Прытчах”,
Яна ў мудрых яго малітвах.

Толькі Ты дапаможаш, Ойча,
Нас вярнуць да крыніц першародных,
Наталіць нашы душы засмяглыя,
Што Хрыстова святла не бачаць:
Асляпілі грахі нам вочы.”
Плачуць, плачуць званы ўдзень і ўночы:
Не пакінь, не пакінь нас, Ойча!

* * *

Студзень астудзіў твае пачуці.
Але гэта не яго віна.
Можа, зноў прыйшла пара адчуць мне:
Просіцца у сэрцайка вясна.

Не сняхынкі — белыя пясцікі
Упрыгожваюць любові нашай сад.
Чую на сцяжынцы весняй крокі,
Ды нішто не вернецца назад.

* * *

Не журыся, беларусе!
Дачакаліся ж Ражства.
Скажам “Не!” слаце і скрусе.
Край наш — поўны хараства.

Ты прыслухайся: далёка
Звоніць радасна вясна.
Сонца ўзнімецца высокая,
Заквітнее старана.

Заструменяць рэкі вольна,
Заспявае родны гай.
Зноў і часліва і прывольна
Зазвініць птушыны грай.

І Вялікдзень весткай светлай
Нас парадзе усіх,
Узнясецца над Сусветам:
— Зноў Хрыстос сярод жывых!



Віктар
ПАПОК



* * *

К. Паповай

Ад болю зноў вяртаюся
да болю,
Здаецца часам,
што звалюся ніц.
Але хачу, каханая,
з любоўю
Табе прынесці
жменечку суніц,

Каб ажыла і зноў заружавела,
Вясновым першацвітам зацвіла,
І каб паглядам правяла нясмела,
Завабіла мяне на ўскрай сля.

І ў травы ўпасці б недзе
ля старыцы,
У водар іх схаваліца
з галавой...
Калі табе не спіцца —
мне не спіцца,
Твой боль, каханая —
мой неспатольны боль.

Сярод бязвер'я ёсць
у нас надзея:
Малю я Госпада:
“Ураму і зберажы!”
Гані бяда,
гані зімы завею
Далей,
далей ад нашае мяжы!..”

* * *

Спяшаюся дадому —
Радзіма сэрца поўніць.
На стрэлках зноў вагоны
Вясёлай песняй звонаць.

Мільгаюць пералескі
Знаёмым краявідам.
Здароў, мой край палескі!
Прымі мяне без крыўды.

Бо кожную хвіліну
Табою жыву і марыў
Прыняць твае абдымкі,
Заглыбіцца ў абшары.

Зубіцца і забыцца,
Адбіць паклон дарозе.
Вось звон маёй званицы.
На родным я парозе.

Зязюля

Вось ізноў кувае зязюля.
Мабыць, вы яшчэ і не чулі?
Раздае гады так ахвотна,
Будзе лёс на іх умалотны.

Шчэ гадочак, дай мне гадочак,
Я гадочкі спляту ў вяночак.
Толькі вось аднаго не хапае...
І зязюля кувае, кувае.

Адлічыла на поўны вянок.
Толькі дзе мой апошні гадок?
Не сплятаецца венчык ніяк —
Гэта добры,
на ўсім відаць, знак.

Дай жа Бог,
каб праз многа гадоў
Я пачуў зязюлечку зноў,
Каб яна аддала
мой гадок.
Яшчэ крок па зямлі,
яшчэ крок...

Дзень Святога Валянціна

1
На што чакаць спякотлівага лета?
Зіма нітуе нашы берагі,
І пачуцця цягнік, нібы ракета,
Ужо імчыць праз снежныя лугі.

Сустрэцца нам было наканавана,
Ты гэта добра ведаеш сама.
Стаць гераіняй страснага рамана
Не перашкодзяць людзі і зіма.

Хай будзе светлым гэтае імгненне,
Што пасылае лёс табе і мне,
І затрыміць на вуснах не маленне,
А шчасця крык, спалошыны, нібы ў сне,

І на вачах слязінка запалае
Такім ішчаслівым, радасным агнём,
А сумных дзён мелодыя былая
Ля ног тваіх сцішыцца ішчанём,

І загучыць пяшчотная саната
Тваіх і рук, і вуснаў, і грудзей...
Дзень Валянціна — казачнае свята —
Падорыць нам спатоленасць надзей...

Няхай вятры віхураць над Сусветам,
Але зірні — ты бачыш: праз снягі
Наш пачуцця цягнік, нібы ракета,
Ужо імчыць-гручоча праз лугі.

2

Прысні мяне сярод начы
І прыгалуб, каб я й здалёку
Адчуў на стомленым плячы
Тваёй рукі гарачы дотык.

Хай вусны шэпчуць давідна
(Сягоння ў сне — наяве потым),
Што ты мая, што ты адна —
Найсаладзейшая пяшчота.

Няхай задоўжыцца твой сон,
Адно б прысніць ты ўсё ж паспела,
Як нашы целы ва ўнісон
Заб'юцца ў жарсці згаладнела...

Калі усё ж адступіць змрок,
Забраўшы сны, бы ў павуціну,
Мой верш ты ўспомні незнарок
Пра Дзень Святога Валянціна.

3

Сягоння Дзень Святога Валянціна.
Дзень закаханых.

Што ж тады, скажы,
Разбегліся дзве лёсу пуцявіны,
Пачуці ўраз распяўшы на крыжы.

І ўжо не нашы пісьмы-валянцінкі,
Нібыта вусны, стрэнуцца нязнак.
Гадоў былых вясёлыя карцінкі
Узновяць сны...

Мо гэта Божы знак?



Фота Канстанціна Дробава

1

Няўжо нас пасадзяць у турму, калі мы пачнем пісаць па аналогіі са словам лаўр у нескладовае ў словах саўна і фаўна? Ці лОбе ў творчым склоне замест лбе? Ці чацверКа замест чацвярГа? Ці калі раздзелім словы пад час у значэнні прыназоўніка?

Правільна — можна сказаць: вось прычапіўся да гэтай драбязы. Калі, напрыклад, мы працягваем, ці пачуем, ці напішам, што чалавек не еў з мінулага чацвярГа замест чацверКа, дык ніхто не паблытае з пятніцай, і калі мы выпраўляемся ў саўну замест саўны, дык зразумела, што не ў бібліятэку.

І ўсё ж, і аднак, і тым не менш. Куды б мы не выпраўляліся і калі б апошні раз не елі, давайце хоць зрэдку ўспамінаць — асабліва мы, людзі, воляю лёсу звязаныя з пісьменным Словам, — давайце хоць зрэдка згадваць, што напачатку ўсё ж такі быў Гук, затым Літара і толькі тады — яно, роднае.

2

«...Из всех признаю только эти войска...»

Б. Акуджав

З усіх войскаў прызнаю толькі ПВ — пісьменніцкай войска, з усіх войнаў прызнаю толькі адну — «вайну» з папераю; з усіх перамог прызнаю толькі перамогу над непакорнымі, капрызнымі, наравістымі словамі, калі яны пасля (часта даволі жорсткага) змагання здаюцца нарэшце і, як палонныя, выстройваюцца ў тым парадку, які задавальняе мяне, «камандарма»-аўтара.

3

Асабліва грашаць гэтым паэты, усякаючы, абразваючы, перакручваючы словы дзеля, як ім здаецца, рыфмы і рытмікі. Замест растае пішучь — тае, каля — ля, галава — голаў, каленяў — калень, дзвярыма — дзвярмі, ушычы — ушеч...

У любым кантэксце, ва ўсіх выпадках пайшло гуляць усечанае «гэта». «Гэта лес і гэта поле»... Ужо нават не задумваемся, што, напрыклад, «гэта дзяўчына» — зусім іншае, чым «гэтая дзяўчына», як і «дзякуй табе» — не адно й тое ж,



Сечка-7

Андрэй ФЕДАРЭНКА

што «дзякую табе». Ёсць стары надейны спосаб правяркі правільнасці напісання слова ці словаспалучэння — перакладам яго на вялікую і магутную. «Эта девушка (а не...)» і «эта девушка (сделала то-то...)», «благодарю тебя (за что-то)» і «благодари!» — загадны лад.

Не кажу пра націскі, тут ужо рука, ці язык — уладка. Рогамі, выхадня, начы, вачы (у множным ліку), былі, пілі, бралі, гналі...

4

Я быў самым першым слухачом і часткова рэдактарам некаторых вершаў Анатоля Сыса. Справа ў тым, што ў яго не было (ніколі) уласнай машынкы. Ён прыходзіў да мяне ў інтэрнат з нататнікамі і прасіў набраць чарговую, як ён называў, «лухту». Ён чытаў, смакуючы кожнае слова, а я ляпаў па клавішах. Так набіраўся яго славуты «Пацір», той самы, дзе:

*Паэт сказаў: п'ем за Айчыну!
І кожны вытў — за сябе...*

«Налілі праз край віна», — дыктуе Сыс.

«Толя, — кажу. — Ну вуха ж рэжа. Налілі, а не налілі!»

У тья гады Сыс верыў мне менш, чым каму, упарта адгаворваў мяне адмовіцца ад пісання. Само сабою, не паверыў і цяпер. Што ён робіць? Моўчкі спускаецца ўніз (я следам — цікава ж), да вахты, дзе тэлефон, ні ў кога не пытаючы дазволу, падсоўвае апарат да сябе, набірае нумар.

«Але, Рыгор Іванавіч? Як правільна: пілі ці пілі?»

Выслухоўвае, моўчкі кладзе трубку, мы падываемся ў пакой і дыктоўка працягваецца.

Радкі выйшлі ў такім выглядзе: «І налілі праз край віна», — ад чаго, канечне, толькі палешалі.

Зразумела, да кожнага паэта

не прыставіш Барадуліна. Я пра іншае. Памыліцца той, хто падумае, што Сыс зрабіў для сябе нейкія высновы. У яго чарговай кнізе (калі ласка, вам на ўзбраенне, цяперашнія і будучыя складальнікі слоўнікаў):

*...Як мяне хрысцілі,
як на снезе санкі заласілі,
як папа у госці запрасілі,
пілі-елі, потым елі-пілі...*

Вось так.

5

У Сыса быў перыяд, калі ён, здавалася, не параіўшыся папярэдне з Рыгорам Барадуліным, без яго дазволу не хадзіў нават у прыбіральню.

Сядзім у кабінце галоўнага рэдактара часопіса «Крыніца» Някляева. Уладзіміра Пракопавіча няма, мы з Сысам у чаканні яго выпіваем. У мяне рот не закрываецца, я пісаў тады розныя дрындушкі па-расейску...

Сыс паслухаў. Бярэ трубку. Другой рукой лёгка ад мяне, які ірвецца да тэлефона, адбіваючыся:

— Дзядзька Рыгор? Паслухайце, што Федарэнка мне зараз прачытаў. Слухаеце? «Тройка мчится. Мелькают страницы. Под дугой Бородулин звенит»...

Для Сыса не існавала гэтых «толькі між намі, ты ж не ўздумай сказаць»; ён шчыра ненавідзеў сакрэты на вушка, шушуканні па кучотках; часта ў якой кампаніі, паслухаўшы: «а вось той такі і такі, а гэты напісаў тое і сёе», Сыс моўчкі кіраваўся да тэлефона, каб слова ў слова перадаць усё абаненту. Раскусіўшы яго, многія пры ім навучыліся асцярожнасці і пачалі прыкусаць языкі.

6

Яшчэ пару выпадкаў, ужо не звязаных з філалогіяй, але па-свойму цікавых.

Тым, хто плявузгаў на Сыса пры жыцці і працягвае рабіць гэта пасля яго смерці («правакатар», «стукач», «засланы» і г.д.), раю пачытаць рэспубліканскую прэсу канца 80-х.

Пры ўсёй знешняй цвёрдасці Сыс у душы моцна перажываў. Аднойчы неахвотна прызнаўся:

— Матка плача дома, сына фашыстам абываюць на ўсю рэспубліку... А гэты «фашыст», калі кабана рэжуць, уцякае за самы далыні хлеб і вушы затыкае...

Праўда, то быў ранні Сыс.

А вось позні. Едзем у тралейбусе ад мяне. Праяжджаем каля новай царквы на Прыгыцкага. Анатоля пазірае ў акно на залатыя купалы, раптам усхопліваецца з месца, падае на калені і, надрыўна плачучы ўголас, пачынае біць лобам у брудны тралейбусны дол (хрысціцца ён не ўмеў да канца жыцця):

— Божанька, міленькі, родненькі, пашкадуі хоць ты свайго сына, паглядзі, як яму цяжка, як з яго ўсе знушчаюцца!

Ніводзін чалавек не засмяяўся, нікога не абурывуў гэты цырк, нікому не падаўся кашчунным — наадварот, людзі глядзелі на ламаку-клоуна з павагай, спачуваннем, жалем...

— Трэба ж!

— Які набожны малады чалавек...

— Малайчына, не тое што...

Нейкая бабулька выцерла са шчакі слязіну і, нагнуўшыся, уклала яму ў кішэню маленькі яблык, які Сыс, калі мы выйшлі з тралейбуса, з пракляццямі шмякнуў аб асфальт і расчавіў абцасам.

6

Як абсалютна правільна напісаў у «Дзеяслове» (№ 21) Мікола Сцепаненка, напачатку Сыс быў страшэнна пераборлівы, далёка не з кожным выпіваў і тым больш да-

— слаўлю вас, трэшчынкы ў будове Сусвету, што не даюць яму ператварыцца ў маналіт, а пабуджаюць да вечнага руху.

«На наступны Новы год і я зраблю табе падарунак!» — кажа праўнук прадзеду, разгортваючы святочны пакунак. «Што ж, трэба дажываць да новага года», — усміхаецца пра сябе лядашчы стары, а ўголас шчыра дзякуе гэтаму неразумнаму дзіцятку.

Напаўняе наваколле тлумнае шчасце. Але што гэта — скаланаюся неспадзеўкі: тая, што радуецца замужжы, будзе кінута сваім чалавекам праз восем гадоў; той, што ўсцешаны вылячэннем ад кар'єсы, аслепне праз нейкі час; тья, што радуецца нараджэнню першынца, будучь цярпець ад яго ў старасці... Як сказаць, як халія б намякнуць?.. Зрэшты, у няведанні — шчасце.

Раней верыў у Бога. Цяпер жа ўсё больш — у навуку, якая даказала, што Сонца астыне. Цяпер вераць у бессэнсоўнасць жыцця. Што ж, вольнаму воля.

Забіўшы пстрычкай кузурку, што паўзла па сталю, чалавек адчуў вярэдлівую няёмкасць. «Я жыццё не мела ніякага сэнсу», — з лёгкасцю апраўдаў ён сябе. Праз паўгода чалавек змусілі з'ехаць у чужую краіну, каб ваяваць і забіваць сваіх бліжніх. Ён загінуў ад выбуху, што разарваў яго на шматкі. Нехта палічыў нікчэмным яго жыццё.

Сперагла маю маладосць самая небяспечная пастка — Ілюзія. Падманшчыца, яна казала, што ўвесь свет створаны для мяне; яна

лёка не кожнаму адкрываўся. Такіх, які сам — бомжаў, бабылёў, п'яніц — ён не любіў і пазбягаў, яго, нібы па законе кампенсацыі, цягнула да людзей паважаных, самастойных, у сем'і поўныя, дзе ёсць дзеці, беларуская мова, дзе муж служыў у арміі, а гаспадыня — добрая, утульная, умелая кухарка...

З часам гэта прайшло. Ён усё больш аддаляўся ад іншых і набліжаўся да сябе, любімага. Быў перыяд, калі інакш як Ісыс Хрыстос ён сябе не называў... (Зрэшты, эталон сціпласці і ветлівасці Антон Чэхаў таксама падпісваў пад фотаздымкам, дзе яго трымаюць за рукі маладзенькія Яворская і Шчэпкіна-Малернік — «Спакушэнне святога Антонія».)

Па меры дэградацыі змяняліся і яго літаратурныя прыхільнасці. Раней Сыс любіў гаварыць пра Быкава (якога не чытаў, канечне), цаніў яго вышэй за ўсіх у беларускай літаратуры, на той падставе, што:

— Пляваць, як ён піша, галоўнае — ён ваяваў!

Аднойчы, быў яшчэ жывы Адольф Варановіч, прыходзіць Сыс у «Польмя». Машынальнае бярэ са стала папку — новы твор Васіля Быкава, адгортвае і чытае ўголас рэкамендацыйна галоўнага рэдактара: «У аддзел прозы. Давесці рукапіс да ладу і ў адпаведнасці з сучасным правапісам!»

— Што?! — не паверыў вачам Сыс. — Давесці да ладу?! Народнага пісьменніка, куміра нацыі, прэтэндэнта на Нобеля?!

Вяляўся, махнуў рукою і пайшоў.

І вось чытаю ўжо згаданы нумар «Дзеяслова», і ў адным з артыкулаў нібы рэхам з таго свету адгукаецца... Сыс!

«Можа, беларусы далі сьвету знаных і прызнаных геніяў літаратуры і мастацтва? — пытае аўтар, С. Абламейка. — Таксама не. /.../ Васіль Быкаў? Дык трэба яшчэ давесці сьвету, што гэта пісьменнік сусьветнага маштабу...» (Выдзелена мною — А.Ф.)

Давесці рукапіс да ладу, давесці твор да шырокай грамадскасці, давесці ўсяму свету... І упарта чамусьці лезе ў галаву крылатае і дурное кінакамедыйнае: «Давесці кліента да кандыцыі».

2007 г., Мінск



Развагі

Міхась ЮЖЫК

Мы — нібы вяршыня айсберга, што дрэйфуе ў сподзёных водах бязмежнага акіяна гісторыі. Пад вадай — нашы продкі, незлічона колькасць людзей. ...Намяраюць пырскі на белай вяршыні, ідуць снягі і таксама ўцяжарваюць яе. Мы паволі ссоўваемся ў акіян, і кожны з нас урэшце апынецца на глыбіні — каб трымаць вяршыню, што будзе зіхаецца над цёмнымі хвалямі.

Калі Зямля змяніла свой ход — кручэнне, напрамак палёту, — я ўбачыў людзей, што адступалі назад і маладзелі, як тое ні дзіўна. І згледзеў сябе — на лаўцы ў ліпенскай дзень, пад шагамі парку. Павольна падняўся і стаў адыходзіць, пяткуючы, у глыбокі цень алеі той чалавек. Па дарозе далучылася да яго, патрымалася за руку і адпырнула прэч нейкая спадарожніца. Пачуліся юначы смех і дзіцячы плач, а затым знік, затуланы бухматай лістогай, мой цымяны абрыс — вярнуўся ва ўлонне.

Скурай, вачыма і вуснамі адчуваю няўцяжымны страх. Пад покрывам ночы і ў цёплым сонечным дзень ахінае ён маю існасць. Ён цісне і прыгнятае, ён ушчынае і папярэджвае, ён не дае забыцца, што ўсе мы памром. Невыносны ў сваёй бязлітаснай праўдзе, ён зберагае жыццё, засце-

рагае ад памылак, стратаў і траўм, ён спараджае спагладу да бліжняга і творчы імтэт. Ён крыніца ўсяго — мой нязводны няўцяжымны страх.

Расстаўлены па Культурным полі Ідалы. Нешматлікія, яны добра відны адусюль. Імі кіруюцца, па іх звяраюць хаду, імі абвешчваюць свету пра нашу адметнасць. Ідаламі прыкрываюцца, за імі хаваюць свае грашкі, імі нават «размахваюць», каб вынішчыць канкурэнтаў; а таксама страшаць маладых, каб тыя не зарываліся. У Ідалаў не пытаюцца згоды, ад іх кожны мае сваю карысць.

Бжыць перад вачыма старая чорна-белая кінастужка, і за шэрымі кадрамі высёлкава расцвітае радасць жыцця. За яскравым жа шматгалосем сучаснасці каварна стаілася, зёўрае, палухае, адштурхоўвае і разам з тым вабіць чорная прорва.

Кладучыся спаць, не ўтэўнены, што прагнуся. Ды засынаю без ценю страху, хоць уладараць там цымяныя здані, што існуюць па законах хаосу, па законах распаду і смерці. Я не магу іх аналізаваць, не здольны на іх уплываць, не ў сілах з імі змагацца. Я паміраю ў сне, бо губляю моц свайго «эга». І адначасова жыву, бо з'яўляюся назіральнікам ды бязвольным чыннікам тых сумбурных падзей.

Абрынулася на наш горад вясна. Затапіла яго сонцам, запаланіла зялёным лісцем і яркімі кветкамі. Іду, заваблены жыццядайнымі водарамі, па вулках, заходжу ў двары, дзвіваюся харакствам... А насамрэч шукаю дрэва, якое не перанесла зіму, каб укленьчыць перад яго сухаголлем.

Хлусня. Ёй абураемся, яе саромеемся, яе дбайна хаваем ад акаляючых. Яна даражэйшая за інтым і ці не каштоўнейшая за жыццё, бо з яе дапамогай часта жыццё і ратуецца, з яе саўдзелам набываюць каханых і ўмудраюцца з імі ўжыцца. Хлусня — гэта наша абалонка ў духоўным свеце, як цела — у свеце фізічным. Хлусня — гэта папросту недагаворанасць усяго.

Спорна сыплецца, укрывае нашу зямлю чысцоткі сняжок. Радуюся таму, што схаваная пад ім, забяліўшыся, і мае грахі і заганы. Дужа хочацца, каб іх ніхто і ніколі не ўбачыў. Ды не жадаць жа для гэтага вечнай зімы...

Праз цэрні гадоў і нягодаў прадзіраюцца, нарэшце, да запаветнай скарбонкі. Доўга стаю, баючыся яе адкрыць, бо неспадзеўкі здагадваюся, што скарб той мне не паможа. Панураны, адыходжу ў ранейшы гушчар і блукаю там да таго часу, пакуль зноў не закарціць ісці да скарбонкі.

Недаробленасць, недасказанасць, недачутасць, неразумненне

Арт-палічка



10 гадоў спаўняецца сёлета Музею сучаснага выяўленчага мастацтва, створанага ў нашай сталіцы адпаведна Пастанове Савета Міністраў Беларусі ад 13.06.97г.

Гэтая ўстанова, якую нязменна ўзначальвае прафесар В. Шаранговіч, зрабілася важным звяном жывога культурнага працэсу, асяродкам выставачнай і навуковай дзейнасці, міжнародных стасункаў. Тут збіраецца калекцыя сучаснага мастацтва ва ўсёй разнастайнасці яго жанравых і стыльвых напрамкаў, канцэптуальных працяў. Нядаўна дзякуючы падтрымцы Мінскага гарвыканкама пабачыла свет выданне, якое ў пэўным сэнсе падсумоўвае 10-гадовую дзейнасць музея, прадстаўляе яго фонды. Пад вокладкай гэтага маляўнічага даведніка — без малюга паўтары сотні рэпрадукцый жывапісных і графічных работ, выяў скульптуры і твораў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва вядомых аўтараў. Складальнікі каталога, які выйшаў накладам 500 асобнікаў у “Выдавецкім цэнтры БДУ”, — Н. Зелянко і Н. Шаранговіч, у яго падрыхтоўцы ўдзельнічалі К. Федарышкін, К. Пінчук, А. Мацюшонан, Г. Шаўчэнка, М. Уверская.



Беларускае музыказнаўства, якое развілася даўгі час без праўдзівай і поўнай гістарычнай асновы, сёння дзякуючы рупліўцам культурнага адраджэння ўзбагачаецца новымі выданнямі.

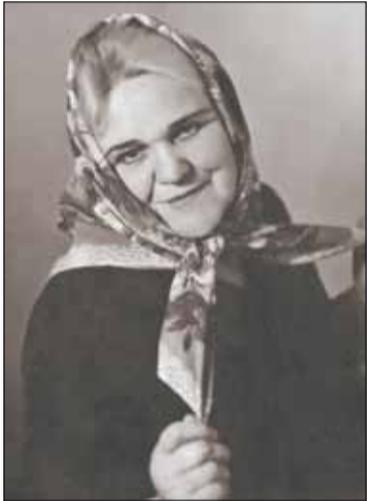
Яны дапамагаюць пашыраць і ўпарадкаваць, сістэматызаваць уяўленні ды веды пра нашу музычную спадчыну, пра вытокі традыцыйнай прафесійнай творчасці. У 2005-м з’явіўся чарговы набытак — хрэстаматія па курсе “Гісторыя музычнай культуры Беларусі да XX стагоддзя”, выдадзеная ў двух ёмістых нотных шпэтках: “Музыка Беларусі эпохі Сярэднявечча і Рэнэсанса” ды “Музыка Беларусі эпохі Барока”. Праца доктара мастацтвазнаўства В. Дадзімавай, складальніцы і аўтара ўступных артыкулаў да хрэстаматый, атрымала працяг: не так даўно выйшлі тамы III-A і III-B — “Музыка Беларусі эпохі Класіцызма”. Зроблены гістарычны экскурсы у тагачасны культурны працэс, пададзены кароткія звесткі пра кампазітараў. Змешчаны тут унікальны нотны матэрыял — гэта пераважна кампазіцыі мясцовых аўтараў, дагэтуль не выдаваныя ў Беларусі, а таксама замежных, якія зрабілі ўнёсак у нашу айчынную музычную культуру: фартэп’яныя, ансамблевыя інструментальныя і вакальныя творы, аркестравыя партытуры (операўныя уверцюры) М. Каз. і М. Кл. Агінскіх, М. Радзівіла, В. Казлоўскага, Я. Голанда, Э. Ванжуры ды інш. Знаёмства з хрэстаматыйнай зноў пераконвае, што ў асноўных кірунках і гістарычна-стыльвых правах працэс развіцця айчынай музычнай культуры супадае з агульнаеўрапейскім, але мае алматыслова беларускае напеўненне. Новы нотадрук, выдадзены пад грыфам Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, — шматфункцыянальны: гэта змястоўны вучэбны дапаможнік, пазнаваўчы даведнік, унікальная крыніца педагагічнага і канцэртнага рэпертуару.

С. БЕРАСЦЕНЬ

З “Эцыклапедыі літаратуры і мастацтва Беларусі”: “Пухавіцкі народны тэатр раённага Дома культуры ў Мар’інай Горцы. Створаны ў 1957, з 1971 мае званне народнага. Кіраўнікі: В. Мазанік (1957 — 70), Л. Малчанова—Яшына (1977 — 79), А. Чарноцкі (1979 — 81), Я. Жалызнякоў (1981 — 82), Т. Глушкоўская (з 1983).

У рэпертуары п’есы бел. і інш. сав. драматургаў (“Паўлінка” і “Прымакі” Я. Купалы, “Пастушкі” М. Чарота, “Лявоніха на арбіце” і “Трыбунал” А. Макаёнка, “Апошняя інстанцыя” М. Мацукоўскага, “Чырвоныя кветкі Беларусі” і “У родных гнёздах” В. Гарбацэвіча, “Барабаншчыца” А. Салынскага, “Салдацкая ўдава” М. Анкілава, “Саслужыўцы” Э. Брагінскага і Э. Разанова, “Грамадзянская справа” С. Алёшына, “Тэрмін даўнасі” А. Сафронава, “Золушка” Я. Шварца і інш.), творы рус. класікі (“Свае людзі — паладзім” А. Астроўскага, “Мядзведзь” і “Юбілей” А. Чэхава, “Бяда ад пяшчотнага сэрца” У. Салагуба). Калектыў выступае ў рэспубліцы.” Радкі — з чацвёртага тома “ЭЛІМБел”, які быў выдадзены ў 1987 годзе.

Шчыраванне душы



ПАДЗЕЯЙ ДЛЯ ІНТЭЛІГЕНЦЫ І НЕВЯЛІКАЙ МАР’ІНАЙ ГОРКІ СТАЎ ПАЎВЕКАВЫ ЮБІЛЕЙ ПУХАВІЦКАГА НАРОДНАГА ТЭАТРА

навідэса — апошняга мужчыны ў доме Бернарды, з’яўленне жаніха Папе Рымлянна, за якога змагаюцца ці не ўсе жанчыны ў п’есе, — галоўныя падзеі спектакля, якія вядуць да развязкі. Абвешчана глыбокая жалоба, забаронены ўсялякія захапленні, нельга выходзіць за межы дома. Пад замком аказваюцца Бернарды, пяць яе дачок, вар’ятка маці Бернарды, дзве служанкі. Каханне змешваецца з нянавісцю, жыццё пераплятаецца са смерцю, улада аспяляе і нішчыць, падман становіцца асновай існавання. Асаблівую ролю адыгрываюць дзверы і вокны, што злучаюць жыхароў дома з навакольным светам. З самага пачатку спектакля дзверы з грохатам рушацца, адмяжоўваючы свет дома ад рэальнасці. Вобраз дзвярэй набывае фантамагарычнае ўяўленне. Практычна гэта непераадольная перашкода да свабоды. Магутныя страсці, унутраная і знешняя свабода, жаданне бясконцай волі, напружанне, якое ў любую хвіліну гатовае выліцца ў катастрофу. Каханне, эрас, жыц-

атральным фестывалі Міншчыны — “Бярэзінская рампа”. Пастаноўка спектакля паводле п’есы Федэрыка Гарсія Лоркі — сапраўдная творчая ўдача ўсяго калектыву тэатра, яго мастацкага кіраўніка Наталлі Яўгенаўны Румшэвіч. Яе праца адзначана падзякай Мінскага абласнога выканаўчага камітэта. На святачай імпрэзе да юбілею галоўны спецыяліст упраўлення культуры аблвыканкама Галіна Анагольёна Лейко назвала пастаноўку “Дом Бернарды Альбы” высокай творчай удачай пухавіччан. Дарэчы, упраўленне культуры аблвыканкама выдзяліла Пухавіцкаму тэатру 5 мільёнаў рублёў на набыццё тэатральнага абсталявання.

...Народным Пухавіцкі тэатр стаў у 1971 годзе. Падставай для такога ўшанавання была пастаноўка паводле п’есы “Чырвоныя кветкі Беларусі” Васіля Гарбацэвіча. Доўгі час спектакль заставаўся своеасаблівай візітнай карткай пухавіччан. У “Чырвоных кветках Беларусі”, пачынаючы з напісання п’есы, — свая, пухавіцкая,



це і смерць — галоўныя межы, галоўныя каардынаты быцця чалавека. Усё гэта ёсць у п’есе. І ўсё гэта, паводле меркавання гледачоў, ёсць у спектаклі “Дом Бернарды Альбы” ў пастаноўцы Пухавіцкага народнага тэатра. Невыпадкова і высокая адзнака гэтага спектакля напрыканцы мінулага года на традыцыйным тэ-

гісторыя. Васіль Савіч Гарбацэвіч — ураджэнец вёскі Дукора Пухавіцкага раёна. Доўгі дзесяцігоддзі настаўнічаў на радзіме, у Дукорскай сярэдняй школе. У Дукоры ў канцы 1919 — пачатку 1920 гг. дзейнічаў атрад народных месціўцаў на чале з Андрэем Блажко. У маі 1920 года польскія акупанты расстрэлялі ў пушчы каля

На радзіме Касцюшкі

Андрэй Тадэвуш Банавентура Касцюшка — сьліннае і шануюнае імя ў нашай гісторыі і культуры. Адзін з лепшых прадстаўнікоў беларускай шляхты, ён праславіўся як прагрэсіўны дзяржаўны дзеяч, дэмакрат, адважны і мудры палкаводзец. А яшчэ мы сёння ведаем, што гэта быў творча таленавіты чалавек, які тонка разумее мастацтва, сам добра музыцыраваў і нават займаўся кампазіцыяй. (Цікава, што падчас вывучэння ў Парыжы артылерыі, архітэктуры і фартыфікацыі капітан Касцюшка наведваў у якасці слухача Акадэмію жывапісу і скульптуры). Беларускі народ складаў пра яго песні. Амерыканцы ўстанавілі яму помнікі ў

чатырох сваіх гарадах — як герою-ваюру ў змаганні за незалежнасць ЗША, у якім наш зямляк удзельнічаў добраахвотнікам...

Нядаўна ў мястэчку Косава, што на Брэстчыне, адбыліся ўрачыстасці з нагоды 261 гадавіны з дня нараджэння Тадэвуша Касцюшкі, арганізаваныя Брэсцкім абласным выканаўчым камітэтам. Паводле звестак, атрыманых намі ад прэс-службы Пасольства Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Польшча, у гэтай падзеі ўзялі ўдзел намеснік старшыні Брэсцкага аблвыканкама Леанід Цупрык, пасол ЗША ў Беларусі Карэн Сцюарт, пасол Беларусі ў Польшчы Па-

вел Латушка, часовы павераны ў справах Літвы Мар’юс Януконіс, генеральны консул Польшчы ў Брэсце Яраслаў Ксёнжак, шматлікія прадстаўнікі грамадскасці.

Удзельнікі ўрачыстасцей усклалі кветкі да помнікі Тадэвушу Касцюшку, наведалі сядзібу-музей героя ў Мерачоўшчыне. Яны агледзелі таксама палац у Косаве, які плануецца аднавіць за бюджэтныя сродкі. Ужо, як вядома, падрыхтаваны праект рэканструкцыі гэтага прыгожага архітэктурнага помніка, даўні выгляд якога, у ансамблі з мерачоўшчынскай сядзібай, мы можам сёння ўявіць дзякуючы мастаку Напалеону Орду.

Пасол па асаблівых даручэннях Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шчасны падчас урачыстасцей праінфармаваў, што ЮНЕСКА, па

Дукоры адзінаццаць партызан-падпольшчыкаў.

— Гэтыя падзеі, — расказвае начальнік аддзела культуры Пухавіцкага райвыканкама Яўген Аляксандравіч Сушко, — і наклады ў аснову п’есы нашага земляка. Першая публікацыя — у часопісе “Польмя” ў 1923 годзе. У прадаме да п’есы Васіль Гарбацэвіч заўважыў: “Усё гэта адбылося на маіх вачах...” У 1920 — 1930-ыя гады “Чырвоныя кветкі Беларусі” абшлі многія сцэны тэатраў Беларусі. Ставілася п’еса і купалаўцамі... Можна быць, з часам — прыкладам, да 115-гадовага юбілею, які мы будзем адзначаць у 2008 годзе, народны тэатр таксама вернецца да пастаноўкі...

Віншуючы самадзейных артыстаў з юбілеем, старшыня Пухавіцкага раённага Савета дэпутатаў Юрый Паўлавіч Шапавалаў таксама звярнуў увагу на багаты гістарычны традыцыйны тэатр, на яго увагу да драматургічнай спадчыны пісьменнікаў-землякоў. А мне ў зале давялося сядзець побач з Людмілай Рыгораўнай Андрук. Старэйшая жыхарка Мар’інай Горкі, настаўніца-пенсіянерка, яна доўгія гады выкладала фізіку ў школе. І заўсёды мела цікаўнасць да творчасці артыстаў-землякоў. Згадала ў размове са мною многія пастаноўкі ранейшых гадоў. А родны тэатр параўнала з святлом, якое жыцьцё, насычае культурную прастору ў Мар’інай Горцы.

З віншаваннем на святочную імпрэзу ў Палац культуры прыйшлі і вайскоўцы.

— Унас склаліся добрыя стасункі, сапраўднае сяброўскія зносіны з мясцовай воінскай часцю, — расказвае дырэктар раённага цэнтра культуры Аляксандр Дзімітрыевіч Палякоў. — Пухавіцкі народны тэатр паказвае свае пастаноўкі і вайскоўцам.

...Шмат добрых, цёплых слоў гучала гэтым лютым вечарам са сцэны Палаца культуры. Адрасаваны яны былі і тэатру ўвогуле, і сённяшнім артыстам, і ранейшым аматарам сцэны. Гучалі імёны Маргарыты Жырко, Генадзя Ізоха, Сяргея Турбана, Кацярыны Сізовай, Лідзіі Міхайлавай, Зінаіды Шчарбаковай, Людмілы Штыцько, Галіны Ажойчык, Алены Радкевіч, Наталлі Хадькі, Сяргея Матусевіча ды шмат каго яшчэ. Як на завяршэнне — думка дырэктара Мінскага абласнога цэнтра народнай творчасці Раісы Вайцяхоўскай. Ужо пасля таго, як завяршылася святкаванне, яна заўважыла: “Самыя прыемныя ўражанні пакідае сустрэча з пухавіцкімі артыстамі... Глядзіш на іх і разумееш, што шмат каму з акцёраў-прафесіяналаў не дацягнуцца да таго шчырага, сэрцам, душою напоўненага майстэрства, якім валодаюць пухавіччане”. Што ж, здаецца, не трэба нічога дадаваць да гэтых высокіх слоў.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

На здымках: арганізатар Пухавіцкага народнага тэатра Вольга Васільёўна Мазанік; Васіль Савіч Гарбацэвіч (у цэнтры) — аўтар п’есы “Чырвоныя кветкі Беларусі”, ураджэнец вёскі Дукора Пухавіцкага раёна.

Здымкі прадастаўлены аддзелам культуры Пухавіцкага райвыканкама.

заяўцы беларускага боку, вылучана 50 тысяч долараў на далейшую рэканструкцыю сядзібы-музея Тадэвуша Касцюшкі. Фінансавая дапамога працягу рэканструкцыі і бягучага функцыянавання унікальнага гісторыка-мемарыяльнага аб’екта будзе ажыццяўляцца таксама з беларускіх бюджэтных сродкаў.

Гасцяем цырымоніі была прадстаўлена выдадзеная ў Брэсце ў 2006 годзе кніга Леаніда Несцерука “Андрэй Тадэвуш Банавентура Касцюшка”, пра якую наш тыднёвік распавядаў летась, калі адзначалася 260-годдзе з дня нараджэння слаўтага ўраджэнца Берасцейшчыны. Дарэчы, сёлетняй восенню споўніцца 190 гадоў, як завяршыўся яго зямны шлях.

С. ВЕТКА



(Працяг. Пачатак на стар. 1)

Танец: рух і ўзлёт

Так, прафесійнасцю ўсіх складнікаў — паставачнага вырашэння і выканальніцкага майстэрства — скарыў глядачоў і журы маскоўскага Тэатру сучаснага танца “Вортэкс”, адзначаны І прэміяй у намінацыі “Аднаактовы балет” за паставаўку “Next to you”. Яе аўтар Дзяніс Барадзіцкі абрушыў на публіку віхуру кінетычнай экспрэсіі, увасобленай у харэаграфічна складаных формах. У іх акадэмічная аснова рухаў сінгэзавалася з тэхнікамі джаз- і мадэрн-танца, памножанымі на ўласную транскрыпцыю аўтара.

Цудоўны вынік для толькі другога выступлення на IFMC паказала група сучаснага танца і перформансу “Voices” з Малдовы (II прэмія ў згаданай намінацыі). Назва спектакля “Простыя рэчы” адлюстравала яго змест — апоўдню пра немудрагелістыя, але ад гэтага не стратныя ў сваёй значнасці, жыццёвыя каштоўнасці: сяброўства, каханне, цяпло хатняга агару. Балет прывабіў мяккім гумарам, вынаходлівым спалучэннем харэаграфічных і паза-харэаграфічных сродкаў выразнасці, яскрава выраўленай нацыянальнай характэрнасцю. Асабліва ўразілі дуэтныя сцэны, дзе выканаўцы (яны ж і харэаграфы) Аляксандра Сошнікава і Сяргей Галаўня прадэманстравалі майстэрскае валоданне кантактнай імправізацыяй — адной з вядучых тэхнік *contemporary dance*. Прычым, зварот да яе не пераўтвараўся ў прэзентацыю ўласнай пластычнай “прасунутасці”, але з’яўляўся арганічнай часткай агульнамастацкага вырашэння спектакля.

З другога боку, імкненне прадстаўнікоў постсавецкай харэаграфіі далучыцца да працэсу данслагалізацыі нярэдка выдзе да павярхоўнага засваення заходніх тэхналогій танца і, як вынік, дэвальвацыі творчай самабытнасці, уніфікацыі паводле сярэднястатыстычнага ўзроўню еўрапейскіх танцсцэнаў. У гэтых адносінах на конкурсе было шмат работ кампільтаўных, аднастайных і банальных паводле іх вобразна-эмацыйнага напаўнення і выразных сродкаў. Піетэт харэаграфу перад замежнымі калегамі цалкам зразумелы. Але тое, што арганічна для за-

ходняй харэаграфіі, не заўсёды прыдатнае тут. “Жангліраванне” модных, растыражаванымі прыёмамі замежнага *contemporary*, не пераасэнсаванымі і не адаптаванымі ў межах уласнай ментальнасці і культурных традыцый, не дае, як правіла, паўна-вартаснага мастацкага выніку.



хадняй харэаграфіі, не заўсёды прыдатнае тут. “Жангліраванне” модных, растыражаванымі прыёмамі замежнага *contemporary*, не пераасэнсаванымі і не адаптаванымі ў межах уласнай ментальнасці і культурных традыцый, не дае, як правіла, паўна-вартаснага мастацкага выніку.

Імя Я. Панфілава

Аблічча і гісторыя віцебскага фестывалю непарыўна звязаныя з творчым лёсам выдатных асоб. Знакавай постацю не толькі для IFMC, але і для ўсёй мадэрн-харэаграфіі на абсягах СНД, стаў Яўген Панфілаў. Спецыяльны прыз яго імя, заснаваны аргкамітэтам фестывалю, — даніна памяці таленавітага балетмайстра, чыё жыццё трагічна абарвалася ў 2002 годзе. Панфілаў належаў да рэдкаснага тыпу мастакоў-празорцаў, чыя творчасць не толькі рэзаніравала свайму часу, але і апырэджвала яго сваім гучаннем. У гэтым — адзін з сакрэтаў надзвычайнай жыццязольнасці панфілаўскай спадчыны, якая зрабілася арыенцірам для многіх маладых балетмайстраў.

Сёлета прэмія імя Я. Панфілава была ўручана маскоўскаму Тэатру-студыі сучаснай харэаграфіі. Балет Ларысы Аляксандравай “Падарожжа супраць ветру” радніла з пэтыкай пермскага майстра многае: тэ-



атральнасць мыслення, філасофска-метафарычная вобразнасць, сінгэз розных пластычных сістэм — акадэмічнага і мадэрн-танца, блізкасць да нацыянальных вытокаў, рускага архетыпу. Усё гэта ў спектаклі масквічоў атрымала годную індывідуальна-аўтарскую інтэрпрэтацыю.

Беларускі прырў

Упершыню за гісторыю IFMC беларусы не толькі трапілі ў фінал, але і заваявалі I прэмію (у намінацыі “Харэаграфічная мініяцюра”). Тое, што яшчэ колькі гадоў таму ўяўлялася немагчымым, удалося Вользе Лабоўкінай і Жанне Маглыш, былым удзельніцам гродзенскага гурта “ТАД”, якім кіруе Д. Куракулаў.

У сваёй першай сумеснай паставаўцы “За два крокі ад...” — своеасаблівым танга-дубоі “жанчын на мяккім нервовага зрыву” — эксальцісткі занага калектыву здзівілі акрабатычна складанай тэхнікай, дынамічным тэмпарытмам, выбухавой эмацыйнасцю. Аднак, нягледзячы на ўсе плюсы, мне тую мініяцюру хацелася назваць ... рымейкам паводле матываў творчасці Д. Куракулава, бо яе аўтары міжволі перанеслі ў свой нумар многае з таго, на чым узгадалася. Больш самастойным

універсітэта драмы і танца з мініяцюрай “Белы дом” (спецыяльная прэмія “За дэбют”). Паставіла нумар... выпускніца Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага каледжа Вольга Косталь. Кампазіцыя вызначылася цікавай і сучаснай залудмай (героямі быццам кіраваў віртуальны розум, пралічваў за іх усе крокі), арыгінальным лексічным вырашэннем, пабудаваным на сінгэзе класічнага танца, вольнай пластыкі і хіп-хопа.

Увогуле, фэст наглядна прадэманстравалі, што ў наш пост-пост-мадэрнісцкі час знікае панаванне адной мовы, сістэмы, універсальнага канона. Калі танец мадэрн узнік як радыкальная апазіцыя акадэмічнай харэаграфіі, дык *contemporary dance* зняў усе межы і спрадвечныя табу, змяшчаўшы ў сваім поліфанічным шматгалосці разнастайныя кірункі і стылі, аўтарскія тэхнікі і творчыя металы.

Па-за бортам

Размова пра чарговы IFMC будзе няпоўнай, калі не адзначыць некаторыя цікавыя творы, якія хаця і апынуліся “па-за бортам” фестывальнага ганаравання, але засталіся ў памяці, падаліся вартымі ўвагі.

Адзін з іх — “Зіма” Тэатра сучаснай харэаграфіі “D.O.Z.S.K.I.” з Мінска (сумесны праект Дзмітрыя Залескага і Вольгі Скарцовай) — запомніўся арганічным узаемадзеяннем тэатральна-драматычнага і харэаграфічнага мыслення, пластычнай нешматслоўнасцю, якая агуляла цэнтральную “болевую кропку” спектакля — трагедыю чалавечай адзіноты. Назва паставаўкі ўспрымалася метафарай унутранага холаду, які скаваў ільдом не толькі цела, але і пранік у сэрца, паралізаваў душу.

Вельмі яркую, кідкую візуальна і напружаную па эмоцыях “Мыльную оперу” паказала віцэблянка Дзяніна Юрчанка. Яе гераіня літаральна вар’яцела ад спапяляльнага пачуцця рэўнасці, персаніфікацыя якога паўставаў мужчына ў чорнай сукенцы. Ён, нібы змяя, “выпаўзаў” з нетраў жаночага адзення. Надзвычай уразіла выкананне балета акцёрамі драматычнага тэатра Наталіяй Куржалавай і Аляксандрам Андрыенкам.

Пра адзіноту, боль ад якой асляпляе розум, навыварат выкручвае душу, распаўялі артысты Ансамбля кафедр харэаграфіі БДУ культуры і мастацтваў Юлія Філіпчук і Мікалай Міхайлаў у вельмі экспрэсіўным, дынамічным дуэце “А дзе нота?”.

Але, бадай, адной з самых высокіх адзнак варты манабалет “Helikopter Tanz Streichquartett” польскага “Osceasion Dance Theatre”. Ён уразіў эксклюзіўным музычным матэрыялам (“Квартэт для струнных і верталётаў”) (!) К. Штокхаўзена, неардынарна-сцю вобразна-пластычнага мыслення (харэаграфы Яцэк Краўчык, Ёана Чайкоўска), філасофска-канцэптуальнай глыбінёй, унікальным адзіночным музыкі і пластыкі. Энергія тэмбравага, дынамічнага нарастання ў музыцы цалкам адпавядала назапашванню кінетычнай энергіі! ад статычных, падобных да стоп-кадраў, пастаў пад кволя выгукі струнных — да выбуху пластычнай экспрэсіі і поўнага асваення сцэнічнай прасторы пад шалёны гуд верталётаў.

Пасляслоўе

Віцебскі фестываль, нібы сейсмограф, з году ў год фіксуе ўсе “ўзлёты і падзенні” сучаснага танца. І тое, што на XIX IFMC у авангардзе апынуліся, можна сказаць, айчынныя харэаграфы, ушанаваныя вышэйшымі ўзнагародамі (выключэнне — Гран-пры, паводле традыцыі, звыены ў Кітаі), — сведчанне таго, што постсавецкія “мадэрністы” знайшлі не толькі свой, асобны ад заходняга, шлях. Лепшыя з іх могуць годна канкураваць з замежнымі калегамі, а ў пэўным сэнсе нават іх пераўзыходзяць. У гэтым бачыцца найважнейшая заслуга IFMC, які даў пуцёўку ў жыццё многім прызынам сёння майстрам *contemporary dance*.

Святлана УЛАНОЎСКАЯ

На здымках: “Эксцэнтрык-балет” С. Смірнова (Екацярынбург); “ТАД” Д. Куракулава (Гродна); Тэатр танца В. Змінай (Сарапул); “Army Ensemble” (Кітай); група “Voices” (Малдова).

Фота І. Гусакова, Ю. Будзько



Гасціннасць на-беларуску

З НАТАТНІКА ПІСЬМЕННІКА



Гэта — і наш нацыянальны каштоўнасць, непаўторны і зырккі, які вылучаецца светлымі, святочнымі колерамі і падкрэслівае чысціню і характавае беларускай душой. Вядома, у пэўных абставінах — калі такое магчыма і, як кажуць, да месца.

Гэта таксама — нешматслоўнасць гаспадароў, тактоўнасць і падкрэсленая ўвага да слоў гасцей, калі ім даецца магчымасць выгаварыцца, выказаць усё тое, з чым яны прыйшлі. Добра, калі падчас гутаркі, асабліва за сталом, гучаць народныя прыказкі і прымаўкі, дасціпныя беларускія жарты.

З глыбінні якоў дайшла да нас народная мудрасць: “Гаспадар перад годзем — нявольнік”. Думаю, яна надзвычай слушная і сёння. Сэнс такой нявольнасці — у яе нязмушанасці, добраахвотнасці, шчырасці, добрабычлівасці.

Бясспрэчна, цэнтральнае месца ў прыёме гасцей займае пачастунак. Калі мы прымаем іх дома, то праблем звычайна няма. Дзякаваць Богу, сёння амаль у кожнай беларускай хаце ёсць чым пачаставаць і сваякоў, і сяброў, і замежных людзей. Дранікі, мачанка, якасныя гатункі мяса і каўбасы, грыбы, азёрная ці рачная рыба, мясцовая гародніна і садавіна, шмат што іншае — ад розных прысмакаў звычайна гнецца стол. Але нават калі з’явіцца-таго і не стае, няварта засмуцца: галоўнае — не скупіцца, выкласці на стол усё, “чым хата багата”.

Складанасці ўзнакаваць часам тады, калі мы выдзем замежных гасцей папалуднаваць ці павячэраць дзе-небудзь у грамадскіх месцах. Нават у некаторых дарагіх сталічных рэстаранах нацыянальныя стравы да гэтага часу не ў пашане. І бывае някавата перад гасцямі, калі афіцыянт прапануе біфштэкс, рамштэкс, шніцэль, шашлык, кока-колу і г.д.

Успамінаю, як у спякотны ліпеньскі дзень 2005 года не знайшлося па кувалі беларускага піва для літаратару з Расіі — у прыдарожным кафэ, паблізу Мінскага мора, ім прапанавалі чэшскае. Распачаць гасцям адеўнасць мясцовых гатункаў я не змог: здаецца, праблем з вытворчасцю ўласнага піва ў нас даўно няма.

Асобная гаворка — пра нашу застольную культуру і пра так званы беларускі прыму. Напэўна, тут беларуская гасціннасць падвяргаецца найбольш цяжкім выпрабаванням. Мы гатовы наліваць хоць “сто па сто”, абы толькі адпрэчыць падарэнні гасцей, нібыта спіртных напояў за сталом бракавала. Нярэдка вынікі такіх застольяў вельмі сумныя, а то і зусім трагічныя.

У навуковых колах да гэтага часу згадваюць выпадкі дваццацігадовай

дыктаваць гасцям свае ўмовы нельга? На ўсё, што прапануе гаспадар, абавязкова павінна быць згода, добрая воля гасця!

Нярэдка падрыхтоўка застолля з’яўляецца ледзь не адзіным клопатам гаспадара, а гасцяванне за сталом доўжыцца гадзінамі. Гасці, асабліва пасля няблізкай дарогі, хутка стамляюцца, хочучь адпачыць, але мы гэтага не заўважаем, даводзячы іх да поўнай зморы.

Не магу не закрануць яшчэ адзін

стаемся — рэдка прапануем гасцям наведваць гістарычныя мясціны, архітэктурныя помнікі, тэатры, багатыя сваімі калекцыямі мінскія музеі. Да прыкладу, не толькі гасці, а і многія жыхары Мінска не ведаюць, дзе жылі і дзе пахаваны Янка Купала і Якуб Колас, адкуль пайшла назва станцыі метро “Няміга”.

Дарчы, у нас выдатныя музейныя работнікі і краязнаўцы. Самых добрых слоў заслугоўваюць супрацоўнікі музеяў Мінска і Гродна, Брэста і Віцебска, Бабруйска і Ліды, Нясвіжа і Міра, Наваградка і Шклова (я згадаў толькі тых, каго мне давалося слухаць апошнім часам). Іх дасведчанасць, любоў да роднай зямлі і высокае экскурсійнае культуры з’яўляюцца сапраўднымі ўзорамі беларускай гасціннасці.

З такой шчырасцю і павагай трэба прымаць гасцей усюды, куды яны наведваюцца. Але, зразумела, не можа быць падзелу на дні гасціннасці і звычайнае, будзённае жыццё, калі мы гасцей не прымаем. Гасціннасць як характэрная рыса беларускасці будзе нам падтрымлівацца на належным узроўні тады, калі наш агульны дабрабыт, наша агульная культура жыцця стануць упоравень з гасціннасцю, якую мы дэманструем. Калі паміж імі прыкметнай мяккасцю, істотнай розніцы мы не заўважым. Калі імкненне да лепшага стане нормай жыцця кожнага беларуса. Калі на беларускай зямлі будзе ўладарыць прыныты: “што напаказ, тое маем і сабе”.

Ёсць і адваротны бок медаля — мы таксама выступаем у ролі гасцей. З набыццём Беларуссю дзяржаўнага суверэнітэту нашы кантакты з замежжам — палітычныя, эканамічныя, гуманітарна-культурныя — значна пашырыліся. Нас часта запрашаюць на міжнародныя форумы, дзелавыя сустрэчы, у турысцкія паездкі ці проста ў гасці ў суседнія і далёкія краіны.

З’якой жа беларускасцю мы выязджаем за межы Бацькаўшчыны, што показваем і як расказваем пра сябе ў свеце?

Станоўчыя прыкладаў, сведкам якіх я быў сам, магу прывесці мноства. Звычайна нашы палітыкі, вучоныя, дзеячы мастацтва, прадпрымальнікі годна прадстаўляюць Беларусь на міжнароднай арэне. Але здараюцца і прыкрыя факты. Згадаю толькі два, яшчэ свежыя ў памяці.

Выступленне ансамбля “Сябры” ў маскоўскай мэрыі ў лістападзе 2006 года на канцэрце, прысвечаным беларуска-расійскаму дружбе, пачалося з песні на ўкраінскай мове. Песня цудоўная, і выконвалі яе артысты на высокім мастацкім узроўні. Але сяджу ў зале і не магу ўявіць: няўжо яна з’яўляецца “візійнай карткай” нашага выдатнага калектыву? Калі б канцэрт ішоў не ў Маскве, а ў Кіеве, то яшчэ можна было б хоць некалькі зразумець народнага артыста Беларусі Анатоля Ярмоленку. Не хочацца думаць, што гэта было зроблена наўмысна. За межамі Беларусі перш-наперш трэба прапагандаваць песню на роднай мове, беларускую культуру.

Спадзяюся, што наш славытыя песенныя маэстры ўспрымаюць мае словы не як крытыку, а як своечасовую і шчырую падказку.

На згаданым канцэрце давалося пачуць і іншае, ад чаго таксама “засвярбела” ў вушах: “Выступае легендарны ансамбль “Беларускія песняры”...” Легендарным мы, беларусы, лічым ансамбль “Песняры”, заснавальнікам і мастацкім кіраўніком якога быў Уладзімір Мулявін. Нават тыя артысты, якія працавалі разам з ім, да легенды, мякка кажучы, не дацягаюць. Калі вядучыя канцэрта і “памыліліся”, то кіраўніку новастворанага мастацкага калектыву трэба было ўсё-такі ўнесці папраўку. Аднак ён гэтага не зрабіў, усё было прынята як належнае, заслужанае...

Зрэшты, нам варта вучыцца гасціннасці і ў іншых народаў. Вандруючы па свеце, трэба ўважліва прыглядацца да таго, што робіць гонар іншым нацыям і што можа прыжыцца на беларускай зямлі.

Прачытаўшы мой артыкул, сёйтой з чыгачоў падумае: ніякіх новых ідэй у ім няма, пра гэта мы ведалі. Цалкам згодзен з апанентамі — аўтар проста захачаўся напамніць, якія мы беларусы.

Іван КАРЭНДА
Фота К. Дробава

даўнасці, калі пасля абароны доктарскай дысертацыі ў Беларускім дзяржаўным універсітэце і шчодрага банкетнага вечара маскоўскаму прафесар-апанент памёр у вагоне.

А што, сёння няма такога? На высялях-народзінах-хрысціаных уваходзінах, на розных юбілейных вечарынах гарэлка льецца ракой. Калі пасля шматкратнага прымусу гаспадара хтосьці пачынае “закусваць носам”, мы раўнадушна адводзім убок вочы або зласліва пасміхаемся:

выключна важны аспект гасціннасці — наяўнасць, прысутнасць беларускай песні. Мудра заўважана: песня — душа народа. Менавіта яна стварае гасцям светлы настрой, заваражвае іх сэрцы мелодыкай беларускага слова, перадае ім пачуцці, памкненні і мары беларусаў. Заўсёды, колькі памятаю, гасці цёпла прымалі беларускую песню, выступленні нашых мастацкіх калектываў — як прафесійных, так і самадзейных.

Зусім іншая справа назіраецца ня-

Гасціннасць на-беларуску — гэта, найперш, шчырая ўсмешка, якою свеціцца твар гаспадара, які прымае гасцей, яго не паказная, а сапраўдная радасць ад сустрэчы — чаканай ці зусім неспадзяванай. Гэта — уменне знайсці і выказаць словы сардэчнага вітання і глыбокай павагі да гасця, перадаць яму свой прыўзняты настрой і самыя добрыя душэўныя памкненні, якімі павінна вызначацца ўся атмасфера гасцявання, ад яго пачатку да канца.

“Набраўся!”

Не магу забыць і ўласны недарэчны вопыт прымусу гасцей. У першай палове 90-х Беларусь наведвала дэлегацыя кітайскага інфармацыйнага агенцтва “Сінхуа” з мэтай падпісання пагаднення аб супрацоўніцтве з БЕЛТА. Гэта быў візіт у адказ, пасля паездкі дэлегацыі журналістаў нашай краіны ў Кітай. Памятаючы пра цёплы прыём кітайцаў, мы з усіх сіл стараліся аддзячыць гасціннасцю на-беларуску. У праграме, прапанаванай гасцям, было, прынамсі, знаёмства з саўгасам “Савецкі” Мінскага раёна. На тэрыторыі гаспадаркі мелася цудоўная лэзныя, і, вядома, там планаваліся заключныя “акорд” гасціннасці — з “лёгкім парам” і смажаным парасём. Аднак члены кітайскай дэлегацыі парышча-мышца па нашых правілах чамусьці не хацелі. Мы ж настойвалі, упрошвалі, угаворвалі. Ды так заўзята, так настэрліва, што двое гасцей не вытрымалі нашага націску і, урэшце рэшт, “капітулявалі”. Лэзныя кітайцам тады, як быццам, спадабалася, пра што сведчылі іх волгукі-прызнанні: “Харасо, харасо...” Але ці мелі, мы, гаспадары, права на такія паводзіны? Безумоўна, не.

Чаму ў беларускага прымуся няма мяккасці? Няўжо мы не разумеем, што

Агульнарэспубліканскі конкурс сачыненняў (эсэ) сярод школьнікаў, студэнтаў і моладзі краіны «Мая Беларусь»

ЗАСНАВАЛЬНІК: газета «Літаратура і мастацтва»
Мэты і задачы праекта звязаныя з комплекснай праблемай патрыятычнага і мастацка-эстэтычнага выхавання, фарміравання ў юнацтва і моладзі актыўнай грамадзянскай пазіцыі, выпрацоўкі ў іх дзейснага стаўлення да агульназначных у сацыяльна-культурных адносінах грамадскіх з’яў, ініцыятыў, мерапрыемстваў і г.д.
 Магчыма, прадстаўнікам тых пакаленняў, чья творчая сталасць ці сталенне супалі з інтэрвенцыйнай чарговай з’явай-эстэтычнага крызісу ў абсягі айчынай культуры, нашмат цяжэй выбавіцца з цяжэйшага скептыцызму ды песімізму, чым сённяшняй літаратурнай моладзі. Бо апошняе заклапочана не столькі асэнсаваннем таго, што было, колькі захопленая прадчуваннем адкрыцця таго, што будзе.
 Своеасаблівым адкрыццём можа стаць для людзей «дарослых» вобраз не той Беларусі, якой «няма», але той, у

якой жывуць (і якую збіраюцца пераўтвараць-удасканальваць) сённяшнія школьнікі, студэнты, працоўная моладзь. Таму галоўнай мэтай конкурсу бачыцца прыцягненне як мага больш шырокага кола юных і маладых аўтараў да шчыра зацікаўленага абмеркавання праблем, з якімі яны сутыкаюцца сёння. У выніку інтэгральныя вобразы краіны маг бы сфарміравацца з тых «адбіткаў», што будуць люстравання ў сачыненнях (эсэ). Бо прапанаваная тэма мае на ўвазе выяўленне найперш асобна-асабістага стаўлення да Беларусі, а эсэістычны жанр дае магчымасць спалучыць эмацыйнасць і разважлівасць, прадэманстраваць аналітычнае і ўласна мастацкае здольнасці.
Канкрэтныя задачы конкурсу звязаныя:
 — з распаўсюджваннем інфармацыі пра конкурс і яго ўмовы (у гэты працэс мусіць быць удзячана не толькі супрацоўнікі рэдакцыі газеты «ЛіМ», але і калегі з іншых выданняў, і, безумоўна, настаўнікі, выкладчыкі сярэдняй

ды вышэйшай школы);
 — падрыхтоўкай матэрыялаў спачатку да публікацыі ў тыднёвіку, а пасля падвядзення вынікаў — у асобным выданні.
Умовы конкурсу. Да друку рэдакцыяй тыднёвіка «ЛіМ» прымаюцца тэксты памерам да трох друкаваных старонак фармату А4 (шырыня Times New Roman, кегль 14, інтэрвал 1,5), з указаннем імя, імя па бацьку і прозвішча аўтара, месца ягонай вучобы (альбо працы), адрасу і кантактнага тэлефона.
Матэрыялы дасылаюцца на адрас: 220034, Мінск, вул. Захарова, 19; з пазнакай «На конкурс сачыненняў (эсэ)»; тэл. (8017) 284-81-53.
 Па выніках конкурсу рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова «Літаратура і Мастацтва» плануе выдаць кнігу (анталогію) лепшых сачыненняў (эсэ), што друкаваліся на старонках тыднёвіка «ЛіМ».

Як стварыць ідэальную праграму

На свеце столькі краін, што і не падлічыш адразу, але кожны чалавек любіць менавіта ту, дзе ён нарадзіўся, дзе стаіць яго дом і жыве яго сям’я. Напэўна, усе жадаюць лепшага для сваёй краіны і кожны мае ў душы свой вобраз ідэальнай краіны. Я ўяўляю сабе ідэальную Беларусь такой.
 Мая Беларусь — гэта мірная дзяржава.
 Тут слова «вайна» даўно ўжо выйшла з ужытку. Людзі ўпэўнены ў сваёй будучыні і ў будучыні сваіх дзяцей. Краіна адмовілася ад утрымання на сваёй тэрыторыі зброі, бо любую праблему можна вырашыць мірным шляхам. Трэба толькі захацець гэтага.
 Мая Беларусь — гэта краіна, дзе з павагай ставяцца да роднай мовы.
 Тут усе любяць беларускую мову, бо яна — наша спадчына. Яна частка нас саміх. Без мовы не можа быць паўнаважнай дзяржавы, не можа быць народа. Беларуская мова — мова нашых продкаў, і яна нічым не горшая за рускую, якую зараз выкарыстоўваюць амаль усе. Калі беларускія словы перастануць з’яўляцца з вуснаў беларуса, мова памрэ, і тады мы не зможам лічыцца сапраўднымі грамадзянамі сваёй краіны.
 Мая Беларусь — дзяржава, дзе ахова прыроды дае свой пільн.
 Тут зялёныя лясы і сінія рэкі не забруджваюцца адыходамі вытворчасці. Чырвоная кніга больш не існуе, бо рэдкія птушкі і жывёлы змаглі аднавіць свае папуляцыі, і цяпер мы свабодна можам іх убачыць у любым месцы краіны. Тут не дазваляецца паліванне, а парушэнне забароны караецца законам. Запаведнікаў няма, бо цяпер не трэба ахоўваць жывёл і птушак: яны могуць жыць, выходзяць патомства ў сваім прыродным асяроддзі.
 Мая Беларусь — гэта краіна, дзе няма беднасці, беспрацоўя.

адпачыць пасля працы. Тут яны не толькі атрымліваюць вялікую пенсію, але яшчэ і карыстаюцца павягай у маладога пакалення. Усе мы калісьці станем пенсіянерамі, і нам таксама захацца, каб нас паважалі і дапамагалі нам, каб нам саступалі месца ў транспарце, каб дапамаглі перайсці дарогу...
 Мая Беларусь — краіна добра-звычлівых і міласэрных людзей.
 Тут кожны гатовы прыйсці на дапамогу іншаму. Тут не спрачаюцца з-за драбязы, стоячы ў чарзе. Тут мужчыны з павагай ставяцца да жанчын. Нідзе ўжо не пачуеш брыдкасласць. Кожны чалавек паважае іншага, як сябе самога.
 Мая Беларусь — гэта здаровая дзяржава.
 Алкагалізму няма месца ў маёй краіне. Ніхто не «залівае» спіртнымі напоямі свае беды і няшчасці, не імкнецца «аздабляць» імі хвіліны вяселля. Тыгунёвая прадукцыя выключана з продажу на сто працэнтаў: няма цыгарэт на прыляўках — ніхто не курыць. Людзі займаюцца спортам, яны моцныя целама і духам.
 ...Мая Беларусь. Як жа мне хацелася б, каб усё тое, пра што я зараз напісала, збылося. Што самае крыўднае: праблемы, якія існуюць сёння, не такія ўжо невырашальныя. Большасць з іх залежыць ад нас саміх. Увогуле, тупіковых сітуацый не існуе. Існуе толькі вялікая абьякавасць народа да сябе самога. Нам, беларусам, вельмі пацінавалася, што мы жывем у адной з самых прыгожых дзяржаў на свеце. Але мала, каб краіна была прыгожая, яна павінна быць яшчэ і шчаслівая. А шчаслівая краіна — тая, дзе народ жыве ў радасці і ў дастатку.
 Жыццё цяжэ, як вада ў сініх рэках Беларусі. І чым далей, тым цяжэй будзе нешта змяніць. А зрэшты, ідэальная краіна — гэта зусім не мара, якая не можа спраўдзіцца. Толькі трэба разам узятца за вырашэнне нашых жа праблем.
 І праз шмат гадоў нашы ўнукі і праўнукі, гэтак жа, як і мы зараз, змогуць сказаць: «Я люблю цябе, мая Беларусь!»

Наста СІДАРОВІЧ,
 студэнтка I курса
 Інстытута парламентарызму і прадпрымальніцтва

Аб’яцанне без працягу

...Дробненькімі крокамі старэнькі настаўнік беларускай літаратуры кльпаў да аўтобуса на прыпынку. У яго нарэшце скончыўся працоўны тыдзень, і ён марыў толькі аб тым, каб хутчэй даехаць на такім жа старэнькім, як і ён сам, «Ікарусе» дадому, заварыць смачнай гарбаты ды прылежыць на старэнькую-старэнькую канапу... Стомленыя ногі не хацелі перасоўвацца па шурпатай паверхні шэрага бруку, але настаўнік не здаваўся — да прыпынку заставалася ўсяго доўгіх дваццаць пяць метраў... Нечакана парыву вясельскага ветру шпурнуў яму проста пад ногі паўтара аркушыка з вучнёўскага сшытка, запоўненыя ярка-блакітнымі нервовымі радкамі. Невядома чаму, але стары не паленаваўся нагнуцца і... падняць шматкі паперы. Паднёс да падслепаватых вачэй, зрабіў чатыры крокі да жоўтай лаўкі на прыпынку, дастаў з парэпаганга футарала акулеры і акуратна разгладзіў аркушыкі.
 — Здаецца, нейкае сачыненне... пра-бубнеў стары. — Ага, сапраўды! На беларускай мове... Вось і назва: «Беларусь — мая краіна». Хм... Подпісу няма. Падобна, пісаў вучань дзесятага ці адзінаццатага класа... А? — азірнуўся наўкола настаўнік. — Пакуль аўтобуса няма, паспрабую разабраць гэтыя крамзолы.
 Ён заглянуўся ў чытанне, сядзячы пад навесам, куды раз-пораз залітаў пранізлівы вецер, спрабуючы нахабна залезці пад каўнер старога паліто...
 «...Як уяўляе сабе Радзіму кожны з нас? Як нешта велічнае, цэльнае, неабсяжнае, але роднае і цёплае? Якія асацыяцыі выклікае ў кожнага з нас слова «Беларусь»? Васількі, бусел, бульба, Нарач, блакітныя азёры, партызанскі край, нацыянальныя сцяг, герб, гімн? Гэта цалкам верагодна, бо калі сто разоў на дзень казаць, што жывіць на Марсе існуе, дык праз некалькі тыдняў і сапраўды прыйдзе непахісная ўпэўненасць, што так і ёсць насамрэч. Але ж, як мне падаецца, Радзіму нельга змясціць у нейкае адно слова. Беларусь — гэта цэлы калейдаскоп малюнкаў ды ўспамінаў. Ці вы не згодні?»
 ...Для мяне Беларусь пачалася глытком свежага паветра ў радзільным доме. Чаму свежага? Не ведаю, але мне хочацца, каб першы ўздых быў менавіта такі — трохі няўпэўнены, рэзкі, але рэальны і жывы. Так, паветра дакладна павінна было быць свежым, бо да Чарнобыля заставалася яшчэ 106 дзён — столькі мне было наканавана дыхаць бадзёрым зімова-вясновым паветрам на поўныя немаўлячыя грудзі... Цікава, ці размаўляла са мной Беларусь у дзяцінстве? Якія сны мне навывала? Чаму я зараз не памятаю сваіх шчыра-каляровых дзіцячых сноў? Чаму наогул у з’явіўся на свет на гэтай зямельцы, сярод палескай дрывы, а не дзе-небудзь у стэпах Сярэдняй Азіі? Хто я — крывінка Беларусі ці пустазелле, выпадкова занесенае сюды ветрыкам з табудовы? Столькі «чаму»... Хм... А ці ведаў я адказы на гэтыя пытанні ў раннім дзяцінстве?
 Час пацхну ішоў. Я спасцігаў навакольнае светы і намагаўся дакрануцца да кожнай яго часткі: да вялікага рудога мурша, які балюча кусаў за руку; да доўгага ружовага дажджавога чарвяка ў цёплай летняй лужыне; блукаў сярод аksamіт-най травы, вышэйшай за мяне на дзве галавы; беражліва хаваў у скрынцы з-пад запалак першага хрушча, выкапананага на гародзе... Тады адчуванне Радзімы ці наогул адсутнічала, ці было вельмі распльвістае, як акварэльныя фарбы, што ўзнікала на паперы падчас малявання ў дзіцячым садку...
 Але пасля нешта ўва мне змянілася. У мінулым годзе я гасцяваў у далёкай Францыі. І тры ночы запар сніў адзін і той жа сон. Быццам я — стары волат з ранай у вялікім сэрцы, а маё напаяжывое цела пахаванае пад таўшчэзным пластом раслін, вады, імху, валежніку ды торфу... І быццам я, волат, адчуваю, як дышае на мяне Беларусь — вольным вясновым ветрыкам у твар, калі сядзіш на вышыні некалькіх соцень метраў на аглядавай вежы ў гомельскім парку Паскевічаў... Быццам бачу, як яна плача на чорна-маўклівым мармур Хатыні, як буйныя халодныя слёзы разбіваюцца аб камень пад жудасна-самотны «бомм»... ды вясёлы «чызз», які прапануе сказаць сваёму дзіціці мамаша-феміністка з фотаапаратам, здымаючы дзіця на фоне мемарыяльнага знака... Быццам я чую прыглушаныя енкі, калі чарговы гора-турыст выкалупвае з рэшткаў сярэднявечнай сцяны замка ў Крэве каменчык ды кладзе ў кішэню на нейкую там «пам’яць»... Быццам я адчуваю, як цяжка ціснуць на старажытныя грудзі-гарадзішчы пластыкавыя бутэлькі, іржавыя бляшанкі з-пад кансерваў ды шматкі бруднага цэлафану, знесеныя пад ліпы на гарадзішча XIII стагоддзя «клапатлівымі» агароднікамі ды жыхарамі старога Заслаўя...

Я раптоўна прачынаўся, амаль падскокваў у ложку, а потым доўга не мог заснуць, ляжаў, глядзеў на французскую пластыкавую столь і разважаў... А назайтра я зноў быў волатам, пахаваным у биздонных нетрах Палесся, зноў прачынаўся і зноў маўкліва думаў у начы.
 Тое было год таму. А сёння ў маёй кішэні ляжыць квіток на самалёт. Так, праз шэсць дзён я зноў буду пад французскім небам. Але на гэты раз — назаўсёды, бо мае бацькі пераязджаюць туды на пастаяннае месца жыхарства. І вось ужо тыдзень я блукаю па гарадзе, штодзень сустракаю ўзыход сонца, слухаю па радзё Беларускаю мову і разумею, што... Я НЕ ХАЧУ АДСЮЛЬ З’ЯЗДЖАЦЬ! Што рана на сэрцы волата стане яшчэ большай, калі я забудуся пра сваю Радзіму, калі яшчэ адна крывінка адарвецца і паліцьца на далёкую глебу, дзе яна будзе нікому не патрэбным пустазеллем на неабсяжным полі замежжа... Мая Беларусь! Мой продка волат! Я абяцаю, што абавязкова...» — аркушык раптоўна для настаўніка скончыўся няроўным краем адарванай паперы. Ён пакрыўчыў яго і так, і гэтак — працягу не было.
 — Вось д’ябал! — гучна вырвалася ў старога якраз насустрач палыходзячому «Ікарусу». Настаўнік хуценька, але аспярожна склаў паперу ў чатыры разы, паклаў яе ў кішэню і залез у аўтобус. Дзверы зачыніліся, «Ікарус» запыхкаў і крануўся з месца, а настаўнікавы вочы шукалі недзе там, на шурпатам шэрым бруку кавалак з працягам. З тым працягам, пра які не даведаецца, бадай, ніхто на гэтай зямлі. Той кавалак, які гарэза-вечер падхапіў сваімі крыламі і, гуляючы, закінуў разам з дзесяткам пажоўклых лісцяў на сярэдзіну ракі...
 — Хлопец, што ж ты паабяцаў волату?.. — пачулася жанчыне-кандуктары, калі яна падыйшла да састарэлага чалавека з акулерамі ў руцэ, які прыснуў на мяккім заднім сядзенні аўтобуса...
Павел БЕРАСНЕЎ,
 студэнт II курса
 Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта

Белае імя маёй Радзімы

Я жыву ў краіне з ласкавай назвай *Беларусь*. Хто даў маёй Радзіме такое прыгожае імя — Белая Русь? Чаму?
 Наш класны кіраўнік раска-заў нам пра тое, што ў старадаўнія часы высоковыя людзі насілі вельмі светлую вопратку, якая здалёк здавалася белаю. У іх былі светлыя валасы, а таксама скура светлага колеру. Таму гэтых людзей называлі беларусамі. А яшчэ мая Белая Русь таму белаю, што мае продкі многа разоў здолелі адбіцца ад усіх ворагаў. Зараз мая Радзіма чыстая і светлая, ніякія заваўнікі яе сваімі бруднымі ботамі не топчучы.
 Але гэта было даўно. Я гэтага не бачыў, ведаю па аповедах. Таму ў мяне ёсць свае думкі, якімі я і падзяляюся.
 Вось, напрыклад, зіма. Усёй сям’ёй паехалі ў нідзелю адпачываць у Раўбічы. Узняліся на гару, азірнуліся... Вакол усё белае. Палі ляжаць пад белаю коўдрай. Лясы ўскінулі на свае плечыкі беляя шалі. Сапраўды — Белая Русь.
 Вясной, на Радаўніцу, паехалі на радзіму дзед Васіля, на гомельскае Палессе. Дарога ў вёску — з белага рачнога пяску. Па баках дарогі квіцеюць духмяныя ландышы. Вакол самой вёскі шмат вербаў, а на іх беляя пухнатыя коцікі. Вакол кожнай хаты стаяць прыгожыя яблыні ды грушы ў белях сукенках. Сапраўды — Белая Русь.
 Улетку мы зусім не бываем дома, вандруем па маёй роднай зямлі. На палях квітнее белае грэчка, жыта пыліць белаватай пыльцою.

На балотах квітнее белы пушысты падвей. На азёрах плаваюць беляя лебедзі. У блакітным небе лётаюць беляя буслы. Сапраўды — Белая Русь.
 Восень. Кожную раніцу я іду ў школу. Выходжу з дому, а вакол белы туман. Вечарам вяртаюся з хараграфіі — мяне да дому праводзіць той жа густы белы туман, і за горадам ён мякка ахутвае ўсе палі. Туман — лепшы сябар палёў, ён ахоўвае іх ад марозу, пакуль не выпадзе снег. Сапраўды — Белая Русь.
 Белая Русь — гэта мая любая, родная Беларусь.
Павел УСЦІЛКА,
 вучань 5 «А» класа
 сярэдняй школы № 10
 г. Мінска

НА ЗАВЯРШЭННЕ ГАВОРКІ ВАКОЛ АРТЫКУЛА МІКОЛЫ СТАРЧАНКІ

«Не судзіце...
І не судзімы будзеце»

З цікавасцю чытаю палемічныя артыкулы ў «ЛіМ», таму вырашыла таксама адгукнуцца. Бо лічу, нельга прамаўчаць, калі зласліваць пачынае ўладарыць у творчых колах. Вядома ж, у першую чаргу гэта тычыцца шанюўнага Міколы Старчанкі, газетчыка з Гомеля. Пэўна, Мікола Паўлавіч «забыў» яшчэ адзін важны нюанс у творчай дзейнасці пералічаных пісьменнікаў. Цікавіцеся які? Да прыкладу, хто да каго заляцаўся, хто каму будаваў зоркавы вадапад юрлівых поглядаў... Смешна чытаць пра не вернутую яму пазыку ажно 3-х рублёў. Знойдзена і сярод нас тыя, хто калі-нікалі пазычаў некаму грошыкі...

Як ведаюць многія, кожны творца — асоба. Цікавая па-свойму, непаўторная, часам неардынарная. І ў кожнага — свой стыль, свой характар, свой духоўны стрыжань. Так і павінна быць. Літаратары — розныя людзі, бы тыя кветкі на лузе. Ранімыя, шчырыя, даверлівыя, у большасці — непрактычныя. Але ж, як пісаў паэт, вялікае бачыцца на адлегласці. Галоўнае — творы, якія, быццам у лютэрку, адлюстроўваюць душэўны стан пісьменніка, ягоны інтэлект, мудрасць, празорлівасць...

Ці ж вінаваты творца, што часам абставіны літаральна змушаюць узяць у рукі чарку з гарэліцай? Непаразуменне, незапатрабаванасць, паклёпы, удары лёсу вытрымліваюць толькі моцныя духам. І тыя, у каго ёсць надзейны тыл, сапраўдныя сябры-паплечнікі. А калі ўнікае адзінокая пустэча, бязлітасная планіда кідае чалавека ў вір, ламае, нібы трэску...

Але ж, на тое мы і людзі, каб, як казаў Гарацый, «адрозніваць прамое ад крывого». Сумна робіцца і прыкра, калі асобныя працаўнікі паэтычнай нівы забываюць пра чалавечую годнасць, далікатнасць, добразычлівасць. Хочацца запытаць у М. Старчанкі: «Дзе ваша журналісцкая салідарнасць, этыка літаратара, тактычнасць?» Здаецца ж, і чалавек неаблагі, таварыскі... Можна, гэта своеасаблівы піар, каб засвяціцца на старонках папулярнага выдання? Не будзем гадаць. Шкада, адстаяць сваю годнасць вядомыя паэты ўжо не змогуць: яны адляцелі ў той далёкі вырай, з якога ніхто не вяртаецца. Калі казаць шчыра: смакаваць на ўсю краіну звычкі і недахопы братоў па літаратурным цэху, не надта добрая справа. Няўжо забыты слоўкі: гаварыць дрэннае пра нябожчыка — вялікі грэх!

Цікава, ці не забыўся сам Старчанка, як некалі хваліўся, што ёй і піў гарэлку з вядомымі пісьменнікамі, якія зараз жывуць у Мінску? Значыць, можа здарыцца такое, што і іх пры выпадку будзе ўпікаць у дрэнных схільнасцях? Анёлаў няма на свеце, ёсць проста людзі. Са сваімі недахопамі, звычкамі. «Падмачыць» рэпутацыю вядомых творцаў лёгка, калі яны ўжо не ў стане абараніць сваю годнасць. Шчыра кажучы, артыкул М. Старчанкі выклікаў рэзананс сярод гамяльчан. І не надта добры...

Хочацца запытаць у М. Старчанкі: дзе ж спагада, і ці думалі вы, як сёння пачуваюць родныя паэтаў пасля «неардынарных» «Трох сустрэч?»

Ганна АТРОШЧАНКА



Ці ў віне ісціна?

«Так жили поэты.
Читатель и друг!
Ты думаешь, может быть,
— хуже
Твоих ежедневных
бессильных потуг,
Твоей обывательской лужи?»

А. Блок

Назоў артыкула Васіля Макарэвіча «Нельга маўчаць» («ЛіМ» ад 5 студзеня 2007 года) па сваёй лагічнай асацыяцыі нагадвае мне да гэтай пары помны антыперабудоўчы артыкул лясенградскай артадаксальнай камуністкі Ніны Андрэвай «Не магу наступіцца прынышпамі»...

Міколу Старчанку ад В. Макарэвіча як невінаватаму перапаала «па поўнай праграме». Нібыта ён не дапамагаў *выклятым* паэтам матэрыяльна (грашыма) і па службе (знаходзіў месца для працы), а наадварот — спойваў іх, лаляў, увільваў ад сустрэч з імі і ад чаго? Ад чыгача і галаснасці ў раскрыцці пэўных тэм іх жыцця і творчасці. Прынамсі, ад алкагольнай залежнасці, а ў звязку з гэтым і ад усіх астатніх, звязаных з «прафесійнай хваробай», праблем...

Пачынаючы з рэцэнзіі Аляксея Чароты, ад «віннага хмелю» якой і разрадзіўся сваімі павучаннямі М. Старчанка, складваецца ўражанне, што і рэпліка В. Праўдзіна, і артыкул В. Макарэвіча, і допіс Г. Атрошчанкі ўспрымаюцца як засярога паэтаў ад замахаў на іх лёсавтвораўчы недацягальнасць. Ад каго і ад чаго? Ад чыгача і галаснасці ў раскрыцці пэўных тэм іх жыцця і творчасці. Прынамсі, ад алкагольнай залежнасці, а ў звязку з гэтым і ад усіх астатніх, звязаных з «прафесійнай хваробай», праблем...

Нельга сказаць, што ў развагах шанюўных літаратараў няма калегіяльнай «солі». Якраз наадварот — нярэдка і перасол бывае. Нават жанчына, Ганна Атрошчанка, кінула спраўдываць «паэтычныя запой», маўляў, «ці ж вінаваты творца, што часам абставіны літаральна (файнае ў дадзеным кантэксце слова — Л.Г.) змушаюць узяць у рукі чарку з гарэліцай? Непаразуменне, незапатрабаванасць, паклёпы, удары лёсу вытрымліваюць толькі моцныя духам». Што праўда, то праўда, але і яна... небяспечная.

Ёсць свая «казённая філасофія» і ў натацыях М. Старчанкі. Вядома, што не можа быць «ісціны ў віне», хоць А. Блок і сцвярджаў адваротна, расшыфроўваючы латіну («*in vino veritas*») да прастароднага. Аднак і без віна (так званага творчага хмелю) мастацкую ісціну адшукаць цяжка... На вялікі жаль, знаходзяцца і такія, хто выносіць гэтую праблему на творчы покуць і безапеляцыйна даказвае, што без дапамогі Бахуса ўво-

гуле нічога таленавітага стварыць немагчыма. Прычым трэба заўважыць, што такая творчая (асабліва літаратка) завядзёнка настолькі ўвайшла ў іх жыццё і так лёгка наследаецца іх творчымі спадкаемцамі, што думаеш пра ўсё ўсякае...

Але прыгледзьцеся больш пільна, ці так ужо многа прыхільнікаў Бахуса стала вялікімі творцамі, і наадварот — колькі соцен адораных людзей згарэлі на спіртавым агні так і не здолелішы дарэштгы раскрыць свой талент? Я мог бы напружыць глудзы і заняцца паллікамі, але не буду, бо, як ні лічы, жальба і самота ад таго не зменшацца ні на ёту...

Зрэшты, у гэтым няпростым пытанні ўсё, як кажуць, адносна.

Мая чыгачка ўдзячнасць — цвярозым і захмеленым, таленавітым і геніяльным, зямным і паднебным.

Аднак не трэба забываць, што ёсць пэўныя маральныя і этычныя табу на прыватнае жыццё чалавека, хоць яны, на мой погляд, правамоцныя толькі пры жыцці творцаў, паколькі чыгачам у паэце важна і цікава ўсё, звязанае з яго творчасцю. Больш за тое, кожнае новае прыадкрыццё прыватнага жыцця дадае да пасмяротнага іміджу (славы) таго ці іншага вядомага творцы ўсё новае і новае штрыхі і адценні. І гэта ўзмацняе нашу чыгачкую ўвагу як да саміх гэтых асобаў, так і да іх творчасці. Цяперашнім стылем кажучы, гэта не што іншае як своеасаблівы «прамоушн»...

Пачытайце, што паналісана пра Пушкіна і Шаўчэнкаў Расіі на Украіне (ужо не кажучы пра С. Ясеніна)! Адсюль (у тым ліку), а не толькі праз творчыя набыткі — і сусветная слава і няспынная зацікаўленасць імі. Тое ж можна казаць і пра балышыню сусветна вядомых творцаў агулам (ад Шэкспіра да Бродскага і да яшчэ жывога Салжаніцына).

Нашы — Янка Купала (за рэдкім выключэннем) і Якуб Колас (асабліва) — выглыдаюць перад гэтымі геніяльнымі прэшнікамі нераўналучыя як святэтыя апосталы... Падумаць толькі, да гэтай пары мы ўсё яшчэ *захопленыя* невядомасцю гібелі сваіх Пракрока (Я. Купала), а не таемствам іх жыцця (М. Багдановіч)... Альбо, ці шмат што мы ведаем пра Васіля Быкава, апроч яго творчасці?! Ды і пра Караткевіча больш вусных показак, чым публічна засведчаных. Не забывайма, што вялікая (сапраўдная) слава прыходзіць разам з усім чалавекам даастанку — ён павінен быць бачным увесь, ад *нізкага* да *высокага*... Яму выбачальна, бо ён — геній з Божай ласкі. (Пазавугольняць ж перашэптны нечым падобныя да абгавораў.)

Вядома, я тут не параўноўваю нашых таленавітых паэтаў А. Сербантовіча, М. Купрэва і А. Сыса з вышэй

названымі постацямі. Аднак жа і яны неардынарныя і таленавітыя творцы. А як для сваёй Айчыны, то адныя з першарадных.

І што ўжо такога паскуднага напісаў М. Старчанка, каб касаваць ці рабіць пераацэнку іх паэтычных дараванняў? І ў той жа час, што далалі да іх дараванняў сваімі тэкстамі В. Праўдзін, В. Макарэвіч і Г. Атрошчанка, з такім запалам аспрэчваючы напісанае М. Старчанкам?

Анічога. Але ўсе разам яны займелі выпадковую нагоду, каб яшчэ раз нагадаць чыгачам пра гэтых паэтаў і паднавіць памяць пра іх не толькі сярод чыгачоў, але і ў інтэлігенцкіх колах усяго беларускага грамадства.

Я сам да гэтай пары (і буду да смерці!) вінен 10 савецкіх рублёў Яўгенію Янішчыцу, якіх так і не паспеў своечасова аддаць. Ды яна і не патрабавала. Бо ведала — каму і нашто... Затое калісьці ў мяне нарадзіўся верш на гэтую тэму і хочацца верыць — нейкім чынам дапамог мне маральна зняць з сябе матэрыяльную віну.

Чырвонец памяці

...пазычыў чырвонец савецкі калісьці ў Янішчыцу — нібы на аўтобус свой клецкі, на п'янку — па звычцы...
На вуліцы Маркса, ў кватэры Мятліцкага Коля я піў... І закусваў з патэльні...
І спаў як ніколі...
Мікола будзіў мяне рыфмай, як роўнага роўны, бубніў пра тыраз і тарыфы, пра Бабчын свой родны...
«Янішчыц, — казаў ён, — і геній, і хросная матка...
Вось толькі б не ўнوخала Жэня, дзе легла дэсятка...»
...цяпер — на паверсе вышэйшым — ён бачыць свой Бабчын, як восьмае неба — на першым ёй выпала бачыць...
Камечу часоў тых чырвонца, а горла — сухое...
Папера. І сотку не возьмеш — каб выпіць за Тое...

Паэт не генсек, прабачаюся, каб з яго здымухваць пылінку, ахоўваць, а пасля выстаўляць перад народам у маўзалеі памяці. Хоць вялікі У. Маякоўскі ў сацрэалістычным запале і напісаў: «Я сябя под Лениным чищу»... Аж — не, гэтага было недастаткова (каб ачысціцца дарэштгы, спатрэбілася куля)...

Як на маю думку, то падсвядомая памылка М. Старчанкі заключаецца толькі ў тым, што ён узяў залішне грамадска-прававы пасыл у гаворцы пра Паэтаў (падклаў пад яго ледзь не юрыдычную аснову, працытаваўшы словы М. Танка адносна паводзін А. Сербантовіча) і тым самым як бы зняважыў іх абодвух, парушыўшы правільны *стэртыльны* публічных узаемаадносін літаратурнай публікі. Хоць, паўтаруся, асабіста я не бачу ў тым вялікай шкоды, а тым больш парушэння чалавечай маралі.

Так і хочацца па-станіслаўску рэкнуць: «Не вер!» апанентам М. Старчанкі. Каму і чым канкрэтна з палобных творцаў пры іх жыцці дапамаглі, скажам, В. Праўдзін (хоць бы з выданнем кніжак) альбо В. Макарэвіч і Г. Атрошчанка? Я маю права памыліцца. І не пабаюся быць прылюдна аспрэчаным, каб пасля папрасіць у іх прабачэння.

Сёння шмат хто з маладзейшых літаратараў спрабуе рабіць сабе творчы імідж на смехатворнай бузе і штучных вычварэннях... Гэта ўсё сведчыць пра адсутнасць натуральнай *мастацкай* біяграфіі (слабасць ці боязь займаць яе), я маю на ўвазе асабістае лёсавызначэнне (адоранасць Звыш і выклятасць Богам)... Таму трывога і заклопочанасць М. Старчанкі аб *прыстойным* жыцці творчых талентаў хоць і зразумелая, але, мне думаецца, не настолькі важная і актуальная ў сучасным грамадстве. Вучыць творцу жыць (у тым ліку піць ці не піць — колькі ад гэтага людзей нацярапелася і творчых жыццяў зламана, у тым ліку і ў ЛПП!) справа малапачэсная, калі не абсурдная. Ужо даўно бгуге выслёў аднаго паэта: «Таленавітым трэба памагаць, а бедзры праўдуюца самі». І да крамных прылаўкаў і да кніжных паліц. Блізкія, здавалася б, людзі: і адны жывуць на зямлі, і другія — пад Небам... А якая недасяжнасць!

Ляанід ГАЛУБОВІЧ

Ці праўду кажа Праўдзін?

У *шотыднёвіку* «Літаратура і мастацтва» ад 8 снежня мінулага года была змешчана «рэпліка» Віктара Праўдзіна «Ані слова пра творчасць» на мой артыкул «Тры сустрэчы», змешчаны ў «ЛіМ».

Прачытаў я нататку і скажу шчыра — акрамя шкадавання ў мяне нічога не ўзнікла.

Аб чым ішла гаворка ў маім артыкуле? Як некаторых беларускіх паэтаў згубіла п'янка.

Я не ставіў на мэце раскрываць «сакрэты» творчасці паэтаў. Гэта задача літаратурных крытыкаў.

Дзіўна, чаму Праўдзін не звярнуў увагі на гэта. Наадварот, ён паслаўся на нейкі чвэрцьвяковы вопыт, прынародна назваў мяне дробязнікам, бо я, маўляў, чакаў ад Купрэва сплаты доўгу ў тры і пяць рублёў, якія я яму даваў. Як яму не сорамна пра гэта гаварыць. Колькі чалавек прасіў, столькі і даў. Да выхаду на пенсію мне даводзілася даваць людзям па 200—300 тысяч новых беларускіх рублёў. Я ні разу не прасіў вярнуць іх. Не мог я прайсці міма чужога гора.

Многае я не сказаў пра Купрэва і іншых творцаў. Людзі, якія іх ведаюць — смяюцца з іх.

Разам са мной, напрыклад, завочна ў БДУ імя У.І. Леніна вучылася Ксенія Сікорская — маці Анатоля Сербантовіча. Ён прыходзіў «хварэць» за маці ў час залікаў і экзаменаў. Тады я і пазнаёміўся з ім.

Дык вось, Ксенія расказвала, што Анатоль звязваўся ў Мінску з выпівохамі, дакаціўся да таго, што, маючы вышэйшую адукацыю, працуе вартуўніком на нейкім гарэлкавым прадпрыемстве...

Я доўга думаў: пісаць пра Анатоля Сыса ці не. Пра нябожчыка,

як кажуць, гавораць толькі добрае альбо маўчаць. Пасля роздуму ўсё ж напісаў. У творах, дзе ён гаворыць пра рэчы з веданнем спраў, ёсць мастацтва. Там жа, дзе б'е хваравітая фантазія — адны патугі версіфікатарства. Вось, напрыклад, верш «Пад вокнамі журба збірае мяту». Тут незразумелая роля самога паэта ў жыцці і грамадстве. Ад верша нясе нежывой рэальнасцю, нейкай мстыкай. У паэта хапіла сіл прызнацца ў бяздумнасці і нікчэмнасці свайго жыцця.

Пайду туды, адкуль прыйшоў,
Па-за зямлёю, па-за часам,
Я тут нічога не знайшоў,
Хаця сваю і выпіў чаіну.

Хіба такую няўцягманасць мы знойдзем у вершах Пушкіна, Блока, Купалы ці Коласа?

А ўзяць некаторыя вершы Купрэва. Яны не адпавядаюць высокай мерцы паэзіі. Дарэчы, я не знайшоў ні ў часопісах, ні ў выданнях беларускіх літаратурных крытыкаў грунтоўных артыкулаў ні пра Купрэва, ні пра Сыса. Прашу прабачэння, калі памыляюся.

Дык чым нам, таварыш Праўдзін, ганарыцца?

І апошняе. Крыўдна. Здавалася, што мы распачнём гаворку пра творцаў, асабліва маладых, ахвочых да чаркі. А такія ёсць. Я, напрыклад, ведаю аднаго гамяльчаніна, які ў свой час выдаў два зборнікі вершаў, меў сям'ю, добрую працу, а пасля спіўся, усё страціў і некалькі год жыве бомжам. На жаль, мы вельмі рэдка задумваемся пра чалавечую адказнасць некаторых творцаў. А дарэмна.

Мікола СТАРЧАНКА

Першае сваё апавяданне Міхась Стральцоў надрукаваў у часопісе “Малодосць”, калі яму было ўсяго дваццаць год. Роўна праз пяць гадоў ён выдаў сваю першую кніжку пад назваю “Блакитны вечер”, якая была цёпла сустрэта крытыкай і шырокім чытачом.



Міхась Стральцоў быў адораны не толькі талентам празаіка, ён выступаў як літаратурны крытык, пісаў вершы, ён быў чалавекам высокай эрудыцыі, меў тонкі літаратурны густ, які ўлоўліваў самыя нязначныя адхіленні ў стыльвай тканіне як свайго, так і чужога твора. Як аўтар і рэдактар ён быў выдатны знаўца мовы — яе глыбіння і яе вяршыняў, ён выпрабавваў фразу на гук, як тую напятаю струну, і прыслухоўваўся да яе тонаў-пераліваў — і казаў, што вось тут гук трохі фальшывіць, што яго трэба падправіць, перавесці з мінора ў мажор, ці наадварот, — як патрабуе таго ўся партытура, гэта значыць, аўтарскі тэкст.

Яго крытычная праца “Загадка

Яшчэ адна загадка

Пісаў малады празаік пра наша сённяшняе (тадышняе) жыццё, пісаў шчыра, проста, але не спрошчана, а фраза ў яго была адшліфаваная, прайшоўшы ўнутраную апрацоўку, што ў ёй не заставалася ніякіх хібаў — усё было на сваім месцы.

Яго першы зборнік, як я памятаю, рэдагавала Галіна Нужкова, яны разам з Міхасём здымалі пытанні, як гэта завецца на выдавецкім слэнгу, але ўсё ў іх ішло вельмі карэктна, без ніякіх непаразуменняў, сутычак, як часам бывае паміж аўтарам і рэдактарам. Міхась Стральцоў быў памяркоўным, даволі мяккім чалавекам, ён, пасмейваючыся сваёю далікатнаю і як бы трохі вінаватаю ўсмешкаю, даводзіў сваё, калі справа тычылася нечага важнага, і адстойваў сваю пазіцыю, а калі бачыў, што рэдактар мае рацыю, адступаў і згаджаўся.

Тады ж, у 1962 годзе, Міхась Стральцоў перайшоў працаваць у часопіс “Малодосць”, у аддзел прозы, змяніўшы на гэтым адказным месцы Івана Пташнікава. І было тады Стральцову ўсяго дваццаць пяць.

і зазнаў ён тое, што хоць аднойчы ў жыцці зазнае кожны чалавек: і расчараванне, і адчай, і нудліва-вінаваты позірк сяброў, і нетрывалую ласку жаночага сэрца”.

Тут можна шмат разважаць, шмат гаварыць пра яго здольнасць абагульняць, стаць над падзеяй не простым сузіральнікам, а глыбокім аналітыкам, які бачыць і прычыну, і яе вынікі, які ведае шмат такога, што вядома не акажуе нас.

Дазволю сабе яшчэ адну цытату з ранняга апавядання Міхася Стральцова, каб пераканацца, якія тонкія карункі, якія непатэторныя ўзоры можа ён вязаць-маляваць, глядзячы на нашу, здавалася б, і не такую ўжо маляўніча-пышную рэальнасць, што акружае нас:

“Ты харошая, Марына, ты добрая. Чакай, і я раскажу табе пра нашу вёску, пра ціхіх раніцы і духмяныя ночы, пра захад сонца, калі такая ціша стаіць наўкол і лянiва сцелецца па зямлі першы дымок ад ранняга вогнішча. Я раскажу табе, як прыходзіць сюды вясна, як слаба і хвалююча пахнуць тады на дровах пупышкі, як чарнее сад на вечаровай ружовасці неба. Ты пачуеш, як

Багдановіча” ўспрымаецца як цікавы шматколорны твор, сатканы з усіх фарбаў вясёлкі. Тут і захапленне талентам паэта, яго тонкаю душою, яго вострым розумам, яго пранікліваасцю ў нязведанае, і разам з тым — балючая нота шкадавання, што талент не паспеў развінуцца на ўсю сваю запланаваную моц, на ўсю шырыню і глыбіню, што мы страцілі геніяльнага чалавека, які гатовы быў выдаць свету нешта такое, чаго ён не бачыў даўно, ці яго не бачыў наогул.

Чытаючы і перачытваючы Міхася Стральцова, я лавіў сябе на думцы, што, апроча “Загадкі Багдановіча”, мы маем яшчэ адну загадку — загадку самога Міхася Стральцова: яркі талент, высокі ўзлёт — і заўчаснае, занадта хуткае, як у таго метэора, знікненне з далягляду. Як шмат нераскрытага, нерэалізаванага панёс ён з сабою!

Мне было горка і балюча ўдвая, я дакараў сябе, што не наведася да Міхася ў Бараўлянскую бальніцу, думаў, выйдзе адтуль — і яго ўбачу, пагавару.

А потым чытаў недзе нататкі Янкі Брыля, дзе ён расказваў, як ездзіў да Міхася ў бальніцу, і яны доўга, гадзіны дзве, гутарылі, і Міхась мо першы раз расказаў Брылю, як адпаведныя службы хацелі зрабіць яго сваім супрацоўнікам і як ён рашуча адмовіўся...

Ці не з гэтага часу і пачалася яго хвароба, якая не адступала ад яго апошнія гады і давела да трагічнай развязкі? Яшчэ адна загадка...

Міхась Стральцоў пайшоў ад нас у пяцьдзесят гадоў, у росквіце свайго таленту, пакінуўшы багатую, адметную літаратурную спадчыну, але ці гэтулькі ён мог бы зрабіць, каб дажыў да гэтага часу?

Хочацца скончыць словамі самога М. Стральцова пра творчасць В. Карамазава: “Хвала таму, хто не забываецца на тую рамантыку малодасці, хто бярэ ўспамін аб ёй у “ожесточенную зрелость”, як сказаў некалі Гоголь. Такому чалавеку лягчэй жыць, бо чалавека з верай, з марай цяжэй зламаць жыццёвым выпрабаваннем, цяжэй зрабіць з яго нечалавека. Бездухоўнасць, бяспамятнасць пра “другую стыхію” — вялікае зло і вялікае паражэнне чалавека”.

Ці і не пра сябе самога сказаў тут Міхась Стральцоў?

Уладзімір ДАМАШЭВІЧ

Міхась СТРАЛЬЦОЎ

Паяднай пачатак і канец;
Азараца памяці скляпенні,
Каб над імі сталі пальмнець,
Ясніца мінулае імгненні.

То не проста зноў пачаты бег,
То жыццё, адкрытае
прыкметай, —
Як праз снежань
адчуваеш снег,
Як праз промень
адчуваеш лета.

Але ж то і сіратлівы дом,
Нота, што адлучана ад спева,
Пльня ракі,
што сталася льдом,
Контур голяя
на бязлістым дрэве.

Мы адчуць іх можам —
не вярнуць,
З іх быццём,
даступна-недаступным,
Іх, што ў дні аднолькава
жывуць —
У мінулым, сённяшнім,
наступным.

1976

Зорка Міхася Стральцова

Калісьці 30-гадовы Міхась Стральцоў у сваім невялікім эсе “Слова ўдзячнасці”, прысвечаным Янку Брылю, недаўменна-вінавата ўсклікнуў: “Дзіўная рэч, здзіўляюся я не першы: такія скупыя бываем мы на ўдзячнасць! Чамусьці трэба чакаць юбілею ці ўвянчання лаўрамі, каб сказаць таварышу па пяру, старэйшаму ці па гадах роўні табе, як многа ён значыў, прыйшоўшы аднойчы да цябе з сумленна зробленай кнігай, дзе ўсё, да апошняй коскі, такое не падобнае да цябе і ўсё-ткі тваё”.



На здымках: Уладзімір Юрэвіч, Міхась Стральцоў, Мікола Аўрамчык, Уладзімір Караткевіч, Васіль Зуёнак. Канец 60-х гадоў.

Сказаныя пра калег, гэтыя словы пасля рэхам пранесліся і праз яго ўласны творчы лёс, паўтораныя ўжо іншымі, голасам таго ж Алеся Адамовіча, але зноў яны не былі пачутыя.

Ці ўспамінаў пра іх Міхась Стральцоў у свой апошні прыжыццёвы — усяго толькі пяцідзесяцігадовы! — юбілей? І што б ён на гэта сказаў сёння, калі ўжо нават і падчас юбілеяў знакамітых і проста таленавітых твораў далёка не заўсёды чутны словы ўдзячнасці?

Зрэшты, у семдзесят пачуццёвіны, пэўна ж, крыху іншае, чым у трыццаць. З часам яно становіцца больш агрубелым. Тым больш, калі час гэты не надала літасцівы да пісьменніка. Праўда, уявіць Міхася Стральцова сённяшнім не тое што цяжка, а проста... не хочацца. Інакш сваім уяўленнем непазбежна давядзецца нешта мяняць, прыдумляць у яго сённяшнім мастакоўскім свеце, калісьці названым ім пяшчотна “мой свеце ясны”. Давядзецца разбураць яго гармонію, цэласнасць, надбудоўваць у гэтым храме характава новыя паверхі, якія, пэўна ж, мусяць адрознівацца ад ранейшых. Хоць сёння Стральцова і вельмі не хапае — не хапае нашай літаратуры, нашай культуры. Як не хапае многіх з яго пакалення, хто, як і ён, заўчасна пакінуў гэты свет: Ул. Караткевіча, В. Адамчыка, І. Чыгрынава, Б. Сачанкі...

У прыватных размовах (але не ў друку) яго называлі “жывым класікам”. Да сваіх пяцідзесяці ён, сапраўды, паспеў напісаць рэчы, знакавыя не толькі для ўласнай творчасці, але і для ўсяго беларускага прыгожага пісьменства. А для майго пакалення гэта з’яўлялася яшчэ і запрашэнне ў беларускі літаратурны іншасвет, ад чаго было цяжка адмовіцца, бо ў тым свеце для нас адкрывалася шмат новага, незвычайнага — у культуры радка, у яго рытміцы, а за ўсім гэтым бачылася аўтарская інтэлігентнасць і пачуццё ўласнай годнасці. Гэтыя знакавыя рэчы сталі бяспрэчнымі шэдэўрамі беларускай літаратуры. Згадайма тую ж аповесць “Адзін лапаць, адзін чунь”, альбо ягоныя апавяданні, у тым ліку, і знакамітае “Сена на асфальце”, якое дало назву аднаму з першых стральцоўскіх зборнікаў, што пачыў свет у 1966 годзе. А як не згадаць “Загадку Багдановіча”, твор, якім, захоўваючы традыцыі нашай творчай ментальнасці з яе

цнатлівасцю і паважлівасцю ў дачынненні да пачынальнікаў новай беларускай літаратуры, ён падняў айтчыны мастацка-біяграфічны жанр да лепшых яго ўзораў, створаных французскімі і рускімі пісьменнікамі. Увогуле, проза Міхася Стральцова — гэта літаратура, як цяпер мы любім гаварыць-параўноўваць, еўрапейскага кшталту. Літаратура без усялякіх —ізмаў, цікавая найперш сваім адметным стылем, сваёй мастацкай будовай свету, які не адчуваецца правінцыяй на гэтай планеце.

Праўда, адзінай прэміяй — Дзяржаўнай — яго, як вядома, адзначылі, ды і то пасмяротна (!), не за прозу, а за паэзію. З аднаго боку, у гэтым быў элемент выпадковасці, паколькі менавіта кніга вершаў “Мой свеце ясны” стала яго апошняй прыжыццёвай кнігай. З іншага — як паэт ён быў зусім не горшы за сябе празаіка, пра што засведчыў трыма сваімі чудаўнымі зборнікамі, якія паспеў выдаць.

Як і многія выдатныя майстры слова, ён ведаў цану ўласных твораў, але не лічыў сваім абавязкам жыць па прынцыпе “ні дня без радка”, знаходзячы апраўданне гэтым у слаўным ахматаўскім прызнанні: “Когда б вы знали, из какого сора растут стихи, не ведая стыда”. Знакаміты “Мой свеце ясны”, не меў і двух з паловай аркушаў, — выпадак у гісторыі Дзяржаўнай прэміі таксама вельмі рэдкі. Але што гэта быў за зборнік!..

Сябра Міхася Стральцова Алеся Адамовіча у сваёй прадмове да яго томіка выбранага пісаў: “Вельмі не стае чытачу Стральцова-празаіка — яго празаічнага слова с ён н я ш н я г а... О, як не лішняе было б яго — побач з брылёўскім, быкаўскім... У літаратуры так: нават усе разам і нават выдатныя не могуць замяніць аднаго калі гэта сапраўдны талент. А калі ён яшчэ, як Стральцова талент, акрылены высокай культурай думкі і пачуцця, калі за ім выключная чысціня сумлення і незвычайная патрабавальнасць да сябе — хіба ж шматгадовае маўчанне такога празаіка не вялікая страта нават для багатай, як сёння наша, літаратуры?”. Пакуль выйшла кніга з гэтай прадмовы, Міхася Стральцова не стала. Аказалася, што словы Адамовіча былі адрасаваны ў вечнасць — вечнасць нябёсаў, адкуль і сёння ярка і пяшчотна свеціць нам зорка Міхася Стральцова.

Алеся БАДАК



На здымках: Уладзімір Караткевіч, Яўгенія Янішчыц, Валянціна Коўтун, Мікола Станкевіч, Вацлаў Жыдліцкі з Ілонай Барадулінай, Міхась Стральцоў, Мікола Прашковіч, Ала Сакалоўская. Мінск, 1967 год.

Варта адзначыць, што атмасфера нашага жыцця ў той час моцна змянілася: быў развенчаны культ асобы Сталіна, мы шырэі глянулі на свет і на сваю рэчаіснасць, зніклі забароненыя тэмы.

Ды Міхась не быў тым пісьменнікам, якога вельмі цікавілі нейкія вытворчыя працэсы. У цэнтры яго ўвагі стаяў чалавек з яго зямнымі надзённымі турботамі, працаўнік зямлі, пераважна малады, перад якім жыццё адкрывала свае дарогі.

Нават знешнасць яго героя мне здаецца сімвалічнаю, нібы спісанаю з самога сябе — не толькі рысамі твару, але і сваімі перажываннямі, характарам, думкамі. Апусцім знешнюю характарыстыку, спынімся на душэўным стане героя — і мы ўбачым “...лонага, які безразважна і смела рынуўся ў жыццё і не ашчаджаў сябе, шчыра беручы ад людзей і гэтак жа шчыра аддаючы ім сваё. Толькі часам, у шумлівым разгары ягонай з людзьмі злагады і любові, нечакана задумлівым рабіўся ягоны пагляд, і здавалася тады, што цішыня, высокая і слярожкавая, вырастала за ім, і адчуванне было такое, нібы нехта ў яго стаяў за спіной. І час надыхлоў, і пабурылася за спіною цішыня, і бяда пастукалася ў дзверы,

хрумсціць тонкі лядок пад нагамі, а вось, бачыш, прайшла машына, але яшчэ доўга будзе стаяць у паветры востраваты пах бензіну. Чуеш, недзе ляпнулі дзверы, і гук вясёлым пошчакам лапаціць па драпіцы дахаў”.

Прыгожы, мо трохі залішне ідылічны малюнак для пісьменніка, які нарадзіўся ў тым памятным надобрай памяццю трыццаць сёмым годзе. Але не будзем забываць, што аўтар меў усяго дваццаць тры гады, калі ён пісаў гэты вясковы лірычна-экспрэсіўны пейзаж.



Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета ўзнагароджана ордэнам Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНИКІ:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь

ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»

РВУ «Літаратура і Мастацтва»

ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР
Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

- Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Леанід ГАЛУБОВІЧ
Віктар КАВАЛЁЎ
Янка ЛАЙКОЎ
Валерый ПІНЧУК
(адказны сакратар)
Мікола СТАНКЕВІЧ
(намеснік галоўнага рэдактара)
Ірына ШАЎЛЯКОВА



Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага рэдактара — 284-66-73

Адрэсы:

публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай думкі — 284-66-71
паэзіі, літаратурнага жыцця, крытыкі і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы — 284-66-73
музыкі, тэатра, кіно і выяўленчага мастацтва — 284-66-71
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пры перадруку просьба спасылка на «ЛіМ»
Рукпісы рэдакцыя не вяртае і не рэагнэуе
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі і думкамі аўтараў публікацый
Набор і вёрстка камп'ютэрнага цэнтра РВУ «Літаратура і Мастацтва»

Выходзіць раз на тыдзень па пятніцах

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Літаратура і Мастацтва»

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва Беларускай Дом друку»
г. Мінск, пр. Незалежнасці, 79

Індэкс 63856
Наклад 3545
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друку 14.02.2007 у 11.00

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 715
Заказ — 842

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Андрэй ХАДАНОВІЧ. Нарадзіўся ў 1973 годзе ў Мінску. Вучыўся ў школе № 113, потым у школе № 162. Скончыў расійскае аддзяленне філфака і аспірантуру БДУ. Выкладае французскую літаратуру на філфаку гэтага ж універсітэта. Перакладае на беларускую мову з англійскай, польскай, расійскай, украінскай, французскай. Скончыў Міжнародную паслядыпломную школу гуманітарных навук (Варшава, 1996—2000). Яго творы перакладзены на англійскую, латышскую, літоўскую, нямецкую, польскую ды іншыя мовы. У 2002 годзе ва Украіне выйшла ў перакладзе кніга яго вершаў «Лісты з-пад коўдры», а ў 2006 годзе ў Польшчы — «Święta Nowego Rocku». Аўтар арыгінальных кніг паэзіі «Старыя вершы», «Лісты з-пад коўдры», «Землякі, альбо Беларускія лімэрыкі», «From Belarus with love». Нядаўна пабачыла свет яго новая кніжка «Сто лі100ў на TUT.BY» (Мінск, 2007, выдавец Логвінаў, рэдактар В. Сёмуха, 135 стар., 1500 экз.)

Трэба адзначыць, што вершы А. Хадановіча зроблены і аздоблены з пазнакай вышэйшага паэтычнага майстэрства. Яны лёгка чытаюцца і ўспрымаюцца, а яшчэ лепш гучаць з вуснаў самога паэта, адгучаючыся ўдзячным зваротным рэхам у маладой перапоўненай аўдыторыі.

Ісці ў нагу з часам, не выпадаць з нацыянальнага і еўрапейскага літаратурнага кантэксту — адна з галоўных задач таленавітага аўтара. Ён лічыць, што «цяпер існуе вялікая стома ад авечнага беларускага літаратурнага «трындзяску». Нараканне на злую долю, апяванне прыроды... Гэтыя тэмы апыркілі і ўспрымаюцца як анахронізмы. (...) Найлепшая маладая беларуская літаратура захавала найбольш сімпатычныя рысы сваіх папярэднікаў — і, адначасова, набыла новыя. Туя ж інтэлектуальнасць. (...) У нашых умовах, калі пісьменнік не мае літаратурнага аэнта, прамоўтэра альбо знаёмага гаспадара кнігарні, у якой бы прадаваліся добрыя кніжкі (якія развіваюць, а не атуляюць людзей), па-іншаму проста нельга. Калі ёсць кніжка з аднаго боку і чытачы з другога, то хтосьці гэты масток павінен перакінуць. Літаратуры лягчэй прыйсці да чытачоў, чым наадварот. Таму ты мусіш сам быць сабе прамоўтэрам і літаратурным аэнтам. Калі гэтага не рабіць сёння, то заўтра табе не будзе дзеля каго ствараць. Таму, на жаль, трэба красці час ва ўласнай творчасці».

Пэўна, у гэтым ёсць рацыя, калі мець на ўвазе сучасную масавую літаратуру ўвогуле, але не Паэзію ў прыватнасці. Бо сапраўдныя Паэты і Паэзія — гэта асобная істаць, вялікае мастацтва, якое аплываецца аўтарскім жыццём. Гэта абраннікі Бога, а не людзей. («Поэт, не дорожи любовью народной...// Восторженных похвал пройдет минутный шум...// Услышишь суд глуца и смех толпы холодной...// Но ты останься тверд, спокоен и угрюм...// Ты царь: живи один...»).

Хто не здольны на гэта, таму і не дадзена. Пэўным чынам гэтую думку пацвярджае і А. Аркуш, які, па інфармацыі «НН», задумаў надрукаваць у часопісе «Калосьсе» ню-фотагалерэю 10 беларускіх паэтаў. «Ясная справа, — удакладняе полацкі літаратар, — што Раісу Баравікову фатаграфавач не трэба. Маладзешышых. Бо мусім неяк шукаць новыя шляхі папулярызаванні беларускай паэзіі. (...) Думаю, што многія пагодзяцца. Мы не «Плэйбой» і ганарай не заплацім, але ж будучы іншыя выгоды. Вядомасць, прамоўца. І іх вершы побач надрукуем. Лірычныя, пра каханьне.»

Акцэнтуючы ўвагу прыхільнікаў паэзіі на майстэрстве, кніжным інтэлекце, эстэцтве і вальядумстве А. Хадановіча, няк не выпадае быць глухім і да цэнтоннасці большасці яго вершаў. Як сучасны мабільны тэлефон, яго вершаскладанне патрабуе

пастаяннай падзарадкі. А там, дзе паэт абыходзіцца толькі ўласнай ідэяй і вобразнай структурай (працуе як бы аўтаномна), адразу адчуваецца мастацкі «нізкачастотны» збой. Нешта падобнае сцвярджаецца і вось гэтым яго вершам:

Першы зал выбухных — і адразу ты фатальна пад сэрца ўражаны. Хоць не знаеш яшчэ, што за фразы ты падхопіш, як спеў, як заразу, а мабільнік ужо зараджаны.

Заемнасць, пераклічка, перафраз, выкарыстанне формы і цыгата — галоўныя складнікі вершаскладальніка А. Хадановіча. Хоць, безумоўна, я не казаў бы так жорстка, як Г. Кісліцына, пра тое, што яго гэжэсты «на ўспрыманні на чытацкім узроўні (а якое яшчэ можа быць успрыманне — навуковае?! — ЛеГАЛ) бліжэй за ўсё стаяць да шотыднёвых крыжаванак у вячэрніх газетах...». Іначай бы сам паэт не прызнаваўся так адкрыта ў падобнай заёмнасці, што мела месца яшчэ на самым пачатку яго творчасці: «Парасійску прыемней майстраваць з ужо гатовых цытатаў. Бо па-расійску, усімі стылямі, здаецца, сказана ўсё, што магчыма. Таму я не абіяжарваў сябе выдумлянем новых словаў, чапляў цытатку да цытаткі і засоўваў гэта ў іншы кантэкст. Які кайф! З аднаго боку, з XIX стагоддзя сцягнулі Пушкіна, спалучаеш яго з блатным рамансам, на стыку стыляў атрымліваецца камічны эффект і г.д. Шмат чаго ў выніку маею на халю». Не сумняваюся, што не менш, а то і больш мае ён на халю і цяпер, пішучы па-беларуску. Не я першы і не я апошні кажу пра гэта А. Хадановічу, як, да прыкладу, па-сяброўску сказаў вядомы ўкраінскі пісьменнік Ю. Андруховіч: «...разумне постмадэрнага як суцэльнай цытатнасці, калажэнсці ды гулівасці — настолькі павярхоўнае, што называецца, у зубях навіязлае і відавочнае, што так і хочацца яго ўічэнт абвергнуць. Бо нішто заўдана відавочнае не можа быць праўдзівым».

Ці не таму, чытаючы А. Хадановіча, не ўзнікае адчування выбаленсці і суперажывання напісанага. Ёсць філалагічная гульня ў словы, вобразы, метафары, сэнсы, перакідванне асацыяцыямі і паняткамі... Своеасаблівы рыфмазборны кубік-Рубіка. Пэўна ад зразумення несапраўднасці вечнавыдуманнага і гэты яго песімістычны пасыл:

Складаю хайку — не хапае словаў, пішу пазму — пераймае дых. Паэтам невылечна мёртвых моваў да смерці прахадзіць у маладых.

З такім творчым лёсавычываннем старасці не пазбегнеш...

ЛеГАЛ

мінальным званам. «Ён унікальны, — расказвае крэйзнаўца Міхась Бернат, — будаўнікі не капіравалі заходні стыль, а ўнеслі сваё нацыянальнае бачанне, светаразуменне... Шкада толькі, што турыстам цяжка яго знайсці». І сапраўды, раней быў паварот да Ішкалдзі з Брэст-Маскоўскай трасы, а цяпер ён перакрыты. Ехаць трэба вакольным шляхам, праз Вольна. Ды і гэты шлях пераадолець толькі той, хто з ім знаёмы. Ніякага знаку, каб даць інфармацыю пра гэты архітэктурны помнік, да асноўных дарогах няма. Непарадак? Несумненна... Едуць турысты міма, звяртаючы ўвагу на «новадзел» — знак «Зубр», які стаіць на мяжы Мінскай і Брэсцкай абласцей, і не падазраюць, што ўсяго ў пары кіламетраў ад гэтага месца знаходзіцца насамаўнікальны помнік — Ішкалдскі касцёл, узведзены ў 1471 — 1472 гадах.

Зоя СЯМІНОЖНІКАВА



«Аб'явіць, як прысуд:
Паэт...
А дакажы няўмольнай зале!»

Рыгор БАРАДУЛІН

Калі Максім Горкі называў Сяргея Ясеніна «органам паэзіі», то сучаснага беларускага паэта Андрэя Хадановіча можна назваць «завершаным паэтычным органам». На сёння ён адзін з найбольш таленавітых і непараўнальных нашых версіфікатараў. У традыцыйна-класічнай форме вершаскладання яму, бадай, няма раўні і, думаю, не толькі на Беларусі. Ну, можа, апроч Рыгора Барадуліна, які ўсё-ткі больш загалубляецца ў геныяны пласты і карэнную крэўнасць нацыянальнага беларускага слова і мыслення, тады як А. Хадановіч найперш турбуецца ўз'яўленнем і версіфікацыйнай аранжыроўкай хрэстаматычных літаратурных тэкстаў-сімвалаў і блочных рэзіюміраваных ідэй не толькі нашай, але і ўсёй сусветнай літаратуры ўвогуле, адаптуючы іх да сучасных мастацка-культурных і грамадска-палітычных рэалій. Між тым паэт аддае шмат увагі і часу выбудове (і падтрымцы) свайго іміджу (прамоўцыям, а па-нашаму кажучы, раскрутцы). Па сутнасці ён вынайшаў своеасабліваю, прывабную ў мастацкім сэнсе, сучасную рэкламу паэзіі, якая безадказна спрацоўвае менавіта на такім узроўні. У гэтым сэнсе (прапаганды беларушчыны) мы павінны аддаць яму належнае.

І гэты новы яго паэтычны зборнік найперш арыентаваны на моладзевую аўдыторыю, схільную да кітчу, іроніі і надат анекдота (баязь застацца ў стыхійна-рынкавым свеце незапатрабаваным: адсюль — Інтэрнет, мабільная сувязь, што звязвае адзінокага чалавека з неспалучальнай грамадскай агульшчынай). Ад яго вершаў, як ад мятных цукерак, халодзіць рот, а не нутро... Своеасаблівая гульня пачынаецца ўжо з назвы кніжкі: «Сто лі100ў на tut.by». (Між іншым, postmodern на еўрапейскім іншамоўі чытаецца як «сучасная пошта».)

Лепі п'яў бы на старане!
Хто прагнуўся, вельмі сярдзіты.
— Баяць ці не?
— Ды ідзі ты!..

Не хапала праўды ў мане?
Не хапала байкі — ханай!
— Баяць ці не?
— Тут бай!

Тут, праўда, напрошваецца адна заўвага. Адносна выкарыстання прыхаванай ненарматыўнай лексікі (у дадзеным выпадку: «Ды ідзі ты!..», хоць можна пращытаваць і шмат іншых). І маё пурпганства тут ні пры чым. Даў-

но ўжо вядома, што цынікі не хаваюць сваёй слабамоўнай лаянкі, а вось, як бы культурныя людзі, інтэлігенты, у процівагу ім прыдумалі розныя хованкі для падобнага прыلودнага «самавыражэння», скажам, гавораць замест бл...ць блін, хоць усё адно паняцце і вычыванне слова блін адпавядае паняццю і вычыванню слова б...ць. Значыць, насамрэч мы не выракаемся цынізму, а толькі знешне акультурваем унутраную яго прысутнасць у нашай свядомасці...

Зрэшты, і А. Пушкін таксама пісаў рэчы «нецэнзурныя», але яны дайшлі да шырокага чытача толькі пасля яго смерці, а з «парнаграфічнага казка» і ўвогуле падчас перабудовы. Яшчэ заўважым, што геніяльны рускі паэт не вытучаў і не публікаваў гэтых «творав», а з пацехай пісаў іх сабе на забаву ды чытаў у вузкай мужчынскай сяброўне. Мяркую, што недзе ў глыбокіх шуфлядах стала чакаюць свайго часу рэчы падобнага кшталту і ў нашага сьлыннага мэтра Рыгора Барадуліна. Альбо, скажам, Уладзімір Някляеў, напісаўшы, на мой погляд, выдатную паэму «Русскі поезд» (не веру, што, пазначаная як перакладчыца твора, Ева Эн так дакладна перадала інтанацыю вядомага паэта) таксама нідзе яе пакуль не друкуе...

Уладзімір Арлоў кажа, што ад А. Хадановіча нідзе немагчыма схавашча, нават у прозе, бо ўжо і туды ён пачынае небеспаспяхова пранікаць... І гэта так. Эсэ А. Хадановіча такія ж свежыя і іскрамётныя, як і яго вершы.

Нейкімі асобнымі рысамі ён напамінае мне папулярнага паэта 60 — 80-х гадоў мінулага стагоддзя А. Вазнясенскага, які збіраў на свае выступленні стотысячную публіку. Аднак мінуліся часы рытмічна-рыфмаванай падзёншчыны і лозунгавасці («востребованности масс»), — і дзе сёння А. Вазнясенскі і яго творчасць, — натуральна, у тым ліку і ў фізічным сэнсе, абезгалошаны паэт яшчэ жывым апынуўся на задворках паэтычнай сцэны, саступіўшы месца іншым сучасным трубадурам і скамарохам вершаванага цэху...

Праўда, у нашым выпадку як бы ўсё наадварот: ужо ў самым сучасным грамадстве няма запатрабаванасці ў паэзіі, затое ў пэнтаў ёсць запатрабаванасць у гэтых самых «невостребованных массах». Але хіба ад гэтага сутнасць праблемы кардынальна мяняецца? У абодвух выпадках — паэзія ўсё адно застаецца ў асадку. Гэта значыць, на самым донцы чалавечай душы...

Пакуль жа нешматлікія яе носьбіты і прыхільнікі застылі «ў чаканні Гадо» («Востань, пророк, и виждь, и внемли...»).

Сімвал вечнасці

Касцёлу, які высока ўзнімае свае мураванья сцены над вёсачкай Ішкалдзь Баранавіцкага раёна, неўзабаве споўніцца 535 гадоў. Гэты адзін са старэйшых помнікаў готыкі на Беларусі захаваўся на дзіва добра.



ранялі святое. Гэта старонка гісторыі храма знайшла адлюстраванне ў вітражах, якія з'явіліся пасля нядаўняга рамонту.

Жыве касцёл, узвышаны і зямны, мудры і просты, знаёмы і незнаёмы. Звіняць званы то святочным, то па-

Нягледзячы на частую змену гаспадароў мястэчка, а ў свой час валодалі Ішкалдзю Неміровічы, Радзівілы, Вітгенштейны, нягледзячы на тое, што пераходзіў касцёл ад каталікоў да уніятаў, а пасля зноў да каталікоў, выглядае храм амаль гэтак жа, як і ў год заканчэння будаўніцтва. Хіба што сустракаюць прыхаджан векавыя дрэвы — ясень, клён ды ліпа, старыя, агромністыя, не ахапіць.

Асабліва пачуцці выклікае гэты